

TULIB

3 1379 00901085 2

ศาสน์สมเด็จพระ

ลายพระหัตถ์

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

และ

สมเด็จพระยามพระราชานุภาพ

(ภาคที่ ๓๗).

คณะข้าราชการกรมการบันพลเรือนและญาติมิตร

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณนคร

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๘

คำนำ

ด้วยในงานพระราชทานเพลิงศพ น.ท. ชู สุวรรณศรี กำหนดงาน
ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม น
นางท. สุวรรณศรี ผู้เป็นภรรยา มีความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือ
เรื่องตำนานสมเด็จพระเอกาทศโลก ภาคที่ ๓๗ สำหรับแจกเป็นอนุสรณ์ กรมศิลปากร
มีความยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

หนังสือเรื่อง ตำนานสมเด็จพระเอกาทศโลก น. เป็นลายพระหัตถ์สมเด็จพระเอกาทศ
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงมีใบบอกกันในฉบับถวายแด่พระชนมชีพ เมื่อทรงวางภาระทาง
ราชการงานเมืองและทรงพักผ่อนอย่างสบาย ๆ พระปรีชาสามารถของ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอทั้งสองพระองค์ ย่อมเป็นที่ประจักษ์อยู่ทั่วไป
ในหมู่นักศึกษาโบราณคดี ศิลป และวรรณคดี ฉะนั้นผู้ที่มีความสนใจ
ในแขนงวิชาเหล่านี้ จึงนับถือตำนานสมเด็จพระเอกาทศโลก เป็นประหนึ่งกุญแจที่
จะไขไปสู่ความสว่างในปัญหาต่าง ๆ ไม่น้อยทีเดียว ตำนานสมเด็จพระ
มอญมากด้วยกนิ กรมศิลปากรเคยนำลงในวารสารศิลปากร อันเป็น
วารสารเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานของกรมศิลปากร
เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา เมื่อตีพิมพ์ในหนังสือวารสาร
ศิลปากรแล้ว ก็อนุญาตให้ผู้มาขอพิมพ์หนังสือจากคณบดีของหอสมุด
แห่งชาติ ติดต่อพิมพ์เป็นภาค ๆ ไป ในปัจจุบันนี้ตีพิมพ์ไปแล้ว
รวม ๓๖ ภาค สำหรับภาคที่ ๓๗

(๖)

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่ง
นางทิว สวรรค์ ได้บำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ ทั้งให้
พิมพ์หนังสือแจกจ่ายให้เป็นประโยชน์ ขอกุศลผลบุญจงบัง
จงเป็นพดบัจจย อำนวยศุภคุณมณูผล แต่ดวงวิญญาณ
ของท่านผู้วายชนม์ ให้ประดับแต่ดุขตงบในดัมปรายภพจงทุกประการ
เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๕ ตุลาคม ๒๔๘๕

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี

ชวตะ: วันท ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๕๓
มรณะ: วันท ๑๕ สิงหาคม ๒๔๕๕

ประวัติ

23/01/2565

ประวัติย่อ

น.ท. ชู สุวรรณนคร

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณนคร ผู้อำนวยการสโมสรการบิน
พด เรือ น กรมการบินพด เรือ น บัวยเพราะเดิน โดหิตในดมองแตก
เมื่อ ๐๓.๓๐ น. ของวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๕ น ขณะนอนหลับอยู่
โดยปกติ เมื่อตื่นขึ้นรู้สึกว้าแ่นชาคล้ายนอนทับแชน ได้ปลุกภรรยา
ขึ้นเพื่อช่วยเหลื่อ แต่ในไม่ช้าก็รู้สึกว้าไปทั้งแถบ ยังปรารภกับ
ภรรยาว่า ถ้าเป็นอย่างนี้ในเวดการบินเห็นทจะไม่ได้การ ภรรยาเห็น
อาการนำวคคจึงไปเชิญแพทย์ท โรงพยาบาลภูมิพลฯ ครนนายแพทย์
มาถึงได้แนะนำให้ไปรักษาตัวท โรงพยาบาล จึงนำคนไข้ส่งโรงพยาบาล
ภูมิพลฯ เมื่อเวด่า ๐๕.๐๐ น. แม่แพทย์จะให้การรักษาพยาบาลสัก
เพียงใด อาการก็ไมตชน ในที่สุดก็ถึงแถกรรมเมื่อเวด่า ๑๓.๑๕ น.
ของวันที่ ๑๘ นนเอง รวมเวด่าบัวยเพียง ๑๐ ชั่วโมงเศษเท่านั้น
นับได้วถึงแถกรรมโดยบัจจุบันทนั้นคณ

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณนคร เป็นบุตรพระยาสุนทรสังคราม
(บ่ย สุวรรณนคร) คุณหญิงเทศ์ สุนทรสังคราม เกิดเมื่อวันเด้าร์
ชน ๓๐ ค้า เดือน ๘ บจจอ ตรงกบวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓
ทบานหมุท ๕ ตำบลทาทพเดยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
มีประวัติการศึกษาแถรับราชการ โดยส่งเขปคณ

พ.ศ. ๒๔๗๓ ต่อมได้วิชาตามญัตติชั้นมัธยมศึกษา ๕ แห่งโรงเรียน
กรุงเทพคริสเตียน ฯ

พ.ศ. ๒๔๗๓ ต่อมเข้ารับเป็นศิษย์การบิณ

พ.ศ. ๒๔๗๔ ดำรงวิชาการบิณ

พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นนักบินประจำกอง กองบินน้อยที่ ๕ ได้รับ
ประทวนยศ เป็นจ่าตรียศตรี เงินเดือน ๑๘ บาท เงินเพิ่มนักบิน ๕๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รับประทวนยศ เป็นพันจ่าอากาศเอก เงินเดือน
๗๕ บาท เงินเพิ่มนักบิน ๖๐ บาท

ในระหว่างที่มยศเป็นนายทหารประทวน ได้รับพระราชทาน
เหรียญตระกูล คือ เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ, เหรียญเงินมงกุฎไทย,
เหรียญชัยสมรภูมิ และเหรียญทองมงกุฎไทย

พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้รับยศเป็นจ่าตรีอากาศตรี เงินเดือน ๘๐ บาท
เงินเพิ่มนักบิน ๓๒๐ บาท

พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้รับพระราชทานยศเป็นเรืออากาศโท

พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้รับพระราชทานยศเป็นเรืออากาศเอก

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้รับพระราชทานยศเป็นนาวาอากาศตรี

พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้รับพระราชทานยศเป็นนาวาอากาศโท

ตำแหน่งปัจจุบันเป็นผู้ช่วยการบดีไมตรีการบิณพลเรือน เงิน
เดือน ๕๐๐ บาท เงินเพิ่มนักบิน ๓๒๐ บาท ได้รับพระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์จตุรภรณ์ช้างเผือก กับจตุรภรณ์มงกุฎไทย

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี มชดชยกับการบินตงแตแรก
 เขารบราชการ จนถวาระสุดท้าย เบนเวดามานถง ๒๕ บ ทงนมได้
 นบเวดาทเบนคัชยการบมควย นบวาคดลกเคดชยกับการบินมาโดย
 ตตอด ผมอการบมอยในเกณทชนมอด แดะถนคในการถายทอควธา
 การบินให้แกคัชย ซอนจะเห็นได้จากตาแห่งทได้รบมอบ ค้อออก
 เบนนภกบมแเดวเบนนภกบมประจำกองบมรบเพียง ๗ บ ค้อตงแต พ.ศ.
 ๒๔๗๕ ถง พ.ศ. ๒๔๗๓ แดะย้ายไปเบนครุการบม ประจำโรงเรียน
 การบินตงแต พ.ศ. ๒๔๗๒ ถง พ.ศ. ๒๔๗๕ เบนเวดามถง ๓๓ บ ยาย
 มาประจำกองคักษาต โมดการบมพดเรอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ทา
 หนาทเบนครุการบมของตมาชกต โมดร แม้จะไดเดอนชนไปจนถึง
 ผู้อำนวยการต โมดการบมแเดว ก็คงยังทาหนาทครุการบมชยด้วย
 รวมควมวามเบนครุการบม ๓๓ บ เบนครุการบมพดเรอน ๕ บ (พ.ศ.
 ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗) รวมเวดาทเบนครุทงหมค ๓๗ บ ระยะเวลา ๓๗ บ
 เบนระยะเวลามิใช่เดกนอยเดย การเบนครุภาคอากาศนหมเหมมอ
 เบนครุภาคพนคณ เพราะภาคพนคณถงจะมอชนตรายเกดชน ครกบคัชย
 กพอมทางจะแยกกันได้ ถังนภาคอากาศนหม ถาจะมออะไรเกดชนแเดะ
 ถังนหมเบนการกะทพทท ครกบคัชยถงจาทองตวยรวมกัน ถาเบน
 ความมคของคัชย ถเรียกวาคัชยพาคกรูไปตวย เพราะฉะนนครทของ
 เขมแขงยง มฉะนนคัชยอาจพาไปตวยได้ นาวาอากาศโท ชู
 สุวรรณศรี เบนครุชยถง ๓๗ บ คัชยหมคไพพาคกรูไปตวย หรือครุมได้
 พาคัชยไปตวย ซอนถเบนประกษพยานอยแเดววา นาวาอากาศโท ชู
 สุวรรณศรี เบนผู้มควมถ้ามารถในการมคคัชยการบมเบนอยางคยง

ผู้หนึ่ง เพราะรักษาตัวได้รอดพ้นจากคำพองเพยทว่า หมองูตายเพราะงู
แฉะอาจกล่าวได้ว่า หมองูมิได้ตายเพราะงูเต็มอไป นับว่าเป็นบุคคล
ตัวอย่างได้คนหนึ่ง

น.ท. ชู สุวรรณศรี นอกจากมีความสามารถในหน้าที่แล้ว ใน
ด้านอชยาศัย เป็นผู้ทมนำใจโอบอ้อมอารี รุจกเด็ดละ พร้อมทั้งมี
นาอดนาคทน จึงเป็นที่รักใคร่ของมิตรสหายผู้รวมการร่วมงาน เป็นผู้
วางตัวเหมาะสม ศิษย์หากไม่คู่หมั้นคู่แค้น กذبรักใคร่เคารพนับถือ
ด้วยรู้ใจกันเป็นอย่างดี ส่วนความประพฤติเรียบร้อย เป็นที่ไว้วางใจ
ของผู้บังคับบัญชา เมื่อมาต้นชีวิตตงโดยบังจวบหนักทนความเขิน จึงนับ
ได้ว่ากองทัพอากาศ เฉพาะอย่างยิ่งกรมการบินพลเรือน ชาติอวยวะ
สำคัญไปหนึ่งคนหนึ่ง จึงเป็นที่อาลัยและเสียสละแก่ผู้บังคับบัญชาและ
ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนศิษย์หาและญาติมิตรขงนง.

อนุสรณ์

23/01/2565

กายทิ

การตายนั้นเป็นของธรรมดา เมื่อมีเหตุแตกต่องมีแก่ มีเจ็บ
มีตาย แม่แต่พระพุทธองค์ยังหนีไม่พ้น การตายนั้นแบ่งออกได้เป็น
๒ อย่าง คือ ตายดีและตายร้าย ตายดีหมายถึงตายในหน้าที่ราชการ
ตายเพื่อประเทศชาติ ตายเพราะสงครามแก่อายุชัย ตายเพราะโรคร้าย
ไข้เจ็บเบียดเบียน ตายร้ายนั้นหมายถึง ตายเพราะไปทำความชั่วเขา
เช่น ไปปล้นไปขโมยเขาแล้วถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตาย ไปทำความไม่
ชอบมาพาดแก่เขาแล้วเขาฆ่าตาย สำหรับ น.ท. ชู สวรรค์ ผู้
นับว่าเป็นผู้ตายดีคนหนึ่ง เพราะจากไปอย่างสงบ คนตายก็แบ่งออก
ได้เป็น ๒ อย่าง คือคนชั่วตายหรือคนดีตาย คนชั่วตายใคร ๆ ก็ชอบ
เพราะเมื่อตายไปแล้ว ทำให้คนอื่นได้รับความสุขนอกรวมมากมายกายกอง
คนดีตายใคร ๆ ก็เสียตาย เพราะเมื่ออยู่ก็ได้ประกอบกุศลกรรม เป็น
ทพของผู้อื่น ทำหน้าที่เป็นสามัคคี เป็นปศุสัตว์ และเป็นเพื่อนที่ดี
เป็นหนักชยของครอบครัว

การที่ น.ท. ชู สวรรค์ มาจากไปอย่างกะทันหัน นับว่า
กองทัพอากาศได้สูญเสียผู้นำทหารบก การบินที่ดีคนหนึ่ง เพราะ
น.ท. ชู สวรรค์ ได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่เป็นการทำงาน และทำหน้าที่
มากมายจนทลึงแก่กรรม หน้าที่ครั้งสุดท้ายคือผู้อำนวยการสโมสร
การบิน และเมื่อ น.ท. ชู สวรรค์ ได้รับตำแหน่งนักเรมตำแหน่ง
การอย่างเร่งรีบ ซึ่งผลก็ปรากฏอยู่แก่ตาทางทงหลายอยู่แต่ความดีมาชก

ได้เพิ่มและดำริกิจการอื่นประเภทมาก นับว่าเป็นคนทำอะไรทำจริง
เรื่องงานแต่ไม่เคยทอดทิ้ง ซึ่งสมควรจะยกเอาไว้เป็นตัวอย่าง

น.ท. ชู สวรรค์ เป็นผู้กว้างขวาง รู้จักคนมาก คุยดีนุก
มีอารมณ์ขัน ไม่เคยมีหน้าบูดขง ยมทวดเราอยู่เต็มอ เป็นผู้ไม่มีความ
ดบ เบียดเบียน เป็นมิตรกับคนทุกคน การทศวนมาจากไปด้วยเร็วเช่น
นับว่าเป็นการนำด้วยตายอย่างขง ขอให้วิญญาณ น.ท. ชู สวรรค์
จงไปสู่สุคติ เทอญ.

พล.อ.ท. ทวี จุลละทรัพย์

เสธ. ทอ.

คำไว้อาลัย

แด่

น.ท. ชู สุวรรณศรี

น.ท. ชู สุวรรณศรี เกิดเมื่อ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๕๓ ที่บ้าน
ท่าพุดเพียง หมู่ ๕ ตำบลท่าพุดเพียง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
เป็นบุตรพระยาสุนทรสงคราม (ปุย สุวรรณศรี) กับคุณหญิง
สุนทรสงคราม (เทศ สุวรรณศรี) เมื่อเยาว์วัยได้เข้าศึกษาใน ร.ร.
กรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้สมัครเข้ารับราชการทหารในตำแหน่ง
ศิษย์การบิน ในชั้นมัธยมก่อนที่จะถูกเกณฑ์ไปฝึกในฐานะพุดทหารราบ
เต็ม ๖ เดือน พอดทหารชู สุวรรณศรี ได้รับการฝากอยู่ ณ ร. ๑๓ ร.๑.
จนครบตามหลักสูตร แล้วจึงมารับการฝึกเป็นศิษย์การบินปฐมอยู่ ณ
ร.ร. การบิน ซึ่งในชั้นมัธยมตั้งอยู่ที่ดอนเมือง สอบได้เป็นศิษย์การบิน
ชั้นมัธยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้เป็นนักบินประจำกองเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๕ และไปรับราชการในตำแหน่งนักบินประจำกองที่ บพ. ๕
ฝูง ๓ หมวดบินที่ ๒ ในปีเดียวกันนั้นเอง

การบินในชั้นมัธยม พ.ศ. ๒๔๗๓ ของประเทศไทยเราในชั้นนั้น ยัง
คงใช้เครื่องบินแบบเก่า ๆ ด้่าสมัยทำการฝึกอยู่ ชาวการเดินขังคของ
นักบินคนไหนจะมียุบย่อย ๆ จนเป็นที่หวาดหวั่นสำหรับผู้ที่เดินขัง
เครื่องยนตร์หรือใบพัดหมุนไปในอากาศเป็นเส้นมอหนงเดินขังก็กลัวสุด
อิทธิกรม แต่สำหรับบุคคลออกจำพวกหนงกคตตรงกนขาม ชาวการเดิน

ชีวิตของนักบินกลับเป็นเครื่องเร้าใจให้คำนึงถึงเกียรติของผู้กล้าหาญ
 เครื่องบินซึ่งบินไปในอากาศ ทำท่าผาดแผลงต่าง ๆ ได้อย่างน่า
 มหัศจรรย์ ผู้คนต่างต่างงาม เดินทาทางฝั่งผายตามกลางสายตาอัน
 นิยมชมชอบของปวงชนตบประหนึ่งเทพบุตร ดังเหตุนั้นแหละเป็นเครื่อง
 กระตุ้นให้บุคคลผู้กล้าหาญทั้งหลายสมัครเข้ามาทำการบิน ซึ่งเป็นการ
 ดงทุนด้วยชีวิตอันเป็นสิ่งมีค่าสูงที่สุดของมนุษย์ และตบประหนึ่งว่า ใน
 จิตใจของแต่ละคนนั้นล้นออกมกคิดว่า อย่างมากไม่เกินความตาย ใน
 สัมพันธ์ น.ท. ๑ ผู้บรรณิศ จึงพอจะอนุมานได้ว่า เป็นบุคคลผู้หนึ่ง
 ในบรรดาผู้กล้าหาญทั้งหลาย ซึ่งกล้านำชีวิตของตนเองมาเป็นกองทุน
 ในการบิน

นอกจากที่จะต้องใช้ความกล้าหาญแล้ว ในสมัยนั้นดนามบิน
 ยังมีสภาพใกล้เคียงกับทุ่งนาอยู่มาก จะแตกต่างกนกทไมมคณา และ
 เป็นที่ซึ่งมีระดับพื้นดินสูงกจาแห่งอื่น แม้กระนั้นเมื่อฝนตกหนัก นาก
 ทวมถึงแต่หญ้าซึ่งช่นอยู่แดง โดยธรรมชาติก็งจทรก ด้วยความ
 ยากจนของกองทัพอากาศไทยในสมัยนั้นประการหนึ่ง และด้วยจิตใจ
 ทคองการจะเป็นเทพบุตรในการบิน ทั้งศิษย์การบินและนักบินจะต้อง
 ดงแรงเพิ่มเติมจากการดงทุนด้วยชีวิต โดยการถางสนามและระบายน้ำ
 ดงยกาตงกายซึ่งคนมีอยู่ เพราะมีฉะนั้นแล้วจะไม่ได้บิน น.ท. ๑
 ผู้บรรณิศ ได้แสดงความอุตสาหะพากเพียร ปฏิบัติกิจอันเป็นสิ่งที่หนัก
 นมาแดง โดยสมบุรณ

เมื่อ น.ท. ๑ ผู้บรรณิศ รับราชการอยู่ที่ บ.น. ๔ ฝูง ๓ นน
 ในบ ๒๔๓๘ เขาพเจ้าถูกส่งไปเป็นผู้บังคับฝูง ณ ทน น.ท. ๑ ผู้บรรณิศ

ได้อยู่ในบังคับบัญชาของข้าพเจ้าเป็นเวลาานาน นอกจากท น.ท. ชู
 สุวรรณศรี จะมีความกตัญญู ความอดสาหัสพากเพียร ความมานะ
 อุตทน หนักเอาเบาตั้งดังทข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น น.ท. ชู
 สุวรรณศรี กตของใช้ดังคงกล่าวเหตุนนท โศกกระทียมอก เพราะสภาพ
 โศกกระทียมในสมัยนั้นก็ได้เจริญอย่างในปัจจุบัน งานทุก ๆ อย่าง
 ซึ่งนักบินในสมัยนั้นไม่เคยจะทำ นักบินในสมัยนั้นคงทำทางต้น น.ท. ชู
 สุวรรณศรี ก็กระทำได้โดยไม่ย่อท้อ

ในด้านการบิน นับได้ว่า น.ท. ชู สุวรรณศรี เป็นผู้สมควร
 เติงของกองทัพอากาศคนหนึ่ง ประจักษ์พยานอันหนักอึ้ง ภายหลังจาก
 ไปรับตำแหน่งครูการบินอยู่เป็นเวลาานาน จนมีศิษย์ซึ่งปัจจุบันยังรับ
 ราชการอยู่ในกองทัพอากาศมาก ต่อมาภายหลังอายุมากขึ้น ผู้มอบ
 กตติงไป ทงนเป็นเรองของธรรมชาติซึ่งจะคงเกิดจนแก่จน
 ทุกคน

ตั้งกตติงในด้านการบินของ น.ท. ชู สุวรรณศรี กคือ การ
 แม่นบน ซึ่งในสมัยนั้นไม่มีผู้ใดทำได้ การแม่นบนนี้ มีใช้แม่นเฉพาะ
 บนกตอากาศเท่านั้น แต่แม่นบนที่พันคนด้วย ยิงบนตมด้วยแถว
 แม่นจนถึงกับว่าสามารถยิงถูกตางคตางซึ่งแขวนด้วยเชือกอยู่ห่าง
 ประมาณ ๒๕ - ๓๐ เมตรได้ทุกครั้ง

อุปนิสัยโดยทั่ว ๆ ไปของ น.ท. ชู สุวรรณศรี นั้น นับได้ว่า
 ตมมาก รุจกตกรุจกตมใหญ่ มิได้เคยทำให้ผู้ใหญตองกระทบกระทือนใจ
 ส่วนผู้น้อยก็มิได้ตวงมกนจนตองเสียใจ รุจกกาลเทศะตตจนการอน
 อดระมิดร ในเวดากทำงานเป็นผู้ทำงานจริง ๆ และตรงไปตรงมา

โดยมิเห็นแก่หน้าผู้ใด แต่ตรงกันข้าม ในเวลาดังกล่าว หรือเวลาออก
ราชการแล้ว กลับเป็นผู้วางเรื่องตักเตือน คบหาสมาคมต่อบุคคลทุกคน
จงมเพื่อนฝูงมาก โดยที่เขามอบปณัตยต์ความประพฤติเรียบร้อย และ
เป็นผู้วางเรื่องตักเตือน ไม่ล่อลวงตนเอง น.ท. ชู สู่วรรณศรี จึงเป็นที่
รักใคร่ของบรรดาผู้บังคับบัญชาและมิตรสหาย

ข้าราชการมรณกรรมของ น.ท. ชู สู่วรรณศรี นั้น เป็นชาวซึ่งยัง
ความตั้งใจและเสียสละต่อข้าพเจ้าและมิตรสหายเป็นอันมาก แต่โดย
ธรรมชาติแล้วความแตกตบยอมเกิดขึ้นแก่มนุษย์ทุกรูปทุกนาม และ
เป็นที่สุดสุดยต์ผู้ใดจะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ข้าพเจ้าและมิตรสหาย
จึงได้แต่เสียใจและอาลัยต่อ น.ท. ชู สู่วรรณศรี เป็นอันมาก

โดยเหตุที่ น.ท. ชู สู่วรรณศรี เคยเป็นผู้โตบงคับบัญชาตักของ
ข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน ในระหว่างที่บริหารราชการรวมกันนั้น หาก
ข้าพเจ้าได้ดองเกินแก่ น.ท. ชู สู่วรรณศรี จะโดยทางใดก็ตาม
ข้าพเจ้าขออภัยไว้ ณ ที่นตวย และในโอกาสเดียวกันนี้ ขอให้ดอง
วิญญาณของ น.ท. ชู สู่วรรณศรี จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้น
เทอญ.

พล.อ.ท. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร

ผบ. บย.

น.ท. ชู สวรรณศรี ได้จากไปแล้ว เป็นการจากที่ไม่มีโอกาส
จะได้พบกันอีก แม้วินญาณของ น.ท. ชูฯ จะถึงสถิตในภพใด
ขอจงทราบว่าผมยังอาลัยเป็นอย่างยิ่งอยู่เสมอ

บุญกุศลใด ๆ ที่ผมได้กระทำและบำเพ็ญมา ขอให้ผลสำเร็จนั้น
จงเป็นहितานุहितประโยชน์ในสัมปรายภพ แต่ น.ท. ชู สวรรณศรี
เพื่อนรักผู้ตวงตบไปแล้วด้วย.

พล.อ.ท. บุญชู จันทรเบกษา
ผช. เลขาธิการ. ฝ่ายแผนและวิจัย

นี่แหละโลก

น.ท. ชู สุวรรณศรี เคยเป็นทั้งเพื่อนและผู้ไต่บังคบบัญชาคดี
เท่าที่รู้จักกันมา ๒๐ กว่าปี น.ท. ชูฯ ไม่เคยประพฤติตนไปในทาง
เลื่อมเลี้ยว ในฐานะผู้ไต่บังคบบัญชา น.ท. ชูฯ ไม่เคยนำความลับ
เพื่อนมาใช้ในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการ แต่ในโอกาสเดียวกัน เมื่อ
เวลาดอกหน้าทราชมาร น.ท. ชูฯ ก็วางตนในฐานะเป็นเพื่อน และ
ไม่เคยนำเอาเรื่องราวราชการเขามาเกยของ

น.ท. ชูฯ ใจความเป็นคนคิดใคร่คนหนึ่ง ทว่าพอเจอน.ท. ชูฯ
เป็นคนดี มิได้หมายความว่าดีทุกอย่างดังที่บอกอย่างเต็ม ๑๐๐
เปอร์เซ็นต์ เพราะบุคคลที่ดีก็ไม่มีมางพร้อยในโลกนี้เท่าที่ทราบก็คง
จะมีแต่พระพุทธรูปของศเคียวเท่านั้น สำหรับ น.ท. ชูฯ นั้น ส่วนดี
ข้าพเจ้าเห็นว่ามีมากกว่าส่วนเลี้ยว ในฐานะเป็นมนุษย์ปกติชนธรรมดา
ก็ควรถือว่าเป็นคนดี ส่วนเลี้ยวของ น.ท. ชูฯ ก็ไม่เห็นมีอะไรนอกจาก
จะชอบคิดมั่วๆ แต่การคิดมั่วๆ ของ น.ท. ชูฯ นั้น ไม่เคยปรากฏว่า
คิดแล้วมาเอาอะไรหรือครองสติไม่ได้ หรือการคิดมั่วๆ นั้นก่อให้เกิด
อันตรายแก่ตนหรือคนอื่นแต่อย่างใด

เมื่อ น.ท. ชูฯ ต้องมาด่วนจากไปแต่อย่างงน้อยเช่นนี้ จึงนับว่า
เป็นที่น่าเสียดาย ส่วนคนที่มีแต่ความประพฤติเลื่อมเลี้ยวผิดศีลธรรม
ฉ้อราษฎร์บังหลวง ผิดบหมอายุยืนเพื่อประกอบกรรมได้มาก ๆ
นี่แหละโลก.

พล. อ. จ. เกียรติ มังคละพุกฤษ
พลา ทอ.

ความดีของ น.ท. ชู สุวรรณศรี

ข้าพเจ้ามารับราชการใน ทอ ตงแคบ พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ยินแต่
ชื่อคุณชู สุวรรณศรี ซึ่งขณะนั้นเป็นนักเรียนชั้น ม. ๕ โคกกระเทียม
ยังไม่รู้จักตัว จนกระทั่งคุณชูฯ ย้ายไปเป็นครูการบ้านอยู่ที่โรงเรียน
การบ้านจังหวัดนครราชสีมา จึงได้รู้จักตัว ประจวบกับใน พ.ศ. ๒๔๗๕
ทางราชการ ได้ย้ายข้าพเจ้าไปเป็นรองผู้บังคับการ โรงเรียนการบ้าน
คุณชูฯ จึงได้สนิทสนมกับข้าพเจ้าฐานเป็นกันเอง ตงแคบคนนั้นเป็น
คนมา จนกระทั่งคุณชูฯ ถึงแก่กรรม

คุณชูฯ เป็นคนดีมีเมตตา เมื่อดมแดงกุดยี่นุก การกุดยี่นุกของ
คุณชูฯ บางคนอาจไม่ชอบ เพราะไปคิดเอาจริงเอาจังกับคำพูดของ
คุณชูฯ เกินไป ซึ่งคุณชูฯ ไม่มีเจตนาที่จะให้เป็นจริงเป็นจังเช่นนั้น
เอาแต่เพียงในแง่ขบขันมากกว่า ข้าพเจ้าเป็นคนไม่ถือดี เอาแต่
เพียงเฮฮาตลกขบขันพอแดง และเมื่อเด็กคุย เด็กตลกคนแดง กแดง
กันไป หากมีผู้เข้าใจผิดไปบ้าง ข้าพเจ้าก็ขออภัยแทนคุณชูฯ ไว้
ณ ทนตวย

คุณชูฯ เป็นคนรักหมู่มณะ ไม่อยากให้ใครในหมู่มณะได้รับ
ความเสียหาย หากจะเกิดการเสียหายชนกเขากดกัน และความท
เป็นคนมีอารมณ์ขัน จึงทำให้เรื่องตลกจะร้ายกลายเป็นดีไม่ได้
บ่อยๆ ความเสียหายที่จะเกิดอยู่แถวรอมรอกไม่เกิดขึ้นได้ต่อไป

คุณชูฯ เป็นคนรักงาน เมื่อได้รับมอบหน้าที่ให้ปฏิบัติงานอย่าง
หนึ่งอย่างใดแล้ว จะเอาใจใส่และปฏิบัติงานนั้นๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี

เด่มอ แม้จะเห็นคเห็นอยตรากรว้าดักเท่าใดก็ตาม คุณชู ๆ จะคิดถึง
 งานก่อนที่จะคิดถึงการพักผ่อน การฝึกศิษย์การรับเป็นหน้าที่ของคุณชู ๆ
 เอาใจได้เป็นพิเศษ ข้าพเจ้าเคยถามว่า คณดมมากไปแล้ว พรุ่งนี้
 จะไปฝึกศิษย์ได้หรือ คุณชู ๆ ตอบว่า เขาดีอภายิตประจำใจว่า
 “เยี่ยมกิมเหล้า - เข่าฝึกศิษย์” และจะต้องปฏิบัติให้ได้ตามน ทงท
 อายุก็ดวงเขาใกล้ ๕๐ ปี อยู่แล้ว แต่ก็ไม่เคยพลาดพลั้งตลอดชีวิต

คุณชู ๆ เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตต่อราชการ และหม่อมคณะ ไม่เคย
 เสียหายในเรื่องการเงินทั้งทางราชการ และในทางส่วนตัว งานใดที่
 เกี่ยวกับเรื่องเงินถามขอปรึกษาคุณชู ๆ แล้ว เป็นไว้ใจได้ว่าเรียบร้อย
 คุณชู ๆ เป็นคนไม่เอาเปรียบหม่อมคณะ ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ตรง
 กนขามกตบเป็นนผู้เสียสละด้วยประการทงปวง

คุณชู ๆ ได้ทำคุณงามความดีไว้มาก ตามที่บรรยายมาแต่จน
 ฉะนั้นจึงขอให้คุณงามความดีเหล่านี้ จึงขอเสนอให้วิญญาณของ
 คุณชู ๆ จึงได้ประสิทธิ์ศติ ณ สัมปรายภพนั้นๆ ด้วยเทอญ.

พล. อ.จ. เปล่ง พงนะศิลป์

รอง จก. ส.บ. ทอ.

คำไว้อาลัย

แด่

น.ท. ชู สวรรณนคร

น.ท. ชู สวรรณนคร เมื่อรับราชการอยู่ บ.น. ๕ โศกกระทึก
 ดวยกัน ชาวเขาเคยเป็นครูสอนวิชาเครื่องยนต์และเครื่องบินของ
 บ. แบบ ๓๗ และแบบ ๓๘ มา ซึ่งขณะนั้นถือว่า บ. ทง ๒ แบบ
 เป็น บ. ขบโตทันสมัยที่สุด น.ท. ชู ๗ ไม่ใช่แต่เพียงมีฝีมือในการ
 บินอยู่ในเกณฑ์ดีเด่นของกองทัพอากาศ แต่ความรู้ในวิชาการเครื่อง
 ยนต์และเครื่องบินก็อยู่ในเกณฑ์ดีด้วย เพราะندیเป็นผู้นิยมความ
 อดสูหาหะพากเพียร และขยันในภาษิตที่ว่า ส. จ. ป. ต. เป็นประจำ
 ครองหนง น.ท. ชู ๗ เคยเป็นผู้โตบังคับบัญชาชาวเขาในตำแหน่ง
 ทาการแทนผู้ช่วย ผบ. หมวดรักษาสันนาม บ.น. ๕ น.ท. ชู ๗ ปฏิบัติ
 หน้าที่โตดีมาก สันนามบิน บ.น. ๒, ถิ่นนหลายสายใน บ.น. ๒ และ ๕
 ยังเป็นอนุสรณ์ที่เราได้รวมกันควบคุมการก่อสร้างมาด้วยกัน แม้จะ
 โตเป็นครูและศิษย์กันในระยะเวลาอันสั้น แต่ น.ท. ชู ๗ ยังเคารพนับถือ
 และเรียกชาวเขาว่า "ครู" ตลอดมาจนวาระสุดท้าย นับได้ว่าเป็น
 บุคคลที่ยกย่องในความกตัญญูตยงคนหนง จึงทาให้ชาวเขาและบรรดา
 ครูทุก ๆ คนรู้สึกเสียตายเป็นและเศร้าสลดในการมรณกรรม โดยกะทันหัน
 ของ น.ท. ชู ๗ มาก

แม้ชีวิตและร่างกายของ น.ท. ชู ๗ จะดับสูญไปแล้วก็ตาม แต่
 คุณงามความดีของนายทหารผู้นยงอยู่ ชาวเขาขอตงจิตอธิษฐาน
 ขอให้ดวงวิญญาณของ น.ท. ชู ๗ ศิษย์ทชาวเขารัก จงไปสู่สุคติใน
 สันปรายภพนนิถิต.

น.อ. ศิลป์ โพธิแพทย์

ทก. กองควบคุมสันนามบินและอาคาร บพร.

สังขารทั้งหลายไม่แน่นอน

เราเริ่มรู้จักกันเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งในขณะนั้นเราต่างมียศเป็น
พลทหารด้วยกันทั้งคู่ ยึดบทบาทตลอดที่เรามชวศอยู่รวมกันในกองทัพ
อากาศ ก็ไม่มีอะไรผิดแปลกไปกว่าเดิม นอกจากเราสนิทสนมและ
เห็นอกเห็นใจกันมากจน ๆ

ความตื้น ๆ คอน ๆ ของชีวิตได้ดำเนินไป การหมุนเวียนใน
กองทัพอากาศทำให้เราต้องจากกันไปแฉก ๆ กลับมาอยู่ด้วยกันอีก แฉก
ก็จากกันไป ครบสุดท้ายเราได้มาร่วมกันอยู่อย่างคิดว่าจะต้องไม่จาก
กันไปอีก นอกจากจะออกจากราชการเท่านั้น เพราะเราต่างมีอายุ
ราชการแต่ละอายุของตนเองมากแล้ว แต่กระนั้นเรายังมีโครงการว่า
เมื่อเราแก่ลงแล้ว เราควรจะมีการพบปะกันบ่อย ๆ เพื่อจะตั้งสรรค์
กันอย่างสันถวไมตรีตามประสาคนแก่

แต่ครั้นแล้ว บ่ายวันหนึ่งข้าพเจ้านอนอ่านหนังสืออย่างสบาย
ยายหนูหลานสาวได้วิ่งมาบอกข้าพเจ้าว่าคุณพ่อเดี๋ยวเดียวแล้ว ข้าพเจ้า
ยั้งงง ตกตะลึงใจจะไม่งง เพราะไม่มีข่าวการบ๊วยได้ เข้า ๆ ก็ไปบิ
นด้วยกันทุกเช้า และเย็น ๆ ก็ได้ตั้งสรรค์กันแทบทุกเย็น

๒๓/๐๑/๒๕๖๕
บางคนเพื่อนได้จากเราไปแล้ว จากไปไม่มวนที่จะกลับมา แต่
คุณงามความดีของเพื่อนยังเหลืออยู่ ซึ่งจะได้เป็นตัวอย่างแก่ชนรุ่น
หลัง ดังเด่น ๆ ที่จะยกมากล่าวในทบทวน ๒-๓๐ คอ

๓. ความซื่อสัตย์ ไม่เคยปรากฏความด่างพร้อยแม้แต่น้อย การ
ที่เพื่อนมีบ้านอยู่ร่มรื่นมากมายน่าใจใหญ่ มีรถยนต์ ทรง

เนื่องจากการเก็บหอมรอมริบของตน มิได้กระทำในสิ่งผิดกฎหมาย
หรือทุจริตแต่ประการใดเลย

๒. การทำงาน ทุกคนคงเห็นพ้องด้วยว่าเพื่อนแน่มาก ตอน
กลางวันเวลา ๑๒.๐๐ น. อาจจะมียางคนเห็นเพื่อนกำลังเข้านอนอยู่ใน
พระนคร แต่พอรุ่งเช้าเขาก็แปลกใจที่เห็นเพื่อนมาทำงานได้ตามปกติ

ในชีวิตราชการดูเหมือนการมีคุณธรรมต้องอย่างหนักเกือบจะ
นับว่าเต็มพออยู่ได้แล้ว

เพื่อนจากไปแล้ว แต่เรายังอยู่ เมื่อดังกล่าวอันสมควร
พวกเราก็คงไปตามเพื่อนไปทุกคน เพราะตั้งซารทงหลายไม่แน่หนอ.

น.ท. ชาย ลีระกุล

รทก. ทน. ฝกบ. กรก. บพร.

อนุสรณ์ แก่ น.ท. ชู สุวรรณศรี

น.ท. ชู สุวรรณศรี ผอ. สโมสรการบิน เป็นผู้บังคับบัญชาซึ่ง
ผมเคารพนับถือและรักอย่างจงรักภักดีมาตั้งแต่เกิดเกิดมา คงแต่ที่ท่าน
ได้ย้ายจาก รร. กม. มาทำหน้าที่ ทน. ฝ่ายการบิน สโมสรการบินมา
ท่านเป็นผู้ซึ่งทรงไว้ด้วยความยุติธรรม ทำงานโดยมีเห็นแก่ความ
เหนื่อยยาก ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์จริงๆ แม้ขณะที่
ทำหน้าที่ ผอ. สโมสรการบิน ท่านเจ้ากรม บพร เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่
มีนิสัยซื่อสัตย์ชอบทำงาน จึงได้แต่งตั้งให้เป็นกรรมการควบคุมดูแล
เงินรายได้ของ บพร. และของสโมสรการบิน และท่านก็ได้ทำหน้าที่
ด้วยความเรียบร้อยเสมอ ทั้งผู้ใดบังคับบัญชาทุกคนก็ได้รับการ
ปกครองอย่างฉันทพ้อง เมื่อท่านสั่งให้ผู้ใดบังคับบัญชาคนใดทำ
ทุกคนก็ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ใครมีดีกว่ากล่าวตักเตือนมิได้มอคต

การที่ น.ท. ชู สุวรรณศรี มารับตำแหน่งโลกไปเสียก่อนนั้น ผม
และบรรดาผู้ใดบังคับบัญชาผู้ใดก็อดใจเป็นอย่างไร ซึ่ง
ท่านก็เคยปรารภกับผมเสมอว่าท่านยังไม่ตาย จึงไม่ยอมประณชวิต
ให้กับบริษัทใด ๆ ขออ้อนวอนให้แพทย์อากรกษและตั้งศักดิ์ศรัทธา
ทั้งหลายในสากลโลก จึงประจักษ์ในคุณงามความดีของท่าน และขอ
ได้โปรดประทานความเมตตาปรับดวงวิญญาณอันดีของคุณจากท่านด้วย

น.ต. บรรพต เสนะวัต
ทน. ฝ่ายการช่างสโมสรการบินพลเรือน

จากศิษย์คนหนึ่ง

ข้าพเจ้าในฐานะศิษย์การบินของท่านคนหนึ่ง ในจำนวนหลายร้อยคน รู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งในการจากไปของท่าน ความโอบอ้อมอารี ความเมตตา และเกียรติคุณของท่านมิได้ตายตามตัวท่านไปด้วย ทุกคนซึ่งเป็นข้าราชการกรมการบินพลเรือน ศิษย์การบิน ตลอดจนบรรดาเพื่อนฝูงที่สนิทชิดเชอกับผู้วายชนม์ คงเห็นพ้องกับข้าพเจ้า

ขอ kus ฌมตบุญของผู้วายชนม์ที่ได้กระทำดีไว้ จงเป็นผลบันดาลให้ท่านซึ่งดวงดับไปจงประสูติบรรดาลิขิตในชาติหน้าตลอดไปด้วยเทอญ.

พ. ณ ระนอง
ดมาชิกัด โมธรการบิน

คำไว้อาลัย
นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี

เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า การที่ โมนต์การบินพลเรือนกองทัพ
อากาศ ได้สูญเสีย น.ท. ชู สุวรรณศรี ไป ย่อมเป็นความเศร้าสุด
อย่างลึกซึ้ง ชาวเขาเป็นศิษย์ของ น.ท. ชู สุวรรณศรี คนหนึ่ง รู้สึก
เสียใจเป็นอย่างมากที่ น.ท. ชู สุวรรณศรี ต้องมาจากศิษย์ไปเสีย
โดยไม่มีวันจะกลับมาร่วมงานกันอีก น.ท. ชู สุวรรณศรี เป็นผู้นำ
ความเจริญมาสู่ โมนต์การบินเป็นอย่างมาก เมื่อได้รับราชการใน
หน้าที่ผู้อำนวยการ โมนต์การบินอยู่ และเป็นที่รักและเคารพของศิษย์
ทุกคน.

พันทอง ทองเจือ
สมาชิกสโมสรการบิน

คำไว้อาลัย

เนื่องจากการจากไปของครู นาวาอากาศโท ชู สวรรณศรี ผู้ซึ่ง
เป็นเพื่อนรักใคร่ชอบพอบริการและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผมประจวบ
ถึงสนิทสนมตั้งแต่ครั้งยังเยาว์ด้วยตลอดมา จนกระทั่งในบั้นปลายของ
ชีวิตคุณครู ก็ยังได้มีโอกาสร่วมผลอบรมวิชาการบิณฑิให้แก่ผมจน
สำเร็จเรียบร้อย คุณงามความดีของครูเหล่านี้จะจารึกอยู่ในความ
ทรงจำของผมตลอดชั่วกาดนาน

ตลอดระยะเวลาแห่งความสัมพันธ์ของเรา ผมรู้สึกว่าคุณครู
เป็นเพื่อนรักและนำคบหาสมาคมด้วยเป็นอย่างมาก เพราะมีความ
ซื่อสัตย์และปรารถนาดีต่อมิตรทุกคน และในฐานะผู้อำนวยกา
ร์สโมสรการบิณฑิเพื่อน กองทัพอากาศ ครูชู ก็ได้มีส่วนร่วมตั้ง
อบรมผลอบรมวิชาการบิณฑิให้แก่บรรดาสมาชิกสโมสรการบิณฑิ
ด้วยตลอดมา เฉพาะอย่างยิ่งครูชู เป็นผู้ที่มีความห่วงใยในความ
ปลอดภัยของสมาชิกการบิณฑิเป็นพิเศษ ในขณะที่ทำการฝึกบิณฑิ
ตั้งเช่นครั้งหนึ่ง คุณครูได้จัด รัชตะนาวิน กับผมได้ร่วมบิณฑิเดินทาง
หัดบินไฟเข้าวันหนึ่งและบิณฑิกลับมาถึงสนามบินดอนเมืองเป็นเวลา
เกือบ ๑๗.๐๐ น. ปรากฏว่าคุณครูชู ยังคงคอยเราอยู่ด้วยความห่วงใย
จนกระทั่งเมื่อเราลงเรือเรียบร้อยแล้วครวจกกลับบ้าน ในการสูญเสียชีวิต
ครูทรกและพบถอกของเราไปเช่นนี้ จึงทำให้ผมรู้สึกได้ว่า ได้สูญเสีย
ของรักอันมีค่าอย่างสูงซึ่งหาได้ยากมากในปัจจุบัน

ดังนั้น ผมในฐานะศิษย์และมิตร ผู้จงรักภักดีต่อครูบาอาจารย์
จึงขอแสดงความเสียใจและอาลัยอย่างสุดซึ้งในโอกาสนี้

นายสพประสงค์ วิยศิริ

สมาชิกสโมสรการบิณฑิ

๐ ๘ ๘
วาลกกถิงกร

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี

เป็นครู เป็นพี่ และเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้า

ครูชูเป็นผู้ที่ได้อ่อนให้ข้าพเจ้าขับเครื่องบินจนสำเร็จได้รบเกียรติ
ประดับบนอกบนพดเรือรบ สโมสรการบินพดเรือรบ กองทัพอากาศ
ตั้งกับความไม่สิ้นในวัยเยาว์ของข้าพเจ้า ความเอาใจใส่ปราศอน
ตักเตือนของครู ความเมตตาของครูทบทอข้าพเจ้าและศิษย์ของครู
ทุกๆคน เปรียบดังศิษย์ของครูทุกคนยังต้องพูดถึงอยู่เสมอ ทุกครั้ง
ที่มีโอกาสได้บินไปศึกษาภูมิประเทศกันตามต่าง แม้อาจจะกลับมาก็ค
เวลากำหนด จะเบนเวลาถัดมาเช่นใดอย่างไร เมื่อถึงถึงสนามบินจะพบ
ครูรอคอยอยู่ด้วยความเมตตาห่วงใยทุกครั้ง อธิบายข้อผิดพลาด
ของครู ทำให้ศิษย์ทุกคนรู้สึกเกรงและเคารพครูอย่างประทับใจ ครูชู
เป็นนักบินพร้อมอดทนครูคนหนึ่งของกองทัพอากาศ ศิษย์ของครูชูน้อย
มากหลาย ทุกคนที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักต่างก็สรรเสริญครูชูใน
น้ำใจอันดีงามของครูกันถ้วนหน้า ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้เป็น
นักบิน โดยการฝึกอบรมของครูชู

นอกจากความดีมีพระห้วงกว้างครูกับศิษย์แล้ว ข้าพเจ้ายังนับถือ
ครูชูว่าเป็นพ่อของข้าพเจ้าด้วย ครูชูอาวุโสกว่าข้าพเจ้าถึง ๓๐ ปี เรา
ต่างก็มาจากท้องนาเมืองสุพรรณบุรีเช่นเดียวกัน และได้รับการศึกษา
ชั้นต้นใน โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้า
ยังจำได้ว่าพอยู่ชั้นสูงกว่าข้าพเจ้าหลายชั้น โรงเรียนเคยพานักเรียน

มาบอกทุกคนที่ทราบคือนักเรียนในเมืองใหม่ฉบับนี้คบกับประจำบิ ต่อแต่นั้น
 มาบอกนักเรียนแทบทุกคนท้ายใจจะเข็นนักเรียนเมื่อเรียนสำเร็จจากโรงเรียน
 แดง ทั้งพช และชาวเขาก็คงจะมีความใฝ่ฝันเช่นเดียวกันในวัยเด็ก
 หดงจากเรียนจบหลักสูตรของโรงเรียนแดง พชได้สมัครเขาเป็นศิษย์
 การบริหาร และได้เป็นนายทหารและนักบินสมัครใจ ระหว่างชีวิตบินลาด
 ให้เขาพาเป็นพอลก แต่แดง โชคชะตาได้บินลาดอีกให้เขาพาเพียง
 มีโอกาสได้เข้ามาเป็นศิษย์การบินพลเรือน โดยเป็นศิษย์ของพชจนได้
 ในระยะเวลาของการเป็นศิษย์ของพชตลอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาด
 เกือบสามสิบแฉฉ ความสนิทสนมทำให้เขาพาเรกรักและนับถือพชยิ่งขึ้น
 พชเป็นผุทมนต์ยวาวเร่งตลอดกาล แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์หรือราย
 อย่างไรก็หัดเราจะได้เต็มอ ยิ่งกว่านั้นยังมีความอ่อนโยน นอบน้อม
 เมตตากรณาต่อผู้น้อย เข้มแข็งในการงานและรักษาต้อย่างสูงส่ง
 มีจิตใจเป็นนักกีฬา และมีความเป็นสุภาพบุรุษอย่างแท้จริง ตรง
 ไปตรงมา ถูกกว่าถูก ผิดกว่าผิด และไม่เคຍยอมก้มหัวแก่อธรรม
 ยิ่งกว่านั้นพชเป็นคนที่แทบจะไม่มี ความโลภเอาแต่ยเดย ความฉันท โศษ
 ของพช เป็นสิ่งที่เชิดชูบุคคลกษณะของพช อย่างยิ่ง อดนิตย,
 อธิษาศัย และบุคคลกษณะงามของพชเช่นเอง ททาให้พชเป็นบุคคล
 ทนทานบถอ และเป็นที่นามาซึ่งความเบนมตรทดแกบุคคลทอไป

ในชีวิตของคนเรากันหนึ่ง ๆ ย่อมต้องมีเพื่อนมาก แต่เพื่อนด
 ทแท้จริงนั้นมีน้อย เขาพาเรกรอว่าเป็นโชคของเขาพาเรกรออย่างยทเขาพาเร
 มครชเป็นเพื่อนทตที่ดคนหนึ่งในชีวิตของเขพาเรกรอ เขาพาเรกรอจึงได้ถึง
 วนแรกที่จะชนบนภททาควงส่งวานกับครช เป็นวนหนึ่งในฤคูนาว

วนนอากาศหนาวแต่ละต้องบินขึ้นไปสูงอย่างน้อยสองพันฟุต ความ
 หนาวทำให้กางสั้น ถึงกระนั้นความพรุนพรงตออันตรายตามความ
 รัดกุมแท้จริงของชาวเขาจึงทำให้เหงออกมาชุ่ม มือทากันบงคบ
 ชุ่มโชกไปด้วยเหงื่อ ในขณะที่บนโคชนหาความสูง เตี้ยงครุตะ โคนเขา
 มาในห้วง ยาบอกระยะความสูงตามลำดับ ชาวเขาเกือบจะตัดสินใจ
 สั้นคนบงคบบอกเด็กกับครูเตี้ยหลายครั้ง แต่เด๋วก็มองเห็นครุหนึ่งอยู่
 ทนงเบองหนา ทำให้หนักขึ้นโควางอย่างไวก็มีครุคอยช่วยอยู่ ถ้าจะ
 เกิดอุบัติเหตุถึงกับเครื่องบนตองพนาศ ครูคงจะตายกับชาวเขาด้วย
 ความชำนาญถึงครุเองช่วยให้ชาวเขาผ่านการผกบนผาดแผดงตามหลัก
 สูตรมาเป็นนักบินโคสำเร็จ ยิ่งถวนความชำนาญถึงการตายรวมกัน
 ทำให้เกิดมิตรภาพแนบแน่นยากที่จะเขียนออกเป็นคณหนึ่งต่อได้ แม้
 จนกระทั่งบคนชาวเขาอย่างจาเตี้ยงตะ โคนของครุทามกต่างเตี้ยงกระหม
 ของเครื่องขนต์โคอยู่เต็มอ

จากความสัมพันธ์ทางจิตใจอันแน่นแฟ้นเช่นนั้น ได้ทำให้เกิด
 มิตรภาพอันดีกันตมและเห็นใจกันยิ่งขึ้น เมื่อครุขูมาตวนจากไปเตี้ย
 ก่อนโดยกะทันหัน โดยเดินโดดคิดใหญ่ในดมองแตก ต่ตที่จะเยียวยา
 รักษาได้เช่นนั้น ทำให้ชาวเขาต้องเศร้าตตและเตี้ยตายอย่างตนคนใจ
 ชาวเขาและศิษย์ของครุทุก ๆ คน ได้แต่จะขอภาวนาให้วิญญาณของ
 ครุจงไปสู่สุคติภพด้วยเถิด

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี เป็นครู เป็นพี่ และเป็นเพื่อน
 ที่ดีที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ลืมเลยเป็นอันขาด.

สวัสดิ์ รัชตะนาวิน
 ตมาชิกัด โมตรการบิน

อาลัยเท่า

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี

สโมสรการบินพลเรือนต้องเงยบเหंगाไปเนื่องจากท่านผู้หนึ่งได้
 จากไปอย่างไม่วอนที่จะได้กลับมาอีก ถ้าท่านผู้นั้นอยู่ทุกเวลาเซ้ามืด
 จะต้องไต่ย่นเสียงของท่านชัดเจน แจ่มใด้แต่ระเวงอยู่เต็มอ ไม่น่าเป็น
 ที่จะต้องเห็นตวงกล้ามารถทหายได้วา นนคอดีงของท่าน นาวาอากาศโท
 ชู สุวรรณศรี อาจารย์ผู้ประคองนวิชาการบินให้ข้าพเจ้า การจากไป
 ของท่านไต่ย่นความเศร้า โศกอย่างสุดซ่งให้บังเกิดแก่มชิ่งได้เคยร่วม
 งานกับท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าพเจ้าและบรรดาศักษยทงหลาย

ในขณะที่ท่าน นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี ยังมีชีวิตอยู่ ท่าน
 ได้บำเพญกรณยกจคยง เป็นทรกโครและเคารพนบถอของผู้นอยและ
 ญาติมิตร แมกระทงผูกเพยงเพงเคยวธำถะดวย ทางดานการผกบน
 ท่านเป็นอาจารย์ผกถอนทมความหวังโยคักษยเต็มอบิตาหวังบุตร เป็น
 พชายและเพื่อนของคักษยทุกคณ

ฉะนั้น ด้วยความอาลัยรักและเคารพ จึงขอกุศลผลบุญวาศ์ต่าง ๆ
 ทททานนาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี ได้บำเพญใจเมือก่อนจะจากไป
 จงดอดันตาดให้วิญญาณของนาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี จงประดับ
 แด่คความสุข เกษมธำราญในภพใหม่ โดยไม่ว่าจะสถิตอยู่ใน
 ทิพยสถานใด ๆ ขอได้รับผลบุญกุศลธมบุญวจนทุกประการ.

รัตนะ จิตตะสังกะ
 ธมาสิกธสโมสรการบิน

คำไว้อาลัย

ผมได้รับข่าวการมรณกรรมของ นาวาอากาศโท ชู สวรรค์
ผู้อำนวยกาณ์ ไมตรีการบินพลเรือนด้วยความเสียใจอย่างยิ่ง ในฐานะ
ที่ผมเป็นสมาชิก ไมตรีการบินพลเรือน ซึ่งตัวเราเป็นรุ่นสุดท้ายด้วย
การฝึกของท่านผู้ และในระหว่างที่ผมกำลังฝึกหัดจนตัวเราฝึกด้วย
นามขอแสดงความดีความารถของท่านผู้ ก็ได้รับความเอาใจใส่และความ
เมตตาจากท่านเป็นอย่างดี ซึ่งผมและลูกศิษย์ทุกคนอยู่ในรุ่นเดียวกัน
เรียกว่า "ครู" แต่ความเคารพคารวะนั้น ท่านผู้เต็มอนุาคุณใหญ่
ของผม ฉะนั้น ข่าวการมรณกรรมของท่านผู้ จึงเป็นข่าวที่ทำให้ผม
รู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งและด้วยความอาลัยอย่างยิ่ง ขอให้ดวงวิญญาณ
ของท่านผู้มพระคุณต่อผมนิจไปสู่สุคติในสัมปรายภพ.

เถลิง บูรกรรมโกวิท

สมาชิก ไมตรีการบิน

คำไว้อาลัย

นาวาอากาศโท ชู สุวรรณศรี

ดิฉันเป็นศิษย์การบินคนหนึ่งของอาจารย์ ชู สุวรรณศรี ท่าน
ผู้มีความพยายามที่จะผลักดันให้ศิษย์การบินทุกคน เป็นผู้มีความรู้
ความสามารถในการขับเครื่องบิน แม้การผลักดันการบินจะเป็นสิ่งที่
ทำได้ไม่ง่าย แต่ผมไปด้วยกันตราายทุก ๆ วินาที อาจารย์ก็ได้ให้คำ
แนะนำ ให้กำลังใจ ให้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทตลอดเวลา จน
ดิฉันสามารถฝึกบินได้สำเร็จ และได้รับยกเป็นเกียรติสืบมาจนบัดนี้

ก่อนถึงแก่กรรมเพียงวันเดียว ดิฉันได้พบอาจารย์ทวดพระศรี
มหาธาตุ บางเขน ในงานบำเพ็ญกุศลประจำปี ซึ่งท่านเจ้าคุณ
พระธรรมปิฎกได้จัดขึ้น และได้สนทนากันเป็นเวลายาวนานถึงเรื่องวิชาการ
ต่าง ๆ ที่จะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สโมสรการบินพลเรือน พอ
รุ่งขึ้นดิฉันก็ได้รับข่าวการมรณกรรมโดยกะทันหัน ดิฉันแทบไม่เชื่อ
ซึ้ง เพราะเห็นกันอยู่หน้า ๆ ก็จะได้มาพดลพิราตจากกันไป
แต่เมื่อมานั่งถกคำพระว่า อัมิจจัง แดว ก็คลายความตกอกตกใจ
ไปได้บ้าง จะเอาความเที่ยงแท้แน่นอนอะไรกับชีวิตความเป็นอยู่
ของคนเรา อาจารย์ได้จากเราไปโดยไม่ม้วนกลบมาอีก รูปร่าง
ของท่านได้เลือนมุตัญสิ้นไปแล้ว แต่ชื่อเสียงของท่านยังก้องและ
ปรากฏอยู่ ทรายใดที่ดิฉันผ่านมาดอนเมืองหรือโดยนเสียงเครื่องบิน
ทรายนั้นดิฉันจะดมอาจารย์ผู้ประศาสน์นวิชาการบินไปไม่ได้เลย เพราะ

ตั้งโดยท่านไดเออฮาริ มิไมคริและเป็นที่วงศ์พวกเราศิษย์การบิณเป็น
ลำดับมา ตั้งนั้นใครเล่าจะตั้ง

ในโอกาสนั้นขอตั้งความปรารถนาต่ออาจารย์ และขอแม่
ส่วนกุศลที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว ขออาจารย์ ชู สุวรรณศรี ซึ่งเบนทรก
และเคารพของบรรดาศิษย์การบิณทั้งหลาย จงได้รับอนุโมทนา
ในส่วนกุศลนั้นด้วยเถิด.

ลักษณา บุรณสมภพ
สมาชิกต์ โมสรการบิณ

ไม่เที่ยง

แม้ว่าสังขารของ “ครุฑ” จะได้เปลี่ยนแปลงไปตามพุทธวจนะ “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ทน” แต่ท่านหาได้จากเราไปไม่ คงอยู่กับพวกเราคดออกไป

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของสโมสรการบินพลเรือน ได้ใกล้ชิดสนิทสนมทั้งในราชการและส่วนตัว จึงเห็นได้ว่า “ครุฑ” เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ทมกฤษา ทาทาง การวางตัว และความประพฤติดีเป็นคุณใหญ่ทนายบถอ ทั้งในส่วนตัวและตำแหน่งราชการ

เมื่อท่านทำการสอนในอากาศ ท่านเป็นครูซึ่งบรรดานักบินทั้งหลายจะเห็นได้ว่า ท่านเป็นครูการบินตัวอย่าง การตัดสินใจในความมีใจเย็น ความมีสติยั้งคิด และความชำนาญการบิน การสอน เป็นอย่างดี

ฉะนั้น การสูญเสีย “ครุฑ” จึงนับได้ว่าเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของคนทั้งปวงอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สโมสรการบินพลเรือน และบรรดาญาติมิตรทั้งหลาย คดออกจนบรรดาศิษย์ทั้งหลาย.

23/01/2565

น.ต. ชลิต จุลโมกษ์
สมาชิกสโมสรการบิน

ตำนานสมเด็จพระเจ้า

23/01/2565

สารนิพนธ์

คำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๓๒ มีนาคม ๒๕๗๒

กราบทูล สมเด็จพระราชาธิบดี ฯ ทราบฝ่าพระบาท

ถวายพระหัตถ์จดหมายซึ่งลงวันที่ ๕ มีนาคม อันโปรดประทานตั้งไป
กับรถไฟ ซึ่งถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ ได้รับแจ้งโดยเร็วโดยตาม
เคย จะกราบทูลสนองความในลายพระหัตถ์นั้นต่างขอต่อไป

สนองความในลายพระหัตถ์

ขอพระดำรัสถึงพระพุทธศาสนา ว่าทางมหายานกับหนยานปน
กันจนแยกไม่ออกจนจับใจมาก แม้บทที่ดัดมนต์ก็อาจทำได้อะไร
บางบทแบบมหายาน เห็นจะเป็นทางตั้งเกิดได้ว่าเมล็ดทอพระพุทธศาสนา
ในอินเดีย ทักจะเป็นมหายานทั่วไป ถึงหากว่าก่อนจะไปจะเป็นทาง
หนยานก็ดัดมนต์แต่ เพิ่งตรวจเห็นแก่แบบหนยานในภาคใต้ก็ออก
พักหนึ่งทกลง จึงแก้ไขไม่หมด

ชื่อเมืองและตำบลต่าง ๆ ซึ่งเราเข้าใจไม่ได้นั้น เป็นแนว
 ไม่ใช่ภาษาไทย แต่อาจชอกรากเดาตัดเสียงตามรูปได้ เช่นเมืองตราข
 เมืองขลุ้ง เมืองแกดง นั้นไม่ใช่ภาษาจีนแน่ เพราะภาษาจีนไม่มีตัว
 ควบคำ ลุ่มย นนุกเป็นพวกควคควบ จะต้องเป็นภาษาอื่นนอกจาก
 จีน เป็นธรรมดาที่เดาว่าเมืองอยู่ใกล้เคียงกัน จะต้องจำเอาคำกันไป
 ใช้ ไม่จำต้องได้ทศนแห่งเมืองใกล้กันไปปกครอง ชื่อตัวอย่างที่
 ประทานไป ชยบจะเป็นภาษาไทยแปลได้โดยชอหนง คือ ชออา ทจะเป็น
 ฉา ทงนเทียบด้วยคำ ชอุม กทจะเป็น ชุม แต่ทงนจะยพยนเอาว่าเป็น
 แน่ไม่ได้

เรื่องพิชิตรชชนปรากฏในพระดำรัสชอช้อยว่า ได้ทชอพระเนตร
 ตรวจหนังสือเก่าอันเกยวแกเรื่องนพมาก จึงคิดใจหวังว่าหนังสือชงทรง
 เรียบเรียงในเรื่องพิชิตรชชนคตมาก จะทราบทุกในชอชงเกิดากระหม่อม
 ทราบมากออกไป หากว่าฝ่าพระบาทยังไม่ทรงทราบก็จะได้เก็บเอา
 ความเรียบเรียงลงในพระนพนชชงทรงเรียบเรียง ก็จะได้ชนออกเป็น
 อันมาก ถ้ายตีญจนชงโยงแต่พระแทนชงตงพระพุทชรูป มาพนกับ
 ตูเทียบชยแต่เดียงพระสวดคณน เรียกกันว่า "ตะพาน" พระบาทสมเด็จพระ
 พระจุตจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตรัสเดาว่า แต่ก่อนนเวดาพระสวดคอาฏานา
 คยตีคต พวกเจา นายเอาตายตีญจนผูกกับหวงทายมกคตอันตีวมไว้
 ทพระเศียร โยนข้ามชนไปพาดกับตะพานน ก็เป็นชอย่างเดียวกับโกน
 จุกเพื่อใหม่คแตนเขาคว ชอนเป็นกาวไชประแจออกได้ ทว่าตีนม
 เขาแจกตายกตีมแกเจา นายทำไม้ และกาวกระทำทงนก็เหมือนกนกับ
 เล็ดจประทับทรงตีวมพระมกคตอันตามตีญจน ณ ทชงเขาจตทช

สาส์นสมเด็จพระ

ไว้ในเวลาเมื่อสวดอาฎานาติยสูตร ก่อนขึ้นไปคงจะทำทุกวันตลอดถึง
สวดทองภาณด้วย เขาจึงแจกจ่ายกลุ่มทุกวัน

เรื่องพตแฉกผู้ค้ำหนั่งสวดบเนียงพระสวดนพ เกดากระหม่อมก
ไต่พงทศตแปดกัณมา ว่าพระราชคณะชนไปนั่งอยู่กลางกทำให้เห็น
จริงไปด้วย ต่อเมื่อนาไต่พงพระดารกรงนจงเห็นกตบตาตบตรไปตาม
พระดำรัส โดยปรากฏหตฐานมเบนด้าคณูอยู่ ทจรงกมหนงสออย
บเนียง พระผู้สวดทานกไมค้อยไต่คูนงสอ ทานสวดไปตามททาน
จำไต่ตามพระดำรัส ทว่าพระบวชไต่ตามจรราชะตองจำสวดมนต์ไต่
นพ นกไต่วากรงหนง เบนพรพธนด้าครทพตบพตาทองดนามหตวง
เกดากระหม่อมไปค้อยเผาทนพ กาดงสวดทองภาณ เห็นพระราช
คณะผู้ใหญ่ มีสมเด็จพระมหาวรวงศ์ (ยัง) แดะสมเด็จพระนรินทร
(แดง) เบนตน ซึ่งทานไปค้อยสวดมนต์ พากันเข้าไปดอมเตียงสวด
ทกกนปรอเพราะสวดคอบต ยังไต่รู้สึกในใจวานคองนงปรกเททเตยว
ทจตเอาพระราชคณะฝ่ายวิบสัดน่าไปนั่งปรกภาวนานนผตทาง สวดคำ
ทเรียกวามแมตูกคูนนทไต่สังเกต เบนแมคตูกคูนจริงๆ ในเวดาร์อง เช่น
“อินโท” ในเมื่อสวดอาฎานาติยสูตรเบนตน แมคเบนผู้เตนค้ำ ตูกค
เบนผคอไมให้เลี้ยงขาดหายไปเพราะหยตหายใจ แต่เวดาร์สวด คอ
ไมไซรองนงสวดไปพรอมกนทงคู้ ไต่เกดาคำว่าสวด คาทเรียกว
คู้สวดกมาสวดยตูกตามกระแสพระดำริ ทเอาไปเรียกตูกคูนะครกเอา
ไปจากคู้สวดของพระนพเอง เคยคคเห็นแเดวแต่ไมไต่กราบทุด แม
คคคอดวละครซงแแตกอนเขารองเองซวกถอนหนง ตูกครบรองคคอก
กถอนหนง เพราะระนงนงของกถอนจงเรียกวาคาหนง ทหตงจงมคนรอง

สำนวนสมเด็จพระ

แทนดวงพระจันทร์เรียกกันว่า "ตันท" แต่ความจริงตามนิต ตันททวาร
 จะเป็นคนบอกบท แดงกรวดักกนว่าเรียกผดยักเรียกเป็น "ตันทเตียง"
 แดงกรวดักกนใหม่ ไปเที่ยวประเทศชวา ไปทราบคำว่า "ตคร"
 เยื้องไปเป็นไม้ได้หมายความว่าคนราหรือการเดิน เป็นหมายความว่าเรื่อง เช่น
 ตครอเหเนา กคือเรื่องอเหเนา ถึงแม่เป็นคงพนักไม้ได้ทำให้อะไร
 ผิดไป

ยังมีความเห็นต่อไปอีกถึงพระครุคังค ทชนไปตวัดธรรมจักร
 แดงมัยนำอาชานาตยตกรกเช่นเคยกน ความเห็นอนนเป็นคณตาม
 พระตารกรรมพระตมมตอมรพนช ซึ่งทรงพระตารวการตวัดธรรมจักร
 แดงมัยในงานกนเกิดนพประสงค์เอาเทวดา เห็นเป็นถกทตต

พระเดชพระคุณเป็นตณเกล้า ทตวัดแนะนำให้ไปเที่ยว ซ่าไปรด
 ประทานอนุญาตให้อยู่ได้ตคานกหวหนดวย เวณแต่การไปเที่ยวหน
 ตาบาก จะตองคอยตงเกิดต แมตงเวดจาเป็นทจะตองแปรแท้แถว
 จังจะแปรไป เมอวานชนพหญงจงเชอกมาตวไปหวหน แต่เชอกจะ
 ไม่อยุทเรอนชองเชอ ตาเพียง ๗ วัน ใหรูตักวาคตจะนอยนัก

ข่าวเก่าในกรุงเทพฯ

23/01/2565

ผดตมซึ่งทรงพระเมตตา ไปรดฝากเข้าไปประทานนได้รับแถว
 เป็นพระเดชพระคุณตณเกล้าหวทตมได้ ขอถววยบงคมผ่าพระบาท
 ตามทกราบทตมมาก่อน ฉางานพระราชพิธีตมโกชคานินไป
 ตามหมายกำหนดการน เป็นกราบทตมอย่างนยอไปหนอย ทแท้
 ควจะกราบทตมเรอชองคงพระ ซึ่งในหมายกำหนดการไม้ได้บอกไว้ โดย

สาส์นสมเด็จพระ

๕

ตะเยียดให้ทรงทราบด้วย ผู้ซึ่งได้รบยศคุณนามมาจนจนพดยศซึ่ง
เอาวางไว้สำหรับพระราชทานน เรียงเหตอมกนชอนเป็นด้ามชน
ชนดางแตะชนกต่างเป็นพดพดตาด ชนบนเป็นพดแดง แต่จะกราบทูล
ถึงว่าใครเป็นอะไรบางให้ทวนนุกเหตอดนพนความรุ ได้แต่จะกราบทูล
ถึงองค์ทศาคัญ คือ พระพรหมมุนี (อิน) เป็นสมเด็จพระมหาธรรมวงศ
พระธรรมปิฎก (เผื่อน) เป็นพระอภัยมณีคณูปมาจารย์ พระธรรม
โกษาจารย์ (ปลัด) เป็นพระพรหมมุนี

ข่าวใหม่ในกรุงเทพฯ

หม่อมหลวงตายเสียแล้วเมื่อวันท ๖ เดือนนี้ ตายที่โรงพยาบาล
รักษาตาทถนตวงศ แดงนาศพมาแต่งงานต่าง ๆ ทวงกรมหม
อนนุตนาจากรนต กำหนดอาบนาศพวันท ๗ เกิดากระหม่อมก็ไป แต่
ไปก่อนเวลากำหนด เห็นพวกตักตองแต่งตวงแดง แดงมชนกระจัก
คงอยู่ตองชน ตั้งอนไม่เห็น ทหญิงหลุยไม่ได้กราบทูลข่าวเจ็บหนัก
มาให้ทรงทราบ คงเป็นด้วยว่าอยู่ในการรักษาพาใจ

เมื่อวันท ๘ ไปช่วยหญิงจงกตันทาบุญ ๘ วันให้แม่ ไปถึง
กาดงกตเตกเช่นศพลัด " ยางอนนยางแก " กนอยุ่คนเดียว ได้เห็นทาน
" ยรรยง " เป็นสมเด็จพระนาคณะพระญวน ยังอยู่ตักตแต่แกดงไปมาก
ทงได้เห็นพระญวนถือพัด " สัพพปาปสัส " ของเจ้าพระบาทด้วยบาง
ทว่าเอาตักตใจนึกไม่ออกว่าได้ทำพดพระญวนด้วยเคย

วันท ๑๑ มการพระราชทานเพลิงศพพระองคเจ้าคารบ ที่ตถาน
วัดเทพศิรินทราวาส เกิดากระหม่อมไปภายหลังเวลาที่เขาบอกกำหนด

เห็นรอเอาเมรต่ำหรือปลัดด้านซึ่งปลัดอยู่หงส์ศาตาดารงธรรมนมาปลุก
 ทหน้าพดบพดาอศรยาภรณ์แคลพบพดากเห็นบด เวลาพระราชทาน
 เพดงจะเบ็ดหรือเปดานนไม่ทราบ เขาแจกหนังสือออกชราอนุกรม
 ภูมิศาสตร์นครสวรรค์ เห็นไม่สำคัญพอทศวรรษตั้งมาถวายจึงไม่ได้
 ตั้งมาถวาย

รายงาน

จะกราบทูลรายงานที่ได้อ่านตรวจหนังสือมหาทัพมณฑ์ โดยถัดถวน
 ตอดอดแล้ว ในหนังสืออนนมมนต์ ๕ บทคือ ๑ มหาทัพมณฑ์ ๒ ชัยมงคล
 ๓ มหาชัย ๔ อณห์ดีวชัย ๕ มหาอำนาจ ดับทอนออกชอกอนน
 แดงเป็นฉันท แต่บทที่สี่ดนนแดงเป็นปาฐ มีคำแปลเป็นภาษาไทย
 แต่บทที่หนึ่งบทเดียวแดงเป็นกถอนส์วด

ใน ๕ บทนั้น เห็นอณห์ดีวชัยดีกว่าเพื่อน เป็นของผิดแดง แดง
 เป็นเรื่องเป็นราว ทงเอาอะไรมาประกอบกตด้วย เบื้องตนกดาวถง
 เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนดาวดึงส์สวรรค์ ในกาดนน
 เกิดนิมิตจนแก่ตั้งปฏิญฐเทวดาอันทำให้รู้ได้ว่าจะต้องจุด มีเครื่อง
 อารมณ์ซึ่งทาดวยดอกไม้สดเหยงไปบนตน เชอกเดอครอนไปปรับ
 ทุกชกบพระอินทร์ พระอินทร์ก็ช่วยไม่ได้จึงพาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า
 พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดก็ทำให้ไม่ได้จุด เพราะเหตุฉะนันทาน
 ผู้แดงจึงยกอานุภาพพระรัตนตรัย เอา "สังกตวา" เขามาประกอบ
 ในตอนปลายว่าอานุภาพพระรัตนตรัยเป็นยา แดงกล่าวไปตามเหตุ

สาส์นสมเด็จพระ

แห่งกรรมอันดีปฏิฐูเทวดาทาในเมื่อเป็นมนุษย์ มีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 เป็นคน ว่าการทาดายสัตว์ตัดชนทาให้อายุสั้น เห็นปรากฏว่าผู้แต่ง
 นนเป็นมุกความคิด ถิ่นนอก ๕ บทนปรากฏว่าเป็นครุคร่าแต่ง ฅวย
 ไต่อะไรตามตรรกได้เข้าไป เป็นขอพรตั้งศักดิ์ทช พุทชกับไฉยประปน
 กนยุง พวกเดียวกับคำตาโหร ที่ว่า "พุทธเตเชน สังฆเตเชน
 อินทเตเชน พรหมเตเชน" เชนนเป็นตัวอย่าง และใน ๕ บทน
 มหาดาวงเป็นเดวกว่าเพื่อน ทวาเดวกเพราะมความคิดนอยกว่าบทอน
 เพราะมรูปย่นชา ๆ เปตยนแต่คาบางเดกนอยเทานน เห็นว่าผู้แต่งต้น
 บัญญา

ทนจะกราบทูลถึงบทมหาชัย ซึ่งเกด่ากระหม่อมเข้าใจว่าเป็น
 ภาษาดั้งดกฤต แดวตั้งตั้งว่าจะไปต่อกับ "ชยนโต" อันเป็นภาษามคช
 ตามทพวกนักดวดเขาตดเอาทายมาดวดได้อย่างไรนั้น ตรวดเห็นความ
 เข้าใจผิดมอยู่มากรูปแห่งมนคมหาชัยนน ผู้แต่งเขาแต่งเป็นภาษา
 มคชปดัดดกฤตอย่างไทย มีดัดมดด้วย พวกเดียวกับพระปรมาภิไธย
 เช่น " — — — บรมลฐมาถ ทพิยเทพาวดารไพศาตเกียรติคุณอดุทย
 พิเศษ — — " ฉะนน แต่ผู้เขียนเขียนดากไปให้เป็นภาษามคชดัดดกฤต
 จริง ๆ จึงเป็นไปไม่ได้ดัดนิต อนึ่ง ในมนคมหาชัยนนไม่มี "ชยนโต"
 อยู่ชางทาย ไปมอยู่ทมหาทพนคกับชยมกคต พวกนักดวดชงเขา
 ดวดเตนคตก อาจเป็นเขาตดเอามนตทงดองนบทโตบทหนึ่งมาดวด
 กได้ หากเกด่ากระหม่อมเข้าใจผิดตามทคนเข้าใจผิดกนไปว่าเป็น
 มหาชัยเทานน

สาส์นสมเด็จพระ

ปริศนา

เห็นข่าวในหนังสือพิมพ์ "บางกอกไทมส์" เขาตั้งว่า มหาคา
 โดดามา ซึ่งสมณคุณมากฤษกใหม่ประธานของแก่ประเทศจีน ตั้งหนังสือ
 มัดกประกาศแก่พระบาท ๓๐๘ เมตติ สำหรับทรงชักได้คะแนนพระพุท
 มนต์เมื่อทรงบริกรรม ไม่ทราบว่าจะได้ในทางพระพุทศัจฉนามจำนวน
 ๓๐๘ เศษทราบแต่จำนวน ๓๐๘ นน เทากับเทวดาอยู่เคราะห์ (คือ
 อากศย์ ๖ จันทร ๓๕ เบนตนน) แต่กล้าใช้ทางพระพุทศัจฉนาม
 ควรมิดกรแต่จะจะไปด

Handwritten signature

x x x

บ้านชินนามอน ปันัง

วันที่ ๓๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

ทูล สมเด็จพระนริศร ฯ

ตายพระหัตถ์เวรณบับดงวันที่ ๓๒ มาถึงหม่อมฉันแล้วโดย

เวียบร้อย

23/01/2565

ทูลสนองความที่ค้างมาจากจดหมายเวรณบับก่อน

เรื่องทเของดวยฝรั่งเรียกชื่อทางเรือว่า "สเตรท" (Straits) เช่น
 Straits of Malacca เบนตนน นานมาแต่หม่อมฉันอ่านจดหมาย
 เหตุของราชทูตไทยที่พาพระอุปาดไปเมืองลังกา ในรัชกาลพระเจ้าบรม

สารสันสมเด็จ

โกศ เมื่อออก พ.ศ. ๒๒๗๕ ทพิมพ์ไว้ในหนังสือเรื่อง "ประวัติฐาน
พระดงมัตยามวงศ์ในลังกาทวิป" (หน้า ๓๕๗) ในจดหมายเหตุ
พรรณนาถึงตาบดหนทางที่เรือราชทูตไป เมื่อถึงเกาะบังกะในแดนชวา
กล่าววา

"ถึงเกาะบังกะ ณ วันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ คันทวนวาเบน
ทาง ๗๒ โยชน์ คิดเป็น ๓๐,๐๗๐ เส้น และถึงฝั่งตะวันตกเห็นเกาะเห็นฝั่ง
เนื่องไปทางขวามือ และเข้าไปใน "เตร็ด" แลวถึงเมืองปะดะบัง
ครนออกจาก "เตร็ด" จึงถึงเกาะรายเนื่องไป ครน ณ วันพฤหัสบดี
เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ เพลา ๒ ทุ่ม ถึงเมืองโยเกตรา" (ชื่อเดิมของเมือง
บวาเตเวีย) ทางที่เรียกว่า "เตร็ด" นคือช่องทางเรือในระหว่างเกาะ
บังกะกับเกาะตุมาตรา ฝรั่งเรียกว่า Banga Strait พระองค์ท่านและ
หม่อมมณฑกเคยผ่านเมื่อไปชวา

พอหม่อมมณฑกอ่านถึงคำ "เตร็ด" ก็สะดุดใจ เกิดสงสัยว่าในจึง
ไม่เรียกว่า "ช่อง" อย่าง "ช่องแฉ่มฉาน" "ช่องแฉ่มมิด" และ "ช่อง
อังกอง" อันมีในทะเลไทย ไปเรียกว่า "เตร็ด" จะเอาคำ Strait
ภาษาฝรั่งมาเขียนดงว่า "เตร็ด" หรือเอาชื่อช่อง "เตร็ด" ในแม่น้ำ
เจ้าพระยาไปเรียก ดวยเห็นเป็นชื่อช่องทางเรือเหมือนกัน คิดดูเห็นว่า
ถ้าเอาคำฝรั่งมาเรียกน่าจะไม้อาตอักษร "ด" ซึ่งมหน้าหน้า หรือ
มณะหนักคงมคาศอธิบายประกอบดำหรับให้ไทยเข้าใจความของศัพท์
Strait เช่นว่า "เข้าไปในเตร็ดทางหว่างเกาะ" ที่เรียกแต่ว่า "เตร็ด"
ดูประหนึ่งเป็นคำที่ถอดารุกนอยู่แต่ดงวาอะไร เพราะฉะนั้นเขาใจว่า
ที่เรียกว่า "เตร็ด" ในจดหมายเหตุผู้เขียนเอาชื่อช่องเตร็ดในแม่น้ำ
เจ้าพระยาไปเรียก บัญหานั้นเป็นมุดของวงจณยทจะทอดต่อไป

ในแม่น้ำเจ้าพระยามทางเรือตเรียกว่าเตร็ด ๒ แห่ง คือ
 “เตร็ดใหญ่” ชลในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ตั้งแต่ชายดงจวมโคก
 ลงมาจนบางหวาดวงเชียงรากแห่ง ๑ เรียกว่า “เตร็ดน้อย” ชลใน
 รัชกาลพระเจ้าท้ายสระ แต่บางพวงมาจนบางบัวทองแห่ง ๑ พง
 ด้นนุษฐานวาดมยเมื่อยงมเตร็ดแตกชดครงพระเจ้าทรงธรรมแห่งเดียว
 คงเรียกชื่อว่า “คลองเตร็ด” หรือ “ทางเตร็ด” ต่อเม่อมเตร็ดเพมชน
 อิกแห่งหนึ่งในรัชกาลพระเจ้าท้ายสระ จึงเอาคำใหญ่แต่น้อยเข้า
 ประกอบเรียกให้ผิดกัน

กการชดทวงเรือตในแม่น้ำเจ้าพระยาน เคยชดแตกอนรัชกาล
 พระเจ้าทรงธรรมกม ชลเมื่อภายหลังดงกม จระบุดตามทจาใด ที่ชดกอน
 รัชกาลพระเจ้าทรงธรรมนพ คือทางดตบางกอก ชลในรัชกาลสมเด็จพระ
 พระชัยราชาธิราชแห่ง ๑ ทางดตแต่บางกรวยจนวัดชเหล็ก (ในคลอง
 บางกอกน้อย) ชลในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่ง ๑ ที่ชด
 ภายหลังรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม คือทางดตแต่เมืองนนทบุรีลงมาจน
 วัดเขมา ชลในรัชกาลพระเจ้าปราสาททองแห่ง ๑ ทางดตเตร็ดน้อย
 ชลในรัชกาลพระเจ้าท้ายสระแห่ง ๑ ไม่นับคลองดตเมืองนคร
 เขื่อนชนชเขาในจำนวน เพราะทำสำหรับให้เรือเดินแต่เฉพาะในฤดู
 นาจิด นาวศ่วงอย้อย่างหนึ่งก็ตามบรรดาทางดตในแม่น้ำเจ้าพระยา
 ทพรรณนามา ไม่นับแห่งอื่นเรียกว่า “เตร็ด” นอกจากแห่งที่ชดครง
 พระเจ้าทรงธรรม เพราะฉะนคาคาเตร็ดนาวจะเป็นชื่อเรียกเฉพาะทางดต
 แห่งนน มีชื่อเป็นชอด้สามัญเหมือนอย่างคำว่า “คลองดต” อาจ
 จะเป็นเพราะลักษณะของทางดตที่เรียกว่า “เตร็ด” ผิดกับทางดตที่
 เรียกว่า “คลอง” เปรียบดังเช่นทางดตที่ชดชขนาดสำหรับใช้เรือพาย

จะเรียกว่าคดอง แต่ทางเตร็ดเตร่ขนาดใหญ่และตั้งสำหรับให้เรือ
กำปั่นใบลมย่นผ่านได้ จึงเรียกว่าเตร็ดคดองกระมัง

เหตุใดจึงเอาคำว่า "เตร็ด" มาเรียกเป็นชื่อทางดัดถนน พิจารณา
ดูก็ชอบกต ถ้าเป็นใบลมย่นย่นมบ้านพวกมอญอยู่ตามโคกมาก
คำว่า "เตร็ด" อาจจะเป็นภาษามอญ หมายความว่า "คดอง" หรือ
"คดองดัด" แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีบ้านมอญในสมัยพระเจ้าทรงธรรม
แต่คำว่า "เตร็ด" น่าจะมีใช้ในภาษาไทย นักหาต่อไปเห็นมีคำที่ใช้
ในภาษาไทยอีกคำ ๑ คำ "เตร็จ" เช่นใช้ว่า "เตร็จเตร" และชาน
นามเรือตั้งว่า "ครุฑเตร็จไตรจักร" พิเคราะห์ความหมายว่า
"แดนไป" หรือไปโดยสะดวก จะเอาคำว่า "เตร็จ" มาชานเป็นนาม
ทางดัดถนนคดองกระมัง หรืออีกนัยหนึ่งปรากฏในเรื่องพงศาวดารว่า
พระเจ้าทรงธรรมโปรดใช้ฝรั่ง (ฮอลันดา) เช่น ให้ตั้งกองดัดถนน
หนทางชนพระพุทธรูป เมื่อจะขุดคดองดัด ถนน ตำบลตามโคก ดูก็น่า
จะโปรดให้ขนขี้ฝรั่งคนนเองตั้งกองดัดกรุยแนวคดอง และอาจ
จะขุดตามคำแนะนำของฝรั่งคนนั้น คือให้ขุดเป็น "สระเตร็ด" ขนาด
ใหญ่กว่าคดองดัดที่เคยขุดแต่ก่อน เพื่อให้เรือกำปั่นไปมาค้าขาย
มากจน เพื่อบำรุงเศรษฐกิจของบ้านเมือง ไทยจะได้ขนขี้ฝรั่ง
จากฝรั่งก่อน เห็นคล้ายกับคำว่า "เตร็จ" ความก็พอไปกันได้ จึงให้
เรียกดัดถนนใหม่ว่า "เตร็จ" แต่คนภายหลังมาเขียนสระกตด้วยตัว "ด"
จึงกลายเป็น "เตร็ด" ความคิดวินิจฉัยนเป็นอย่างนาทวมทุ่ง เขียน
ถวายสำหรับทรงพิจารณาเห็นดังนั้น ๆ ไม่ได้ปรารถนาจะอ้างเป็น
หลักฐานในโบราณคดี

ทตฺรธเดาถงเรองตามเสด็จไปพระแท่นดงรงนน หม่อมฉันอ่าน
 ก้อออกฉันทก เพราะหม่อมฉันก็ได้อ่านเสด็จด้วยในครงนน ยิงจา
 คาททานตรธบอกลไดว่า คณยายนบถอนามนตามตะเกียงพุทธบูชา
 ทพระแท่นวาศักดิ์ศักดิ์ทชยงนถ แมเบเนษชาติแผดหรือฟกบวมอย่างไร
 ทากหารยทงนน แดะยิงจาไดรางๆ คอไปว่า เมอเสด็จไปถงทปากแพรท
 เมืองกาญจนบุรี กรมหลวงพิชิตฯ ถงถรงนาถุกปลดฯ แชงยงกเบเนแผด
 ทพระนาถ มีใครทูลให้ทานามนพระแท่น ส้มเสด็จพระพุทธรเจ้าหลวง
 ทรงพระราชนิพนธ์ โศดงถอบท ๑ แดว่ากรโรกจาไมได้เสยแเดว

ว่าถงพระแท่นดงรงหม่อมฉันเห็นว้างศักดิ์ศักดิ์ทศธาคนุไมได้ย
 ทถองพระแท่นเทากบผาเหดองทเขาเอาชอนกองไวบนพระแท่นเบเนรูป
 ศดายกบศัพคณมผานอนอยบนน ผู้ทไปพระแท่นดงรงกรงแรกถวน
 นกไปว่าจะศุพระแท่น ครนไปถงแดพอ โผดประตุวิหารเข้าไปเห็นรูป
 ถองผาเหดองเหมอนอย่าง "พระพุทธรศัพ" วาบบนพระแท่นกอนตั้งอิน
 กจับใจในทนท บางคนถงถงศุงกถว บางคนถงถงศุงกถวได้พระ
 แท่นดงรงอศจรยควยผาเหดองกอนนเบเนธาคนุ จึงมกถวถวถว
 พระแท่นศธาธาอัน ไม่น่าเลอมได้เหมอนพระแท่นดงรง เมอหม่อมฉัน
 เบเนเสนาบถกกระทวงมหาศไทยไปตรวจราชการมณฑลราชบุรีทางเรือ
 ได้แะชนไปพระแท่นดงรงเวถวนอกเทศกาดกรง ๑ เห็นเขามถนเอา
 กอนผาเหดองได้ธาแหรทแชนทอยไวกับเพดานวิหาร เหดอแดถว
 พระแท่นเบเนปลดฯ เนนศธาแถงอนมเบเนเทอกถอนถงวิหาร ออกไปถอก
 ยาวถนถ คุดันถง่าไมจับใจเดย

จะทูลเรองพระแท่นดงรงตามความคิถค่อไปในทางตำนาน อนถคิ
 ทเชอว่า พระพุทธรเจ้าได้เสด็จไปยงประเทศต่าง ๆ ภาชนอกอินเดย

ด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์อันมาบด และได้ประดิษฐานเจดีย์หรือ
 ตรีศัพยากรณ์อะไรไว้ในประเทศเหล่านั้น เป็นคดีเกิดในลังกาทวีป
 ประเทศอินทเบเนศษยของชาวลังการบเอาไปเช็ดอดด้วย จึงเกิด
 มเจดีย์วัตถุและพุทธพยากรณ์ทอานว่า พระพุทธองค์ได้ทรงประดิษฐาน
 เจดีย์วัตถุไว้มากมายน้อยบาง ทุกประเทศ ประเทศอินทเบเนศษยได้ ก่อว่า
 แต่เฉพาะเมืองไทยนี้ มีปรากฏในเรื่องพงศาวดาร โดยดำดบมา ว่า
 พบรอยพระพุทธบาท ณ โขดเขาสุวรรณบรรพตเมื่อรัชกาลพระเจ้า
 ทรงธรรม ต่อมาถึงรัชกาลพระเจ้าเลอ ปรากฏว่าเสด็จไปบูชา
 พระพุทธนาย ณ เขาบด จึงตั้งนษฐานว่าคงพบเมื่อในรัชกาลนั้น
 ต่อมาปรากฏว่าพระเจ้าบรมโกศเสด็จไปบูชาพระแท่นศิลาอาสน์ อาจ
 จะมามาก่อนแถวชานานเพราะ อยุรมเมืองทงยงซึ่งลงมาแต่กรุงสมัย
 ไซทย บางทขอ "ทงยง" นั้นเองจะเป็นนิมิตให้เกิดมีพระแท่น
 เป็นทพระพุทธเจ้าประทับยบยงเมื่อเสด็จผ่านมาทางนั้น แต่พระแท่น
 ดังรงในเรื่องพงศาวดารไม่กล่าวถึงเลย จึงตั้งนษฐานว่าน่าจะเกิด
 นยมนกนตอเมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา และเป็นความคิดของพระ
 เถระในทองถน ด้วยถือเอาเทือกศิลาแดงลาดทตรงปลายเนินกบทม
 บาดนรงรายรอบเป็นนิมิต ประดิษฐานเป็นเจดีย์วัตถุเทียบกบพระแท่น
 ทปรัตนพพานของพระพุทธเจ้า ณ เมืองกสินาราย ทานองเดียวกับ
 พระพมจารย์ (มา) สร้างรอยพระพุทธบาทจากของชนทวดศกกรวรรดิ
 แดงให้คนไปบูชา มีได้ตั้งใจจะให้ใครเช็ดอดว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จ
 เขาพระนพพาน ณ พระแท่นนั้น ความอัศจรรย์ของพระแท่นดังรง อัน
 ผดกบเจดีย์วัตถุทอนหมด จึงมทตอมาภายหลังดงมณเช็ดอดว่าพระพุทธเจ้า
 เสด็จดบชนนปรัตนพพาน ณ พระแท่นดังรงนั้นจริง ๆ หรือออกออย่างหนึ่ง

คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับที่ปรินิพพานในเมืองไทยนี้ ผิดกับ
 เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประดิษฐานพระบรมโกศเจดีย์ เช่น เขี้ยวบ
 รอยพระพุทธบาทไว้บนดิน อันหมายความว่าเสด็จมาชั่วคราว
 แลวกดไปยังมีชุมชนประเทศ แต่ความที่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จ
 ติบชนที่ปรินิพพาน ณ พระแท่นดงรัง หมายความว่าความเมืองไทยนี้เป็น
 มัชฌิมประเทศที่อุปคตครุฑและปรินิพพานของพระพุทธเจ้า จึงควร
 นับว่าอัครราชยังกว่าพุทธเจดีย์แห่งอื่น จะเชื่อกันอย่างนั้นแพร่หลาย
 เพียงใดไม่ทราบแน่ แต่จะพูดเป็นหลักฐานได้รายหนึ่ง มีพระราชา
 คณะสามัญ เมื่อหม่อมฉนกลบมาจากอินเดียใน พ.ศ. ๒๔๓๕ พบท่าน
 จงเดาถึงทหม่อมฉนได้ ไปบูชาพระพุทธเจ้าครุฑ ณ เมืองพุทธคยา และ
 ที่ประธานปฐมเทศนา ณ เมืองพาราณสีให้ท่านฟัง ท่านฟังกยม ๆ อย
 ภาว่าประการใดไม่ คอมาชานานจนเมื่อท่านถึงมรณภาพแล้วจึง
 ปรากฏว่าท่านได้แต่งหนังสือให้พิมพ์ไว้เรื่อง ๓ ในหนังสือนั้นท่านช
 ฤนทต่าง ๆ ในเมืองไทยอันเนื่องด้วยเรื่องพุทธประวัติจนเสด็จเจ้าพระ
 ปรินิพพาน ณ พระแท่นดงรัง มีในหนังสือหนึ่งแห่งหนึ่งท่านว่า "ที่ใคร
 ว่าพระพุทธเจ้าอุปคตครุฑ และปรินิพพานในอินเดียนั้นฉันไม่เชื่อ" พอ
 ท่านถึงตรงนั้น หม่อมฉนกรูตักจากท่านเรียก "ใคร" นั้นคือทหม่อมฉน
 เอง เป็นแต่เกรงใจจึงไม่ออกชื่อ เพราะฉะนั้นหม่อมฉนเดาเรื่องน
 ฤดาชเป็นฉายลักษณะตักขจรจึงไม่ออกชื่อท่านตอบแทนบ้าง

สนองความบางข้อในลายพระหัตถ์

เรื่องตำนานพุทธศักราชที่หม่อมฉนเขียนนั้น กัดจะตลออกอยู่แล้ว
 จะเป็นหนังสือยาวราว ๕๐ หน้ากระดาษ เขียนมาแต่ในเวลาดาวร้าง

ศาสนสมเด็จ

จุดหมายเวรไม่วิบตจงช้า แต่เขียน ๆ มาบางเวตากนกชน ด้วยเห็น
ว่าจะมีแต่ทานพระองค์เดียวทจะเขาพระททย เพราะคนอนทเคยวเห็นพช
ครษมนอย แม้ในพวคนนทจะเอาใจได้ถึงตกษณการพชกยงนอยตง
ไปอิก จึงอยู่ในเวรต่นกด้วยกนตของคณเทานน

ทวาลัดวตธรรมจกรกบตมัย ในพชตฤษเพราะกตาวตงเทวดานน
หม่อมฉนทกเคยไคยีน และไคเคยอานค้ำแปดทง ๒ ตูตร เมื่ออาน
มหาตมัยตตแต่ว หม่อมฉนประหตาดใจทไม่เห็นมีพระชรรวมเทศนาใน
ตตูตรนน ไคปรารกตเหมือนกบพระพนจวรณการ (แดง) เปรียญ
เขาไปเอาทงตออนมาไคคอกเรองทงจงว ความหาตมัยตตูตรนนเบน
แต่ตตูตรตนของตตูตรอนอก ๓ ตูตร คตายกบเบนคานาพระชรรวมเทศนา
ซงมตอไปใ ๓ ตูตร แต่คความใเทศนา ๓ ตูตรนพตวนแต่ตเคยน
คความชจวรายของตตต เช่น กุณนตชตค เรองนางกาท กมใตตูตร
นน การลัดวตธรรมจกรกบตมัย หม่อมฉนเข้าใจวประเพณเคมเห็นจะ
เบนเซนเมองเจมรถายเบนไปทาคตาม คอตลัดแต่ใพชตฤษเทานน
ทเอามาตลัดใงานอน ๆ นวจะเกคชนใวชกาทท ๕ ตองนทคตตามท
จ้ไคใงานมกตถ้ลัดคมนต ๓ วน ลัด ๗ ตานาน วน ๓ ลัด
ชรรวมจกรกบตมัยวน ๓ แต่วมาเปตยนเบนลัด ๗ ตานานวน ๓
ชรรวมจกรวน ๓ ตมัยวน ๓ งานเจตมพระชนษาวนท ๓ ลัดคนทหา-
ยตมชรรวม วนท ๒ พระชรรวมยคตลัดคมหาตมัยตตูตร วนท ๓ พระมหานิกาย
ลัด ๗ ตานาน แต่ชรรวมจกรยงใช้ลัดคงานเปตพตคว

เรองเจานายทวงมกตตามถายตญจนถงถายคระพานนหม่อมฉน
กเคยไคยีน พเควระทคูกเห็นตมจรงเซนนพ แต่หตบตานกคตตามแผนฉง

พระมหาปราสาทอยู่ข้างจะฉุดทะเลก เริ่มเวลาแต่จออกทรงคัด เจ้า
 นายหมอบเฝ้าอยู่ทมิชเห็นอ พอแต่จจนประทับทรงพระมหามงคตพง
 ถัดทในพระฉาก เจา นายจงพากนกดานตะกบตะกบเข้าไปประทับเป็น
 แถวเรียงกันตามทางสายสะพาน จเรียนชนผู้กถ่ายสัญญาณกับสายสะพาน
 กไม่ถง คงตองขวางกมถ่ายสัญญาณตามสะพาน ขวางผิดบางถูกบาง
 หรือวานผูอนขวางบาง จนได้ปลายเส้นถ่ายสัญญาณมาผูกกับมงคตจง
 เบนยติ ครนถัดมณฑลจบกตองรบปลัดถ่ายสัญญาณกดบมายงมูช
 เห็นอ คอยเฝ้าเมื่อแต่จออกรบอดแรก น่าจะเบนเพราะความลำบาก
 นนเองทรงพระเจ้าอยู่หัวแต่เจา นายจงเล็กทรงมงคตเกยวกับถ่ายสัญญาณ
 และทรงมงคตแตกนทยงบนคนเคยว

ขอทเรียกคนร้องละครว่าถูกคู่ ประทานพระวินิจฉัยว่าเพราะ
 ร้องรบบทบาททายเบนคู่กับตวละครร้องบทบาทททานนเจ้าทมาก เห็น

จะถูก

ทพระพรหมมณ (ฮวน) ได้เดือนเบนถ่มแต่จพระราชคณะน
 หมอมณนความยนค แม่ผูอน โดยมาก เฉพาะชาวมนทตทางฮ้าน
 กเห็นจะพากนยพค ด้วยทานทรงคุณธรรมแต่พระรษาอายุถ่มคตวแก่

ยศทุกสถาน

23/01/2565

หมอมณนได้รบบตรบอกงานทำบุญ ๗ วัน หน้าศพหมอมทวต
 จกรพนช และบอกขางทายบตวว่าจะพาศัพไปประจุไว้ทวตมกฏกษตริย
 หมอมณนทเห็นว่าเบนความคตถูก เพราะการรักษาศัพไว้ทบานจนกว่า
 จะถงเวลาพระราชทานเพลิง โดยเฉพาะศพทยกยของเกยรคยศ เบนการ
 ถำบากแต่ถ่มเบตองแก่เจ้าภาพมากน

สาส์นสมเด็จพระ

๑๓

พัตร์อง "สัพพปาปตัง" ทหม่อมฉนท้าวถวายพระญวนและพระ
จนททรงสมณศักดิ์คนน หม่อมฉนให้ทาชนถวายเมืองนศัพแม่ เพราะ
ทานพวกรันมารบอาต่าทากงเตกช่วยด้วยใจสมัครทุกคราว จึงได้ขอบแทน
คุณด้วยพัตร์องน

ทศรัตถามปรึศนากว่าในนถกประคำของศุได้ตามาเมืองชเบต
จงมกาหนด ๓๐๘ เมตคนน หม่อมฉนคตเห็นเคาความอธิบายกว้างขวาง
ทงถ่วงควดคกทเรียก่วประคำ และถ่วงจำนวน ๓๐๘ ทถอบนกาหนด
จะทถอธิบายในจดหมายเจรณบบนไม้ทั้น ขอประทานรอไปทถใน
ณบบทหน้า แต่ชนขอให้ทงถบคททางพระญวนหรือพระจน บางทจะ
ได้คคททางฉายมหายาน ชงถอเช่นเคยด์กันในเมืองชเบต และไปรค
ให้หม่อมฉนทราบด้วย

ชาวทางบงในดปีคาทะนไม่มีอะไรแปลกประถาดถึงควรเขยน
ทถในจดหมายเจร.

คกรมคกรแล้วแต่จะไปรค

คำ ๒๖ ทรงพระกรุณา

x x x

คำหนักปลายเนิน คลองเตย

๒๘ 23/01/2565
วันที่ ๓๘ มีนาคม ๒๕๖๒

กราบทูล สมเด็จพระยาดำรงฯ ทราบฝ่าพระบาท
เมืองนท ๓๖ นเบนจนเด้าร์ อินเบนกาหนดรถไฟเซากได้รบ
ถายพระหคถเวร ชงถงวันที่ ๓๒ มีนาคมอย่างเคย ไม่มีเหตุเภทพาน
ประการใด

สนองความในลายพระหัตถ์

เรื่องเมืองมณฑลในแหลมมลายู ได้ทราบความตามพระดำรัส
 ช้างอย่างพิสดาร ทำให้ได้ความรู้ออกไปอีกมาก จะทราบทุก
 ความเห็นถึงชื่อมณฑล อันว่า "มณฑล" จะเปลี่ยนเป็นมณฑลก็ได้
 โดยง่าย เพราะคำท้ายแซกเขาคงออกเสียงสั้นคล้าย "กะ" กะ กับ
 กอ กเบบอันเดียวกัน ดูแต่อาณานิคมชื่อ ทางมาที่เราอ่านว่า "กะชะ"
 แต่ทางไทยเราอ่านว่า "กอชอ" นนกกชอตามเขมร ตามทางเขมร
 ถ้าเขียนตัว ก ลงตัวเดียวจะคงอ่านว่า "กอ" (ดู "ก" เป็นตัวอย่าง
 ได้) คำมลายูซึ่งตรงกับภาษาไทยอย่าง "อาปะ" เป็น "อาปอ" นน
 กคงเป็นไปแนวเดียวกัน อันว่า "อาหวังบุหรงอาปอ" นน ไม่ใช่
 นกตัวเขาผู้กชน เป็นคำแซกจริง ๆ คือละครแซกเขาเล่นในโรงเด็ก
 ตามชองระทา เขาเรียกกันว่า "ละครตาเต้อ" ตาเต้อเป็นต๋อนายโรง
 คงมชอเป็นแซก เรียกยากจึงคงเป็นฉายาคนเต้อว่าตาเต้อ หรือ
 ตางที่คำคนแซกนนจะคล้ายกับเต้อ จึงเรียกเป็นคำไทยเต้อว่า
 "เต้อ" ก็เป็นได้ พวกนกกชอเขาเอาคำของตาเต้อไปร้องหัดเพราะกัน
 เล่นออกคชอหน่ง ในพระราชดำรัสเมื่อญมชอเมือง "อุงคชะนะ" หด
 เขามาด้วย เกตากรหม่อมเคยเห็นหนังสือโบราณ "อุงคชะนะ" ยิง
 ไตนกว่าเมืองนอยทไทน เพิ่งมาทราบตำแหน่งทอนปรากฏในพระดำรัส
 ครองน ช เบบ ย นนไม่เป็นไร เหมือนหนังสือว่า พวกชวาเขากเรียก
 ว่า ยาวา ชาวพวกของตนคำใช้คือ ง เบบ ย เหมือนกันเขาด้วย กเคย
 กดมเกิดยงกันไปทีเดียว ทางวัดนคาเขาเขียน ง เบบคว ช ก็ได้แก่

ปราโมช = ปราโมทย์ เขียน ๗ เป็นศอ จ ก ไกบ ตจ = ตย
 ให้รู้สึกชมซาบตเต็มท ซอเมืองตั้งชานน เคยโดยนตมเดจชายตวัดว่า
 ประมุขตั้งคโปร์ คำ "ตั้งค" นพพอกชวาเรียก "ตั้งท" ว่าอย่างน
 จริงๆ เข้าใจว่ามตยูกจะเรียกชอย่างนเหมือนกนคดวย ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 ตั้งชานนไปเหมือนกนชาคบเมืองตั้งชตบร หากาแปดในพจนานุกรม
 ของอาจารย์จตเคอส์ถไม่พบ พบแต่ตั้งชตท มี อ ก เตมเข้ามา แปด
 ว่า โช ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ไม่ทราบ ตางทผาพระบาทจจะตวัดบอกได้

ได้ทราบเหมือนกนว่าทราบ ในงานอภิราชานุสรณ์ มีรอย
 พระราชบาทแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ อยากราบ
 อยุเหมือนกนว่าเบรรอยชนิดไร แต่ตัวเองไม่ได้ไป ไปเที่ยวกันแต่
 พวกตูกๆ ถามตูกไม่ได้ความ บอกได้แต่ว่าอยุบนเขา (ทำเอาอย่าง
 "สุวรรณบรรพต) ไม่มีใครได้บนชนไปตูก ก็เป็นอนรูไม่ได้เท่านั้น แต่
 พดคมาได้ความทางผาพระบาทว่าเบนพระบาทหตอด้วยทองเหลือง ยง
 ทำให้อยากรูมากออกไป ว่าใครหตอชนเมื่อไร ในพระดำรัสว่าใน
 เมืองไทยทำพระบาทกนมาแวดตั้งชอย่างน นกตามไปโค้งอกชนเบน
 ได้พบมาแวดตั้งชอย่าง (๓) แบบตายดกษณ (๒) รอยเหยียบรอยเดี่ยว
 (๓) รอยเหยียบตั้งรอยคู่ (๔) รอยเหยียบตั้งรอยซ้อนในรอยเดี่ยวกน
 ๒๓/๐๑/๕๕๖๕
 ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ทำขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้างผิดกันมาก ๆ รอยนอกซึ่งใหญ่ที่สุดนั้น ว่า
 กันว่าเป็นรอยพระบาทพระสัมณ โคดมพุทธเจ้า จะทำขนาดใหญ่เล็ก
 ด้วยยดอะไรเป็นหลัก หรือทำโดยไม่เข้าใครออกใครก็ยังไม่ทราบ
 อย่างไม่รู้คดี พระพุทธเจ้าแต่พระองค์นั้นใหญ่กว่ายดพระแก้วทอง
 เห็นว่าแบบลายลักษณะกับรอยพระบาทนั้นควรจะทำผิดกัน เพราะแบบ
 ลายลักษณะนั้นทำเป็นลายพระบาท ควรเป็นเส้นตรงเพราะลายคนคนเป็น
 เส้นตรง ส่วนรอยพระบาทนั้นควรเป็นเส้นนูนขึ้น เพราะเป็นพิมพ์ดินเมย
 แด่ทากนั้นไม่ได้คิด ลายลักษณะในรอยพระบาทที่เป็นรูปอะไร
 ลายชุกทำเป็นเส้นตรงเหมือนกันกลม ลายที่ราบเป็นรูปนูนขึ้นเป็น
 พิมพ์ดินเมย เห็นว่าตามคติ อภิปรายการหนึ่ง ที่ในอินเดียมีพระบาทอยู่
 เป็นสองอย่าง คือพระพุทธรูปกับพระวิษณุบาท มีใครก็ใครต้องเอา
 อย่างกัน ยังไม่ทราบความวิเศษในข้อนั้น จะว่าพระวิษณุบาท
 เอาอย่างพระพุทธรูปบาท เพราะพระพุทธเจ้าเกิดก่อนพระวิษณุก็ได้
 เพราะการทำพระบาทนั้นทำที่หลังมาก

ขอทศวรรตเถาถงบงแดง หนุาแห่งจนเกิดไฟบ้านน ย่อมเป็น
 ธรรมคาถงทปถายเนนหนุากแห่งไปบางเหมือนกัน ในชาวทศวรรตเถา
 นนมตั้งดำคณุทขอพระยารชฎา พรอมทงตั้งรอยคคมาคคย ทาคความ
 ไทกวางขวางชนว พระยารชฎาคนเคยอนนมตั้งรอยขอเป็นอชราชภคค
 ไม่ใช่อนุประดิษฐ์อย่างพอ

การขอมมตทบง กาคหนดให้ทาคเวตามคแต่เพียงตั้งชวโมงคค
 เทานน เบากว่าขอมในกรุงเทพ ฯ เมื่อนท ๓๒ ท ๓๓ กุมภาพันธ์
 เป็นไทน ๆ ที่ในกรุงเทพ ฯ กาคหนดเวตาขอมคคแต่ ๖ ถึง ๒๕ นาฬิกา

สองวัน เป็นอันต้องปิดไฟวันละ ๖ ชั่วโมง ควรที่จะไต่ความเดือดร้อน
 มากแต่เดือดร้อนน้อย เพราะได้เตรียมไว้ ไฟในเรือนจะตองใช้
 ที่ไหนบ้างก็เตรียมไว้ด้วยปกปิดห้ามแสงสว่างเสีย แม่เมื่อจะใช้ดวงไหน
 ก็เปิดชน เมื่อไม่ใช้ก็ปิดเสีย แต่ในทึบแจ่งหนักของคบบัดนี้ และตองถอ
 อดแอมกนเหมือนกน

รายงาน

หนังสือแจกเมืองงานพระศัพพะองค์เจ้าคาร์บพนนเป็นสองเล่ม
 คือ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์นครสวรรค์เดิม ๑ กับประชุมกฎหมาย
 ไทยโบราณภาคที่ ๑ อีกเล่ม ๑ เขามัดติดกันมา เกด้ากระหม่อม
 ด้เพราะไม่ได้แกตุ กราบทูลแต่เดิมก่อนซึ่งอยู่ข้างบนมาแต่เดิมเดียว
 ภาตของพระประดั่งคเดิมหลังจะจัดตั้งมาถวายได้ แต่เข้าใจว่าจะไม่ผิด
 กนกับทนายแดงกาศจตุการตพมพูนเดิมใหญ่ไว้นนแดง พระนาม
 พระองค์เจ้าคาร์บ เห็นจะหมายเอาเคารพ หากชานนเป็นคำตถาตไป
 พระยาอรรคนชนยมทชอสมุขนน ยิงประหตาดใจหนักชนท
 พระยาอนุมานรุจกต ว่าเป็นคนเกิดในกรุงเทพฯ หาได้เกยวชอง
 แก่เกาะสมุขอย่างใดไม่เลย พระยาอนุมานได้ช่วยพยายามไปหา
 พระพาหุรรฐวุฒตเป็นน้องชายเพื่อถามเอาเหตุ แต่ไม่พบคว กตบชน
 ไปรบราชการตามหนาท ณ นครราชธานีแต่เมื่อสองสามวันก่อน

แถว เมืองถดาง พระยาอนุมาทว่าเป็นภาษาชาวหน้า เขาเรียกว่า "เซตง" เขาทอยู่

เมื่อกัน ๑๒ เดือน ไปงานซึ่งเขาทำบุญ ๗ วันศัพหม่อมทอด เห็นศพได้หีบของตายกานชด คงบนชนกระจาก ๒ ชน มีฉัตรเบญจา ๕ คน จึงกราบทูลต่อเพิ่มเติมมาให้ทรงทราบ เพราะทกราบทูล มาก่อนนไปไม่เห็นตลอด เขานำศพไปฝังทวดมกุฎกษัตริย์ในรุ่งชน วันท ๑๓ เวลา ๑๗.๓๐ นาฬิกา

เมื่อกัน ๑๕ ไตรบทหนึ่งต่อราชเดชานการ บอกว่าหญิงโหด กับหญิงโศภค ถวายบังคมลาจะออกมาบหนึ่งในวันท ๒๓ เดือน มี กำหนด ๓๐ วัน ดูเป็นการตทนาน ๆ ถ้าพระบาทก้จะได้ทรงพบกับ พระโอรสธิดา คนโน้นบ้างคนนบ้าง

เรื่องรอยพระบาทในงาน ออกกร้านวชิราวุธานุสรณ์ สามารถจะ กราบทูลรายงานต่อไปได้อีกว่า เมื่อถามดูก็ไม่ได้เรื่องแถว ชายงวัก เดอตรอน วงไปเที่ยวล่บมาได้ความว่า พระยาอนรุทธเทวาจตตั้งทศวร ทรงเหยียบได้เข้าไปกราบทูลขอให้ทรงเหยียบรอยพระบาทเอามา เก็บรักษาไว้ จะเบ็นคนหรือปุ่นปลาดัดเคอร์อย่างใด ผู้บอกทกราบไม่ได้ เห็นแต่เบ็นแท่งบดทอง.

ควรมีศวรแถวแต่จะโปรด

พร

บ้านชินนามอน บั๊นง

วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

ทูล สมเด็จพระนริศรฯ

โดยพระหัตถ์บรรดบอดงวันที่ ๑๗ มีนาคม มาถึงหม่อมฉัน
แล้วโดยเร็วร้อย เป็นแต่ได้ปลาทะนุพนักงานไปรษณีย์ส่งมาต่อ
วันเสาร์ ซ้ำไปวันหนึ่ง เพราะวันศุกร์เป็น Good Friday นักชตฤกษ์
อัสเตอร์ ซึ่งสมมติว่าตรงกับวันปลัดศัพพะพระเยซูลงจากไม้กางเขน
เป็นวันหยุดงานของเขา

สนองความในลายพระหัตถ์

ในลายพระหัตถ์ตรัสออกชื่อเมืองตั้งขดาคือใจให้หม่อมฉัน
นึกถึงความรู้โบราณคดีขอตำคณูเรื่องหนึ่ง ซึ่งหม่อมฉันเคยรู้โดยมี
ได้คาด ตั้งจะเจ้าถวายเป็น เมือหม่อมฉันเป็นเสนาบดีกระทรวง
มหาดไทยลงไปตรวจราชการหัวเมืองในแคว้นมลายูครั้งหนึ่งทเมือง
ไทรบุรี แล้วอยากจะเห็น เมืองปัตต์ เมืองสตูล ซึ่งเคยเป็นประเทศ-
ราชมลายูรวมอยู่ในมณฑลไทรบุรี จึงไปทางเรือถึงเมืองปัตต์ก่อน
แล้วลงเมืองสตูลซึ่งอยู่ต่อแดนพทลง ทางชนบทอยู่ข้างด้าบก คือ
ลงเรือพายเข้าไปในด้านาแล้วชนบทซึ่งไปอกระยะหนึ่งจึงถึงดวเมือง
สตูล เห็นพวกชาวเมืองทมารบแดงดวเป็นมลายูอย่างเดียวกับ
พวกชาวเมืองไทรแตะเมืองปัตต์ ตำคณูว่าเบนมลายู จนคนทชคอชาง
อยากกินน้ำ ตั้งคนทเคนแซงไปข้างข้างเบนมลายูว่า "มึงเอาตุ๊ก

หมา (คือครุฑทำด้วยกาบหมาก) ตกนำมาให้กินสักที” หม่อมฉันก็
 ตกใจประหลาดใจว่าในใจจึงพูดกันเป็นภาษาไทย ได้ตามเจ้าเมืองกรมการ
 เขาบอกวาระราชวัตรชาวเมืองสตูลเป็นชาติ “ด้าดำ” มีโซ่มตาย เหมือน
 มีดาบเพียงถือศาสดาอิสลามเท่านั้น หม่อมฉันได้ความรู้นั้นมาคนต่อไป
 พบในหนังสืออังกฤษเรื่อง ๑ ดูเหมือนเซอแพรงกเสวดเตนแฮมแต่ง
 มวนจนยวาทด้วยพวกด้าดำ ว่าเดิมเป็นชนชาติไทยแต่ไปเข้าวัดถือ
 ศาสนาอิสลาม พวกมตายจึงเรียกว่า “ด้ายามอิสลาม” นานมาค่านัน
 เป็นด้าดำ ความเท็จจริงแท้จะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่เป็นเหตุในทาง
 โบราณคดีว่าคงแต่สมัยสุโขทัยมาจนสมัยกรุงศรีอยุธยา ชนชาติไทย
 ดงไปตั้งถิ่นฐานภูมิตาเนาเป็นเมืองไทยในแหลมมมตายุ ทางฝ่ายตะวันออก
 ออกเพียงเมืองสงขลา ทางฝ่ายตะวันตกเพียงเมืองสตูล สมัยนั้นคงเป็น
 อาณาเขตชนเมืองนครศรีธรรมราชทั้ง ๒ เมือง แต่เมืองสตูลอยู่ในทาง
 โคนจรของพวกอาหรับที่มาเที่ยวตั้งถิ่นฐานอิสลาม ชาวเมืองจึงเข้าวัด
 แดงเตยเขาเป็นพวกเมืองไพรซึ่งถือศาสนาเดียวกัน ฝ่ายเมืองสงขลา
 แดงสตูลลงไปชาวเมืองเบนมตายุทงหน จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร
 คงแต่เมืองปัตตานีได้ในรัชกาลที่ ๑ ไทยจึงขยายลงไปตั้งภูมิตาเนา
 ถึงมณฑลปัตตานี ยังมีเรื่องศตายุกับที่เดาออกมาอีกเรื่องหนึ่งจะเคยพูด
 ค่อยไป หม่อมฉันไปตรวจราชการหัวเมืองแหลมมมตายุอีกครั้งหนึ่งทาง
 ฝ่ายตะวันออก เมื่อเขาเขตเมืองกตหนักตอนคอกแดนเมืองระแงะ (ซึ่ง
 เดียวนี้เรียกว่าจังหวัดนราธิวาส) เรือเดินไกลฝั่งแดงเห็นหมู่บ้านใหญ่
 มีวัดพระพุทธศาสนามียุทธอายุวัด หม่อมฉันนึกแปลกใจจึงหยุดเรือแฉะ

พระบาท & รอยนพ ห่มอมฉันได้เคยสืบว่าทมิในเมืองไทยแห่ง
 ไทพจะเบเนเกากอนเพอน ได้ความว่าองคเกาทศคนนอยุทเมืองเชียงดาว
 ข้างเหนือเมืองเชียงใหม่ มีพระเถระชาวพระนครศรีอยุธยาองค์ ๓
 ไปถ่ายแบบเอาลงมาสร้างทนครหลวง เหมือนกันแต่ขนาดเท่ากันกับ
 พระบาททเมืองเชียงดาวซึ่งก่อด้วยอิฐบันนูปเหมือนกัน พระบาท & รอย
 องค์อื่นที่ใดเห็นทางข้างใดคือแบบของสร้างภายหลังของคทนครหลวงทงพน
 ทาตลักษณะต่างกัน ๒ อย่าง อย่างเต็มเช่นทนครหลวงท่าเหยียบรอย
 พระบาททบกนทम्मชายต้นพระบาทแต่เห็นเบ รอยพระบาททนตทง &
 รอย อย่างใหม่ทาเบเนเหยียบตรงกันเคมทงบาท ทตขนาดรอยพระบาท
 ดกดงไปเบเนชนๆ แต่ดูเหมือนคนบันใดรบรอยพระบาท เบเนอย่าง
 มักายไม่นาดู

การสร้างพระบาท & รอยมาแตกตทแยกพระพุทเจ้าออกบูชา
 เบเน & องค์ตางกัน บางแห่งทาเบเนพระพุทรูป & องค์ บางแห่งทา
 เบเนรอยพระพุทบาท & รอย แมเเวองตานานพระแทนศิดาอาดันก
 อางวา เมื่อพระพุทเจายงเสวยพระชาติเบเนตศกเคยวจณานได้เสด็จไป
 จาศัดทตามตททง & พระองค์ เมื่ออบตตรัสรู้เสวยกได้เสด็จไปประทับ
 ยบยงทพระแทนนทง & พระองค์ เบเนคคองเคียวเนองกน แต่ห่มอมฉัน
 เคยนกดงพมาตงแต่ไปเห็นวัดอานนทเจดยทเมืองพกาม วัดนนเขา
 สร้างพระสถูปใหญ่เบเนคูนยักตาง สร้างวิหารเบเนมูตออกจากองค์
 พระสถูปออกไปทง & ทศ ทองคพระสถูปตรงวิหารเข้าไปทำซุ้ม มี
 พระพุทรูปย่นขนาดใหญ่เบเนพระประธานของวิหารเหมือนกนทง & ทศ
 ในหนงต่อนาทางอางวาพระพุทรูป & องค์นนเบเนรูปพระกฤษณ์ชพุทเจ้า

องค์ ๓ รูปพระโกนาคมนพุทธเจ้าองค์ ๓ รูปพระกัณฑ์ปพุทธเจ้าองค์ ๓
 รูปพระธำมมมุนีองค์ ๓ รูปพระธำมมมุนีองค์ ๓ หม่อมฉนพจารณาดีเห็นว่า
 ความคิดของช่างที่สร้างพระอานนตเจดีย์ น่าจะเอาวิหาร ๕ ทิศเป็นทิวธา
 ฐานสร้างพระพุทธรูป ๕ องค์บนฐานวิหาร ให้ตั้งประมุขบูชาพระพุทธรูปเจ้า
 ทงหมดหรือแต่พระธำมมมุนีพุทธเจ้าได้พร้อมกันทุกวิหาร มิได้เจตนา
 จะสร้างเป็นรูปพระพุทธรูปต่างพระองค์ หากพวกอื่นมาตั้งมมตเขื่อน
 ไปจึงกลายเป็นพระพุทธรูปต่างพระองค์ ขอนมทออาจว่าในอาฎานา
 ฎียปริตตอนนบถอกนว่าเป็นมมตฐานวิหารของกนภยนตรายออกพระนาม
 พระพุทธรูป ๗ พระองค์ด้วยกัน เพราะเหตุใดจึงคิดพระวิมบดีพุทธเจ้า
 พระธำมมมุนี และพระเวสสันดรพุทธเจ้าออกเดี่ยว บูชาแต่พระกัณฑ์นช
 พุทธเจ้ามาจนพระธำมมมุนีองค์ ๓ พระพุทธรูปตามลำดับมาแต่ ๕ พระองค์
 เท่านั้น ขอนมคตดูเอาวัดอานนตเจดีย์เป็นทิวธาขนาดอบวามุทถอกนค
 ติบูชาพระพุทธรูปเจ็ดพระองค์คนนบถอกพระพุทธรูป ๗ พระองค์ตามอาฎานา
 ฎียปริตอยู่ก่อน และใครจะให้มรูปพระพุทธรูปเจ็ดพระองค์ (เหมือน
 อยางทวธิษณพถนกายาราม) แต่ทวถอานนตเจดีย์มพระประธานสร้างไว้
 แต่ ๕ องค์ และมความจาเบททจะตองมรูปพระธำมมมุนีองค์ ๓ พระพุทธรูป
 ซึ่งคนนบถออยงกวพระพุทธรูปพระองค์อื่น จึงตองนบถอขหดงชนไป
 ครอบจนวน ๕ เทาทมพระพุทธรูปเพียงพระพุทธรูปกัณฑ์นช จึงตองยค
 เพียงน จะเบทเพราะเหตุอนใดก็ตาม คคที่สร้างเจดีย์วถถฐานวิหาร
 พระพุทธรูป ๕ พระองค์ เช่นฐานสร้างพระพุทธรูปบาท ๕ รอยนนเห็นจะเกิด
 ษณคตองนหดง และไทยเราน่าจะคคคคมาจากทางเมืองพม่า จึงมเจดีย์
 ฐานเช่นนนแต่ทางฝ่ายเหนือ ทเมืองสุวรรณคโลก สุโขทัย นกไมได้ว่า

25/01/2565

สาส์นสมเด็จพระ

ได้เคยพบเจตยวตถ์ว่างออกศัคต่อพระพุทธรเจ้าต่างกัน & พระองค์ มิ่งหาร
 ใหญ่ ดูเหมือนทวดเศศพน ท้าพระประธาน & องค์หินหงษ์หากันได้
 กวางแห่ง ๓ กทาเบเนพระ & อริยาบถ รอยพระพุทธรบาททชอบทำใน
 สัมยัต ไซทยกถวนเตเบเนรอยพระบาทเคยว ห้ามพระบาท & รอยไม้
 แมทพระนครศร่อยชยากไม่เหมนมทอนนอกจากทนครหลวง ซึ่งเชื่อว่า
 ด้ร้างในสัมยกรงรัตน โกธินทรเมอกรุงศร่อยชยาวางแดง

หนังสือประสมกฏหมายไทย โบราณทพมพ์แจกในงานพระศัพ
 พระองค์เจ้าคารบพน ถาคตมาจากกฏหมายทตอกเคอธแดงกาดชำระ
 หม่อมฉนมมอยแดง ด้วยคอกเคอธแดงกาดเขามักใจตั้งมาให้ทุกเล่ม

หญิงโหดกับหญิงโศภศเดือนกำหนดจะออกมาบงคองนท ๓๐
 เมษายน เห็นจะหาฤกษ์ให้สืบเวดารถไฟดค้ำ โดยสาร

ข่าวทางป็นัง

อธิบายเรื่องตูกประกาศหม่อมฉนมมุดฉคมานน บคณหาความรู
 ได้บางแดงแดงไม่บริบูรณ์ตามปรารถนา ขอประทานมัตค่อไป
 ในสปีตาหะทดวงมาหม่อมฉนมได้เห็นหนังสือราชกิจจานเบกษา
 ฉบับบทมเรื่องตงสมณศกคตเมอเวดๆน เพงได้เห็นประกาศเดือนยศ
 พระราชาคณะผู้ใหญ่ในรัชกาลทศ เบเนครงแรก ประกาศเมอเดือนยศ
 ครองสมเด็จพระสังฆราชวตถ์ทศค้นหาได้เห็นไม่ คราวนมแกทาเพียบ
 เคมควยยกศกคตพระอุบาตคณูปมาจารยชนเบเนชนทวิญญู เด่มอกบ
 พระพนมดธรรมและพระธรรมวโรตม หม่อมฉนมกยนคตด้วยพระอุบาต
 (เลื่อน) ที่โตมศกคตสูงชนเชนนน เพราะเบเนมคตชอบพอกนมาชานาน

สาส์นสมเด็จพระ

อ่านดูรายชื่อพระองค์อื่น ๆ ที่ได้ออกนัยศไม่รู้จักโดยมาก มรจก
อย่างประหลาดองค์ ๑ หม่อมฉันอ่านเห็นแห่งหนึ่งว่า "พระครู
ศรีบริษัณยานุ นิตโลมนันต์วิหาร เป็นพระศรีบริษัณยานุราชาคณะ"
นักประหลาดใจด้วยไม่เคยได้ยินว่าพระครูศรีบริษัณยานุอยู่ ณ วัดโลมนันต์
มาแต่ก่อน จึงไปตามพระมหาภุชงค์วาพระครูศรีบริษัณยานุองค์ที่เดือน
เป็นพระราชาคณะนั้นเดิมอยู่วัดไหน เขบอกวาพระครูศรีบริษัณยานุ
ของถนนช่อเยี่ยม อยู่มาในวัดโลมนันต์นั่นเอง โดยเห็นว่าเคยเป็นพระครู
ธรรมชรูฐานานุกรมของสมเด็จพระมหาพรหมวงศ์ (ยัง) ได้อธิบาย
รู้ว่าเป็นผู้ซึ่งหม่อมฉันมรจกและเคยคุ้นมาช้านาน เพราะคงแต่
หม่อมฉันไปอยู่วังวรดิศที่ทาบญถวายทุกกระหม่อมเมื่อกลางเดือน ๑๓
เคยนมมนต์พระวัดโลมนันต์เสมอ เมื่อพระศรีบริษัณยานุนยงเป็นฐานานุกรม
เคยมาทวงวรดิศทุกบงกชคุ้นกันมาช้านาน หม่อมฉันไม่ทราบว่าได้รับ
สัญญาบัตรเป็นพระครูเมื่อใด จนมาทราบว่าได้เป็นพระราชาคณะจึง
ได้มีจดหมายไปอ่านถวายพรด้วยความยินดี

ควรมีควรแต่จะโปรด

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

x x x

ตำแหน่งปลาทนเนิน คลองเตย

วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๒

กราบทูล สมเด็จพระยาตากวางฯ ทราบฝ่าพระบาท
เมื่อวันที่ ๒๓ น ได้รับถวายพระหัตถ์แว ซึ่งตั้งวันที่ ๑๘ มีนาคม
ตามกำหนดทมุ่งหมายโดยเรียบรอยทุกประการ จะกราบทูลสนอง
ความในถวายพระหัตถ์นถางขอตั้งต่อไป

สนองความในลายพระหัตถ์

คำ "เตร็ด" ได้เคยเข้าถึงความสงสัย และยังได้เคยเสาะหาคำ
 นน့်ออบมาแฉว พบภาษามลายูมี "กเด็ค" หมายความว่าคดองเด็ก
 ักทำให้พอใจเห็นว่าเป็นคนนเอง คำว่า "เตร็ด" ตามตัวอย่างซึ่ง
 ยกประธานไป นกตอกได้คำ "เหาะระเห็ดเตร็ดพาดด้วยวงใจ" นน့်
 เป็นรูปเดียวกัน แต่ครนุถงคว "พาทุคตตรัดเตร็ด" เขากต่างรูปไป
 ทาให้นกพิจารณาเห็นว่าจะเป็น "พาทุคตตรัดเก็จ" "เก็จ" หมาย
 ความว่า แฉว รัดเขนอนแฉมควยแฉว แต่นกเบนกราบทุตเพื่อเจอ
 เหตุควยเรองพาไป ทจรงมนใจว่าจะเป็น "กเด็ค" ทางภาษามลายู
 นน့်เอง ตามพระคาวททรงตั้งสงสัยว่าทำไมจึงเรียก "เตร็ด" จำเพาะแต่
 เตร็ดใหญ่เตร็ดน้อยนน့် เป็นหุดกทคมาก ถ้าหากภาษามอญจะเรียก
 คดองเด็กว่า เกตคหรือเตรคหรืออะไรทคตายอยางนน့်และไปโกัดเข้า
 ักภาษามลายูก็จะไม่ประหตาดเดย แม้ในแผ่นดินพระเจ้าทรงขรรน
 จะไม่มมอญตงอยุทเตรค พวกมอญจะมาเรียกเขาทหุดงกโค และ
 คดองเตรคนน့်ก็ไมจจะคองดกใหญ่ หากนัจจะกคให้เป็นคดองใหญ่
 ในภายหุดงเพราะเบนทางสันตงกก็ได้ ด่วนทางดำหรับเรือใหญ่ เช่น
 เรอกำบนจจะเตนกมทางแม่เนาออมเตนอยุแฉว

เรื่องพระแทนตงรงนน့် จรงอยางพระคาวรตทเคยว คนตนกนท
 กองนัจทงจคใจ ให้เหมือนพระพุทชตวัร พระบาทตมเด็จพระจูดจอม
 เกฉวเจ้าอยุหวัโคตรตทก ว่าแฉดงหยักให้เป็นพระตอพระเค็ยรเด็ย
 คดวย ชามาได้ทราบจากพระคาวรตของฝ่ายพระบาทในคราวน ว่าเวลา

ที่ไม่ใช่ดีปบุรุษชนเขาเอาเอาเหตานั้นชกชนแขนไว้กับเพดาน นเป็น
 ความรู้ที่ใหม่ยังทำให้อ่อนใจมากชน นยว่าว่าเทวดาจัดไว้ให้เป็นเช่น
 นน ทแก่กคนเราเองจต พระแทนตรงเห็นจะเกิดมชนไม่พานนัก ใน
 พระราชพงศาวดารกมกดาวเดควาพมายกมาตงทพอยทหนองชาวดงรง
 ถามพระแทนตรงเป็นของสำคัญอยู่ในกรงนนจะเวณทไหนใดทจะไม่
 ออกชื่อพระแทน

พระแทนศดาอาดนนจะตองเป็นของมีมาชานาน เห็นรูปร่าง
 ถอดตายอะไรในทนนถนเกาตหมงไปทงนน ในการทวาพระเจ้าเด็จ
 ไปทไหนแถวครัดทำนายอะไรทางๆ นนมคควอยางในคัมภรทางมหายาน
 ोनชอวา "ดีชาวดวยท" คิงโตกราบทูตมาก่อนแถวนนทเคยว ไม่ใช่
 ชนดงกามโตเป็นเรองแยกไม่ออกอยางเช่นพระคาวรดี

พระพุทชเจานน คนทวไปเข้าใจว่าเป็นไทย ประสูติในเมือง
 ไทย ครัดรูในเมืองไทย เด็จจจารกไปในเมืองไทย คดอดเข้าสู่พระ
 ปรัตนพพานกในเมืองไทย ผู้ททราบความจริงวาพระพุทชเจาเป็นแจก
 อยในประเทศอื่นเคยนนนอยนงก หนงดีอของพระราชาคณะชงครัดอาง
 ดงนนเกยวแกเกลากระหมอมอยมาก ลูกศิษยของทานเขาเอาหนงดีอ
 นนมรให้เกลากระหมอมคดู เกลากระหมอมพุดชนวามคควอยางไร
 ฝ่าพระบาทจงได้ทรงทราบ

23/01/2565

ข้อความใดๆ ในเรื่องพิชิตรบ ซึ่งเกลากระหมอมกราบทูต
 ได้ทรงทราบอยแถวคคแถว แมวาดมคควรทจะกดาวจะไดไมคคชอ
 คควมนนไปเดยในการทเจานายเด็ก โยงด้ายสัญญาณกบคระพานน อาง
 เป็นคควชคควางเพราะมาหมอมบเฝ้าอยูทางมุทเห็นอนนอางเป็นคค แต่

ครวงทงโยงถ่ายสัญญาณกนอยเจ้านายอาจหมอบเฝ้าอยู่ทางอินทเทอดกับ
 ฑะพาน ก้ออาจเป็นได้เหมือนกัน ขอย่าได้ทอพระทัยในการททรวงแต่ง
 เรืองพระทรษ ว่าจะเป็นประโยชน์อยู่แต่เกล้ากระหม่อมคนเดียวเท่านั้น
 หนงต่อตาง ๆ ซงเขาแต่งชนใหม่ ๆ เขาอาจถึงพระนิพนธ์ของฝ่า
 พระบาทม้อยไม่ขาด ดางทกคคตเอาพระนิพนธ์ได้เข้าไปด้วย ยังจะ
 เห็นได้ออกทคนมารบถวนฝ่าพระบาทให้ทรวงแต่งหนงต่อแจงานศัพอยู่
 หนอง ๆ นนแปลว่าอะไร แปลว่าเขาเห็นดีในพระดำริ พระดำริอันได้
 ทรวงคคตว่าอะไรมาตาง ๆ หรือมิใช่ การททรวงกระทำของฝ่าพระบาท
 ยังไม่พันต์มัยไปเดย ถ้าคคตแต่การกระทำของฝ่าพระบาทควรระวังอย่า
 ให้เป็นหมันไปเดย คคตประทานแต่เกล้ากระหม่อมคนเดียวเท่านั้น ควร
 ประทานไปในทอนจะพงเป็นตำธารณะได้คด้วยมีหอธมตเบตนน อยาก
 จะกราบทุดบ่นอย่างเพดงทขอ " บาบ่น " ว่าวิชาแต่งหนงต่อหนค
 ถาผู้ใดวิชาหนใจไม่เป็นบาไปเดย ถึงจะอยู่แก่เฒ่าจนลายมือเป็น
 คนกุงคนปลดาไปอย่างไร เต่มียนเขากเอาไปทาเรยม เป็นวิชาทไมรู
 จกตาย ล้วนวิชาช่างเขียนนนไม่ได้ พอดาเดยก็เจง เขียนเด้นจะให้
 ดงตามทใจนคไม่ได้ จะยืมมือใครเขียนกนอยนคทจะได้อย่างใจ เว้น
 แตททกนคจจะชวยกนได้

23/01/2555

เรืองตคประกาศ เกล้ากระหม่อมมาคทางพระพุทษศาตนาของเรา
 คคตหนยานนนเบพทางคคตไปกนคใจ คคตได้พงกระแแต่รบตั้งจงได้คคต
 เห็นจะเป็นแนวามาทางศาตนามหายานทเคยง เพราะทางนชนเขา
 เทวดาทางไต้ยศาตคร์เขาไปลลันไว้มาก การใช้ตคประกาศเห็นทาม
 เทวรูปถอ กับพวกถามากถอ คคตคคตจนพวกบาดทดวงแฉะนางชทาง

คิดตั้งกัไซ ในทางพระพุทธศาสนาของเราไม่มีเลย จะถามพวก
พระญาณคฺย ถ้าได้ความอย่างไรที่เป็นหลักฐานก็จะกราบทูลมาให้
ทรงทราบ

รายงานข่าวในกรุงเทพฯ

เมื่อนท ๑๗ เดือนน พระยาอรรคศาสตร์ ได้ภณเขาทำการปลงศพ
นางเชย วิฐฐานวนจณย ซึ่งเปนเมียาย ทวดมกุฏกษัตริย พระยา
อรรคศาสตร์เขาชอบกับชายถก ด้วยทाराชการอุกรรมเดียวกัน เขา
จึงให้ "ใบคำ" บอกกำหนดมา ได้ตั้งเครื่องขมาศพไปก็ไดหนังสือ
แจกนามตหนังสือ

๑. เรื่องประเทศอเมริกา ถมตเดมนตพมพธาทรบังนศพ ออก
จากหอสมุด เปนหนังสือซึ่งเคยดพมพมาแฉวเมอศราวงานพระศพ
กรมพระนเรศวรฤทธิ เพราะพระองค์ได้ทรงเรียบเรียง ในคำนำบอก
ความจา เพราะผู้ตายชอบเรื่องประเทศซึ่งไม่เคยไปเห็น ทงหนังสือ
นนักเหตออยนอยแฉวดวย

๒. "ปกิณกถา" เปนของธมาคณบพิตรพมพชดพมพชวย เปน
ขอเบตเคตตซึ่งคตมาจากหนังสือของธมาคณบพิตรพมพชวย

๓. "คิตปกกรรมของจันทุกธมัย" พระยาเมธาธิบดีแต่ง พระ
ได้ภณอักษรฤคจตพมพชวย มีรูปมาก ควรแก่ผู้เรียนของเกาจะพงรุ

๔. "พระเปนเจ้าและผูมธอเดียง" ใบปกมีรูปพระอิศวรทรง
โคฝรัง ขุนสุนทรภาศิตแต่ง นายกิม จุตมกร คพมพชวย ได้ดพมพ

สาส์นสมเด็จพระ

๕ ๕๖ ๖ ๕๗ ๘ ๙ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
เป็นกรงท ๓ เขากรงน ในเรื่องมกดาถองพระเป็นเจ้าทง ๓ กบคนทราดอ
มีขุนรามคำแหงและศรีปราชญ์ เป็นต้น

๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
หนังสือเหล่านี้ แมทดำคณุกเป็นหนังสือเก่าอันได้ทรงทราบแล้ว
จึงไม่ได้จัดส่งมาถวาย แต่ถ้ามพระประสงค์จะทอดพระเนตรฉบับใด
ก็จะจัดส่งมาถวายได้

๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
เมื่อวันท ๒๒ ทญิงมารยาตรกับทญิงเข้าพากันมาดาไปหัวหิน
ทญิงมารยาตรจะไป ๘ วัน ทญิงเข้าจะไป ๕๕ วัน ดูกัสสมควรแล้ว
เพราะทญิงมารยาตรเขม้งานคืดคัว จำต้องไปน้อยวันอยู่เอง ส่วน
ทญิงเข้าน้อยอยู่เปล่า ไปหลายวันได้

๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
เมื่อวันท ๒๕ ไปเฝ้าศพทญิงออกขจรทวดราชาชาติ พวกตูก ๆ
เขาทำเมรุเด็ก ๆ กนชนในทแปดงชวาตอนหน้าโบสถ์ ไม่มีเสด็จ
พระราชดำเนิน แต่มีญาติไปอยู่ข้างคบบคัง ในงานนั้นมีหนังสือแจก
๕ เต็ม

- ๑. "พระราชวิจารณ์" คพิมพ์สำหรับงานนี้ ออกจากหอสมุด
- ๒. "หัวใจกัมมัญฐาน" สมเด็จพระญาณสังวรญาณวโรรส
ทรงเรียบเรียง มหามกุฏราชวิทยาลัยคพิมพ์ชวย

๓. "ปถินกรรม" คณะภิกษุในพระอุปถัมภ์กรมพระจันทบุรี
คพิมพ์ชวย

๔. "พระพุทธบัญญัติมัจฉา" พระมหาทของตูก (วัดโหนดไม้ทราบ)
เรียบเรียงตามเทศนาคพิมพ์ชวย

หนังสือเหล่านี้ ไม่ได้จัดส่งมาถวาย ทดำคณุกเป็นหนังสือเก่า
ซึ่งได้ทรงแล้ว

เมื่อนั้น ๒๕ เขาทำการปลงศพพระยาวิเชียรคีรี (ชม ฅน ด่งขตา)
 กับคุณหญิงส้มบุญ และพระยาราชพิศณุภูมิรัตน (อิน ฅน ด่งขตา)
 ทัดด้านวัดเทพศิรินทร์ เกิดการหม่อมไปตั้งตักการศพเห็นใช้เมรุทหน้า
 พดบพดา แต่ปลงศพระาเต็มชนดสองข้าง ใช้เป็นที่ตงทเผาตามศพ มี
 แจกไปมากเพราะเป็นวงศ์ใหญ่ เกิดการหม่อมมีความเขดาไปถึง
 ส่องประการ ไม่ทราบว่าการรยาพระยาพจนวิดาศเป็นบุตรพระยาวิเชียรคีรี
 หนนประการหนง กับไม่ทราบว่าการรยาพิศณุภูมิรัตนเป็นน้องพระยา
 วิเชียรคีรีกอกประการหนง หนงต่อซึ่งเขาแจกในงานนม ๒ เดม

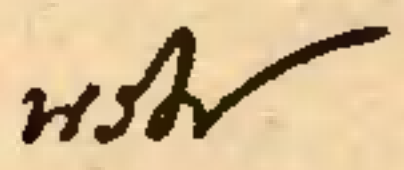
๑. "เรื่องเที่ยวทต่าง ๆ ภาคที่ ๖" กถาจดงระยะทางเต็ดจ
 ประพาดแหดนมดาญ ในรัชกาลที่ ๕ ส้มคราว เป็นหนงต่อเกาศพมพชา

๒. "พงศาวดารเมืองด่งขตา" ตอนต้นเบนของพระยาวิเชียร
 คีรีแดง และโตตพมพแดง มีของเจ้าพระยาจักรีบรมราชเบคีร์แดงต่อ
 ในตอนปลายเติมใหม่

ในเดมหลังตอนทแดงตอนนคุดมกวรทจะพงทง หวงว่าเขาจะ
 ได้จัดตั้งมาถวย ถ้าหากไม่ได้ทงรับจะจัดตั้งมาถวยได้

๒๖ เขาบอกจะมีการพระราชทานเพลิงศพพระองคเจ้าพรอม
 ทเมรุวัดเทพศิรินทร์เหมือนกัน เมื่อได้ไปเห็นอย่างไร จะกราบทุด
 เป็นรายงานมาให้ทงทราบในคราวหน้า

ควรมีคกรแดงแต่จะ โปรด

สารนิพนธ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

บ้านชื่อนามอน บึง

วันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

ทูล สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

หม่อมฉันได้รับถวายพระหัตถ์บรรดงวันที่ ๒๖ มีนาคม แด่
ถวายพระหัตถ์มาคราวเมื่อดนพฤษภศก คางอวยทพนักงานไปรษณียงาน
วันเสาร์เวตาเช้าเช้าจึงเอามาตั้ง เห็นแปดกทเบน ๒ ซองดูเหมือนเบน
๒ ฉบับมาพร้อมกัน คอเบตผนกจึงทราบวาซองท ๒ เบนใบเบตยน
กระดาศหน้ากตางในถวายพระหัตถ์ซองท ๓

จดหมายเวรของหม่อมฉันฉบับนี้จะได้ทรงรับเป็นฉบับแรกใน
พ.ศ. ๒๔๗๓ หม่อมฉันจึงเอาเป็น โอกาสขอถวายพระพรใหม่แด่พระองค์
ท่านกับทงพระญาติ ให้เจริญศรีสวัสดิ์พพฒนมงคตพระชนม์สุขต์ถาพร
ตอดตบใหม่จงทุกประการเทอญ

สนองความในลายพระหัตถ์

เรื่องพระแทนตงรง ทมาได้ความว่าพระองค์ท่านเอง มีใช้ผู้อื่น
บอกหม่อมฉันว่าพระราชาคณะท่านแตงวาอย่างนนตจันต เป็รบ
เหมือนให้การอางคอดองคพยาน จะทุดจนจดยถงความเชอถอของ
คนทงทตายค่อไปอถกถกหนอย ดูเบนจรมตาของมนุษย์ ไม่เดอถว่า
ชาติใด ๆ เมื่อใจนถนถงถงใด รูปของถงนน ตามทคนเคยเห็นหรือ
แม่แต่ถาคัญวาจะเบนอย่างไรกปรากถนเบนญาถนทคั้นะ ยกถวอย่าง
ตั้งไทยเรานถถงพระพุททเจ้า รูปพระทมผาเทถองมีพระเกศมาถาบน
พระเศียรแถะมีพระรศมทถงเบนรูปเบตวแถถมบกถยบนนอย่างเขา

เขียนก็ปรากฏแก่ญาณทัศนะ ก็จะเบ็รูปร่างอย่างอื่นหามิได้ ชอนฉนใด
 เมื่อนกถึงเทวดา ก็เห็นรูปร่างโชฎายอดแหลม ๆ สอดส่องอารมณ์ไม่
 ไล่เด้อ แม้นกถึงเมืองสวรรค์ก็เห็นมา น ชองยอดแหลม ๆ ลอย
 อยู่ตามกตบเมฆ นกถึงยักษมารก็เห็นหน้าเหมือนอย่างทิวไรน ว่า
 โดยยอกงอย่างทคนใดเคยเห็นแถวหรือนกแถวว่าจะเบ็นเซนน ผรง
 กเหมือนกัน พงเห็นได้เชนรูปแม่พระเชษฐกต พกนถบญกต ททา
 ไรตามวัดศาลาศรีสังคตมัยเรเนชอง ถอนทาเบ็นรูปผรงแดงคด
 อย่างผรงชาอิตาดี ไมทาเบ็นอย่างรูปยิดตามจริง ช่างกายหดงมา
 แก่ใจให้เบ็นรูปยิดกไมมี ใครเห็นชอบดวย เพราะคนเห็นเคยคตดา
 มาเดี่ยชานาน แม่พระพุทธรูปททาตามแบบคนชารราชฐร เมอรชกาต
 ท ๕ ไมมีเบ็ดวรศัมบนพระเคียรไมมี ใครคตคาน แคเมื่อนกถึงพระ
 พุทธเจ้าพระพุทธรูปทมเบ็ดวรศัมเคยตาทมาปรากฏชนหาเบ็ดยงไปตาม
 แบบใหม่ไม เรื่องพระพุทธรูประศกเบ็นทานองเดี่ยกน ผูกคางได
 ยินเขาเดากนมาว่าพระพุทธรเจ้าอยู่ในเมืองไทยประจำใจเดี่ยเดว ถึงม
 บางคนได้รู้เห็นเดะเชอวาคความจริงจะเบ็นอย่างอื่น บอกไห้กไมเชอ
 เพราะผาณญาณทัศนะชองผู้พง ว่าตามทางพงศาวดารบัญญัติชอทวา
 พระพุทธรเจ้าเบ็นชาอิตเดี่ยคูไมปรากฏว่าไทยเราเคยเอาใจไล่เหมือน
 เชนพมาเขาเชอมาชานาน จนถึงทตกระทหมอมทรงประกาศความเชอ
 กอนผูอน พงเห็นได้คดวยทรงนบถอเมตตพนชพระศัมมหา โพชทได้มา
 จากพระพุทธรคยาในอินเดี่ยงกวาพนชโพชตงกา ชงนบถอกนมาแค
 คกดาบรพ แคคาอชบายทวาพระพุทธรเจ้าเบ็นชาอิตเดี่ยคูเพงมาใจช
 กนแพรทถายเมอธัมเตจพระพุทธรเจ้าหดวงเด็ดจกตบจากประพาด

อนเคยเมอบวอก พ.ศ. ๒๔๑๕ เริ่มทำให้คนเชอมีมากจน แต่ถยงม
คนไม่เชออยู่โดยมาก แมตอนนมมาถึง ๒๐ บ หม่อมฉนมาเดายงถูก
พระราชาคณะผู้ใหญ่คตคานตั้งทุดในจดหมายฉบับก่อน

เรื่องเขียนคานานพชตรุษนนเวदानถทยาก ดยกวถงวจวณ
คำประกาศภาษาดังถดดังสถฤต เดิมหม่อมฉนทราบว่ำพระธำชคัต
ตั้งวร (คัตรัตน) ได้เคยแปลเป็นภาษามคชถวยถ่มเตจพระมหา
ถ่มฉน ๑ ได้เมอกอนทานถงมรณภาพ หม่อมฉนได้ขอธำเนาคำแปลน
ออกมา ถัดวอนให้พระมหาภุชงกทมาถอนพระศำถนาคอยู่ ณ เมือง
บงนงแปลออกเป็นภาษาไทย แต่เมื่อเอามาพิจารณาเทียบกบคำ
ประกาศเห็นว่ำพระธำช ๑ เป็นแต่คตคความออกแปลเป็นคอน และเอ
รวมกนทงประกาศเวदानเข้าและเวदान ๑ เพื่อจะให้เข้าใจคาคความของ
ประกาศเทานน หาได้แปลแต่คฉนจนปลถยคตคอกนไม่ หม่อมฉน
ทราบว่ำพระธำชคณรัตนเถระชำวถงกาทมาเป็นอชการวคคมหน-
ทราราม อยู่ทเมืองบงนงนอานอกชรไทยได้ จึงเอาประกาศภาษาดังถด
ดังสถฤตในถ่มคพิมพ์ไปให้ท่านอาน ท่านพิจารณาถัดถบอกว่ำเป็น
ภาษาเกาเข้าใจยากแมตจวทานเองกเห็นจะแปลไม่ออกทงหมด เมื่อ
ได้ฟังอยางนนททำให้หม่อมฉนถกว่ำคำประกาศพชตรุษของถงกาทาจะ
เปรียบกบหนังสือไทยกเห็นจะเป็นเชนเดยวกนกบ โองการแข่งนาท
พราหมณอานในพชถอนา นกเรียนชำวถงกาชนถถง แมจฉนพระธำช
คัตตั้งวร จึงไม่เข้าใจได้หมด เมื่อเป็นเชนนนหม่อมฉนถได้อาศัย
แต่พิจารณาคำประกาศภาษาไทยซึ่งเชอว่ำแต่งตามรูปคความประกาศ
ภาษาดังถด ๑ และอาศัยคความคอนทพระธำช ๑ แปล กบตั้งเกตคำใน

ประกาศตั้งกาเอาเองจึงลำบาก แแต่ยงต้นุกไม่ยอทอดคอที่จะพิจารณา
คือไป

ขอททาทรงพระปรารภไม่อยากจะได้อธิบายแแต่วินิจฉัยต่างๆ
ที่เราเขียนกันไว้ในจดหมายเวโรประโยชน์เหมือนอย่างเบหมันน
จะทอดสนองได้แต่เป็นพยากรณ์ว่าเห็นจะไม่ต้องทรงพระวิตก เพราะ
จดหมายเวรมรดบรมเรียบเรียงไว้เรียบร้อยถึง ๒ ชุด อยุทธพระองค์
ท่านรุก ๑ อยุทธหม่อมฉนรชค ๑ บางเรื่อง เช่นวินิจฉัยเรื่องสมเด็จพระกรม
หรือกรมสมเด็จพระชน หม่อมฉนได้คิดดำเนินให้แก่พระยาอนมาน
ราชชนไปก็มี นึกว่าในวันหน้า จะเร่งหรือชากตาม คงมพวกนกเรียน
แต่จะแสวงหาอธิบายแแต่วินิจฉัยของเราที่มีในจดหมายเวโรเอาไปใช้
ให้เป็นตำราฎประโยชน์ เห็นจะไม่เป็นหมันตอก

ขอททรงเปรียบคนแต่งหนังสือกับช่างเขียนเมื่อแก่ชราพ
หม่อมฉนอยากจะพูดแย้งว่าคนแต่งหนังสือก็มิใช่อย่าง ๑ ซึ่งยังไม่ได้
ทรงพระดำริ คือกความ " หดง " ถ้าชราภาพพาคความหดงมาถึงเมื่อใด
ดูเหมือนจะร้ายแแต่ยิ่งกว่าช่างเขียนที่ไม่สามารถจะลากเส้นได้ตามใจ
เพราะช่างรู้สึกตัวตัวเอง แแต่คนหดงไม่รู้สึกตัวร้ายแแต่ยังเป็นปราชญ์
เป็รอง อาจพาให้คนอื่นพลอยหดงไปด้วย

23/01/2565

ในลายพระหัตถ์ตรัสเดากงเด็คๆ ไปช่วยงานปลดงศัพทศกตทเคยรัฐ
จักกนหดายราย หม่อมฉนยนคอรุไมทนาบุญด้วยทงนน โดยเฉพาะ
ในการปลดงศัพทพระยาวเชยรกร (ชม ณ สงขลา) แแต่ศัพทศกตทเคยรัฐ
ศมบุญวเชยรกร เพราะศัพทง ๒ นคอยการปลดงมาชานานนทงนนแแต่
ศัพทพระยาวเชยรกร ซึ่งถงอนจกรกรมกอรุณศกตทเคยรัฐศมบุญ ดูเหมือน

กว้างมากกว่า ๓๐ ปี นานเสียยิ่งกว่าเจ้าพวกศัพทเราเคยเรียกกันว่า "คอย
ไฟประดัยกตป" ทศองรอมาร้านาน เพราะเหตุใด หม่อมฉันเข้าใจ
ว่าท่านทรงทราบอยู่แต่ดวงใจไม่เดาในจดหมายนี้ และเมื่ออ่านเรื่องงาน
ศพนกชนถึงโบราณคดีเรื่อง ๓ ซึ่งใครจะทอดข้อมความทรงจำของ
หม่อมฉัน ว่าจะถูกตองตรงกับทาทานทรงจำไว้ได้หรือไม่ คอมนัดของ
ประเพณีทาบญหน้าศพเมื่อครบ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๓๐๐ วัน ทาทาน
เบนตำมญอยู่ทุกวณ

พิธีทาบญหน้าศพเมื่อครบ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๓๐๐ วัน เป็น
พิธีตามดทรมหายานของจีนและญวนเอาอย่างมาทำตาม ในเมืองไทย
เดิมแต่พระญวนทาบชุนน เรียกกันว่า "กงเต็ก" มักทำแต่ในพวก
จีนและพวกญวน นาน ๆ จึงจะมีในงานของไทย โดยหามาทำเป็น
การพิเศษสักครั้ง ๓ และหาได้เอาเขาเป็นระเบียบประสาธกับพิธีตั้งฆ
ไทยไม่

ที่ไทยเอาพิธีกงเต็กของมหายาน คือ ทาบญ ๗ วัน ๕๐ วัน
และ ๓๐๐ วัน มาประสาธกับพิธีตั้งฆไทยในงานหน้าศพ แรกเกิดชน
ในงานพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน กับพระศพสมเด็จพระ
พระเจ้าเอกเธอ เจ้าฟ้าหญิงกรรณาภรณ์เพชรรัตน ซึ่งประดิษฐานอยู่
ณ หอธรรมสังเวชเมือขมมะโรง พ.ศ. ๒๔๒๓ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
มีพระราชดำรัสว่า เมื่อครบพระศพสมเด็จพระเทพรัตนทรา ประดิษฐาน
อยู่ ณ หอธรรมสังเวช ทอดกระหม่อมเคยโปรดให้พระญวนทาบชุนน
ทหน้าพระศพ ครองนใครจะ โปรดให้ทำอย่างเดียวกัน ผู้รับสั่งตั้งระเบียบ
พิธีกงเต็กครั้งนั้น ฝ่ายไทยเห็นจะเป็นดั่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมสมเด็จพระบาราม

สาส์นสมเด็จพระ

ปรบักษ์ ฝ่ายพระญาณมคณาจารย์ ๒ องค์ องค์ ๑ ชื่อองค์นี้ อยู่วัด
 ดาดนอย ว่าเคยคบกับทวดกระหม่อมมาแต่ยังทรงผนวช แต่เกษรา
 มากแต่ องค์ที่การนชอของศกรมเบนอชการวัดบางโพธิ์ ครองน
 เดยทรงตงพระญาณและพระจีนใหม่ตมณศกตพระครูพระอาจารย์ และ
 องคมราชทนามต่าง ๆ เทียบดวยตำแหน่งฐานานุกรมเบนเดิมมา
 ส่วนการพจนนทาเบน ๓ ตอน ตอนต้นทาในวันประจาดปีตาหะตตรงกับ
 วนต้นพระชนมทุกต์ปีตาหะ จนครบ ๗ ตปีตาหะ พชสงฆ์ไทยมตวัดมนต์
 เดยงพระเทศนาและตตบปกรณ พชสงฆ์ญาณตงโรงพชทอฏฐิวจารย์
 ศาธา ตวัดทงกตางวนและกตางคน และเชนพระศัพเวดาเชาครง ๑
 บายครง ๑ พชตอนนพเคราะห์คเบนทานองเชญพระวัญญาณเชาตวัดก
 เรียกวาเพยง ซึ่งทาชนตางพระองค เมื่อครบ ๗ ตปีตาหะถง ๕๐ วัน
 ทาพชตอนกตาง พชสงฆ์ไทยเหมือนอยางแตกอนแตกา ๓ วันคตอกน
 ส่วนพระญาณทาพชตวัดและเชนอยางวามาแล้ว ๓ วัน วนหตงมการพช
 เคนเห็นาพระวัญญาณมพระญาตคตตามไปตงชามตะพานทชาดาดาน
 พระมหาปราสาทเบนทานองนำพระวัญญาณไปตงชนตวรคชนตชาวด
 เมื่อทาพช ๕๐ วันแล้ว หยตไป ๗ ตปีตาหะ ถงเขตครบ ๓๐๐ วัน
 ทาพชตอนท้าย ส่วนพชพระสงฆ์ไทยทาอยางเดิม ๓ วัน แต่ตวันพช
 พระญาณคราวนทาใหญ่โค มีตวัดและเชน ๓ วันเหมือนคตอกน นอก
 จากนถงวนหตงทในถานพระมหาปราสาทตง ตระชอนเบนทพระญาณ
 หนงเบนชนตจคเบนหตงนต ตระหมู ๓ มีพระเถระหนงเบนประธาน องค
 พระอนคบหนงชางหนาเบนตาวก ๒ องค พชตอนนพเคราะห์คเบนการ
 คตอรับพระวัญญาณทในตวรคชนตชาวด เมื่อเรมตวัด พระเถระ

ทงหลายครของผาอย่างตำมญ เป็นทานองพชบรพบทเมือพระวิญญาณ
 ไปถึง แด้วพระเถระพากันได้หมวก ดเหมือนด่มมตเป็นเทวดาคอนรับ
 เมือจวนจบพระเถระทงหลายเอาแถบมพระพุทชรูปเรียงกัน ๕ องคอง
 เป็นเครื่องแต่งพระ โพธิ์สัตวผูกเขาขวางหน้ากระบงหมวก ด่มมตเป็น
 พระ โพธิ์สัตวรับพระวิญญาณไว้ในดอวรก เมือได้รจการดอดเดอมีการ
 ไปรยทานทงกระจาด แด้วเผาเครื่องกระตาศซึ่งทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ
 อทุกให้เป็นเครื่องใช้สอยของพระวิญญาณเมืออยู่บนดอวรก รูปพิช
 เบนตงวามาน

แตนนในงานพระศัพเจานายททำเป็นกาหดวงกมกงเตกเช่นวา
 คอมาทูกงาน คนกายนออกกนยมเอออย่างไปทาตาม ทมกาดงพาหนะน้อย
 กอดรายการดง เช่นงานคองคินไม่ทาทุกดปีคาหะ ทาเดอวนเมือศัพ
 ครบ ๘ วนครงเตยว แด้วไปทาเมือ ๕๐ วนแเดะ ๓๐๐ วน แด้วยงม
 บางพวกไม่นิยมในการมพระญวนทากงเตก คงทาเดอพิชดงฆ กเป็น
 การพชงานหน้าศัพ เมือครบ ๘ วนครง ๓ ๕๐ วนครง ๓ แดะ ๓๐๐ วน
 ครง ๓ กถายเป็นประเพณไทยดบมาจนบคิน (เรื่องยงจะมคอไป)

รางมาเพียงนถงวนองการเดยแเดว ขอประทานรอธิบายเรื่อง
 ทมคอ กบเรื่องดุกประกา ไปทุดคอดปีคาหะหน้า

เรื่องทางเมืองปิ้ง

เมืออนบ ใหมทมมอดนได้บาเพญการกศัด เวดาเชานมนตพระ
 มารบขณทบาท เวดากดางวนเชญญาตมคตมาเดยงชาวแะ เวดาเยน

สาส์นสมเด็จพระ

๔๓

ชวนลูกหลานไป ไปรยนำหอมถวายแด่บูชาพระพุทธรูปทวดศรีวัดว่าง
อารมณ ขอถวายส่งนุกศัตถ์ด้วย

ฉบับใหม่ประจบเป็นอนเมตมา เมตนมทงหนงตั้งอญาตมิตร
ให้พระใหม่ และหนงตั้งแจกงานศัพตต่าง ๆ ตั้งมาเป็นพะเนนเทนทก
กตการวางจดหมายเวรอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

ควรมีควมแต่จจะ โปรด

สมเด็จพระเทพ

x x x

คำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๓

กราบทูล สมเด็จพระยาดำรงฯ ทราบฝ่าพระบาท

ถวายพระพร

23/01/2565

ก่อนอื่นขอถวายพระพร ด้วยหนังสือเวรฉบับแรกใน
ฉบับใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๓ ขอถวายพระพร ให้ทรงพระตำราญตั้งตอดฉบับ
ใหม่ ปราศจากพระโรคพระภัยพระชนมายุยืนยง ดำรงอยู่เป็นที่
เคารพแห่งญาติทงหลาย ผู้ซึ่งหมายเอาเป็นทพงนนเกิด

สนองลายพระหัตถ์

เมื่อวันท ๓๐ มีนาคม ได้รับลายพระหัตถ์เดว ซึ่งตั้งวันที่ ๒๖
 มีนาคม ตามเคย และเรียบร้อยทุกอย่าง จะกราบทูลสนองความใน
 ลายพระหัตถ์นวดางขอต่อไปน

เรื่องทวเมืองตระพนตก ตามที่ตรัสเจ้าประทานไปนั้นดีมาก ได้
 ทราบความจริงแห่งที่เหล่านั้นจาเป็นมาอย่างไร คำ "ดำดำ" นั้นท
 จริงควรจะเป็น "ดำดำ" ดำ ได้แก่ สยาม ดำ ได้แก่ อีสตาม
 ตั้งชดบุรี เพิ่งได้ทราบว่าเบนกะเหรียง แต่เบนมเมืองกนคารนทราบบ
 มานานแล้ว

พระเจดีย์งามของคนจะคองเบนมอญทว เพราะเห็นรูปเบนม
 เจดีย์มอญ แต่จะทวชนกรงไร หวงว่าฝ่าพระบาทคงได้ทรงพระดำริ
 แล้ว แต่ยังไม่ได้เคยฟังกระแสพระดำริเลย แล้วคงมีใครได้ทำซ่อม
 แซ่มมาทดาชยก

พระบาท & รอยนจะคองปรบวาเบนมทางฝ่ายมหายาน พวก
 เดียวกับพระเจ้า & พระองค์ ๗ พระองค์ ๒๗ พระองค์ และพระเจ้าคอง
 ด้านใน "ส้มพุทธเช" คตอดจนพระเจ้าเท้าแม่คกรวดเม็ดทรายในท้อง
 พระมหาสมุทร อนพระบาท & รอยน ทางความคตักดาเนนมมาแต่
 พระเจ้า & พระองค์ นบพระศรีอารยเซาควย แต่พระศรีอารยยังไม่
 มาตรัสเบนมพระพุทชเจ้า อนจะพงทวรอยพระบาทได้ จึงทวได้แต่
 & รอย ทจริงการทวรูปพระพุทชเจานนเบนมของคองห้าม มีในคณย
 จะทวรูปอะไรไม่ได้ ไม่จาเพาะแต่พระพุทชรูปี อนนบกเหมอนกนกับ

สารัตถ์สมเด็จพระ

ทางศาสนาอิสลาม แม่ทางศาสนาคริสต์ตงกห้ามการทาบพระเจ้า ทราบ
 มีพระพุทธรูปน โดยนพวกนักปราชญ์ฝรั่งเขาจากเกิดชนทประเทศ
 คนชาวกรอน เพราะพวกกรกชงเคยทำเทอรูปในเมองกรกมากอนเขา
 มาทาชน ถ้าความจริงเบเนเช่นน พระพุทธรูปกเกิดชนในศาสนา
 พระโคตม ชนแรกบรรดาพระพุทธรูปชงทาชนกอกคกหมายถึงพระโคตม
 องคเคยวทานน ส่วนองคองคณามกประคษฐชนมาภายหลัง พวกนัก
 ปราชญ์ทจาหมายวาคอพระเจ้าองคองค โน่นกเบเนความคคแห่งคน
 เอง อาจจะถูกหรือผิดไปก็ได้ ไม่มีอะไรเบเนหคกพยานอย่าง
 "อกุไซภย" ทางชวา นนเขาหมายเขาพระอาการททาพระหคค
 เบเนหคก

หนังสือประชุมกฎหมายไทยโบราณ ซึ่งตีพิมพ์แจกในงาน
 พระศัพพะองคเจาคารบนน ได้ตรวจลอบกับฉบับของคอกเคอร์
 แดงกาคแคว ไม่เหมือนกัน ในฉบับทคพิมพ์ในงานพระศัพพะองคเจา
 คารบนน เบเนกฎหมาย ๒ เรอง คอธรรมศาสตร์ปกรณ วาคด้วยครว
 ติระกุดผัวเมียพ้อแมตูก เบเนกฎหมายไทยภาคพายพ้อย่าง ๓ วาคน
 ฉบับเบเนล่มคไทย มีอยู่แคครงหอพระล่มคคองอยู่ในพระบรมมหา
 ราชวง กับกฎหมายลักษณะพิจารณาอาณาจกรและธรรมจักร เบเน
 กฎหมายไทยภาคอิสานอีก้อย่าง ๓ วาคนฉบับเบเนใบตาม อาง
 วาฝ่าพระบาทประทานหอพระล่มค คแต่ พ.ศ. ๒๔๔๘ คงจะทรงจำไม่
 ได้แคว จึงได้จคคองมาถวายในครงน ฝ่ายหญิงได้พศมาถวายเพอ
 ทอดพระเนตรเดินในเวดาง้างพรอมทงประคทนหควง พ.ศ. ๒๔๘๓ อีก
 ๓ เดมคด้วย แมตองพระประล้งคอกกชางล้งมาถวายอีกได้

รายงานข่าวกรุงเทพฯ

เมื่อวันท ๒๖ มีนาคม เกิดอาการไม่เมรุวัดเทพศิรินทร์
 โดยความตั้งใจจะถวายพระเพลิงพระศพพระองค์เจ้าพรอม แต่ทเมรุ
 ไม่มีพระศพ เบิกกินกาว ก็ตระหนักใจได้ทันทีว่าเพราะเหตุหนึ่งต่อมิต เขา
 คงบอกวันท ๒๖ ทาบุญทวง วันท ๒๗ พระราชทานเพลิงที่เมรุวัด
 เทพศิรินทร์ กลับมาบ้านตรวดดูใบตอกเป็นเช่นนจริง ๆ รุ่งชนวันท
 ๒๗ จึงไปใหม่ คราวนี้ได้ถวายพระเพลิงสมกับมุ่งหมาย หนึ่งต่อซึ่ง
 เขาแจกในงานนม ๒ เดม

๑. "ตำนานศุภกาว" พระยาอนุমানแดง ตพิมพ์สำหรับงาน
 พระศพ

๒. "เรื่องแหดมอิน โคจันต์มัยโบราณ" พระยาอนุমানแดง
 เหมือนกัน เป็นของคณะข้าราชการมัยกรมสุราและกรมศุภกาว
 ตพิมพ์ช่วย

เป็นหนังสือแต่ละเป็นหนังสือแต่งใหม่ทง ๒ ฉบับ ควรที่จะตั้ง
 มาถวาย แต่ขงใจด้วยเกรงจะเป็นชคคฐ จึงรอฟังกระแสพระดำรัส
 ก่อน ถ้าเขาไม่ได้ตั้งมาถวายจึงจะตั้งมาทหลัง

เมื่อวันท ๒๗ มีนาคม สำนักพระราชวังสั่งหมายมาให้ ๓ ฉบับ

๑. หมายการพระราชพงศเถดงศก ๒๔๗๓ ตงแต่จนท ๓๓ มีนาคม
 จนจนท ๒ เมษายน และงานพระรถกรมทาจกร จนท ๒ เมษายน ด้วย

๒. หมายการพระราชพงศมงคต ตงแต่จนท ๓ ถึงจนท ๒

เมษายน

๓. การตั้งเวรพระสยามเทวาธิราช มีตะกรด้วย กำหนดวันที่ ๘

เมษายน

สองงานข้างต้นมีใบพิมพ์บอกกำหนดการรายละเอียดตั้งมาด้วย
จึงได้แบ่งตั้งมาถวายเพื่อทราบฝ่าพระบาทในคราวนี้

ในวันที่ ๒๒ นน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิท่านมาหา บอกว่า
พวกตั้งซึ่งของท่านจะทำการฉลองสุพรรณบัฏทอด กำหนดวันที่ ๕ ที่ ๖
เดือนเมษายน เกตุกรรมหม่อมมั่งคั่งความยินดีด้วยแก่ท่าน ในการ
นเคมทศตจะท่าของปากบาตรเคียงพระไปช่วยท่าน แต่แถวท่านก็
บอกมาทางแม่โตด้วย แก่คิดจะท่าของปากบาตรไปช่วยเคียงพระ
เหมือนถน กเบื่อนจะซักนุ เกตุกรรมหม่อมจกเบื่อนจะถวายเป็น
อุทิศท่านเพื่อช่วยในการฉลองสุพรรณบัฏน

เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ชายทองเค็มเอาใบคำมาให้ บอก
กำหนดว่าจะทำการปลงศพหญิงเคอ อมาศ ทวดมกุฏกษัตริย์ ณ วันที่
๕ เมษายน ในสมัยทำบุญร้อยวัน ศพฝังไว้ทวดคนนแดง

เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ได้รับใบคำบอกหม่อมเจ้าหญิง
นงลักษณ์ทศนัย ในกรมพระสวดดี ซึ่งเปนชายนหม่อมเจ้าชาย
ตายฉลุทอง ทองใหญ่ ถึงชีพตักษัย นยวากนว่าเป็นโรคเืองอกใน
มคตุก เป็นเรื่องช่วยไม่ได้ จะตั้งนาศพนน แด่นาศพไปฝังทวด
มกุฏกษัตริย์

ในเย็นวันที่ ๓๑ นน หญิงมารยาตรกับหญิงเบาพาทนมาหา
หญิงจงกถนมาด้วย เพราะมาด้วยกัน ถามศุได้ความว่าทตาไปหัวหิน

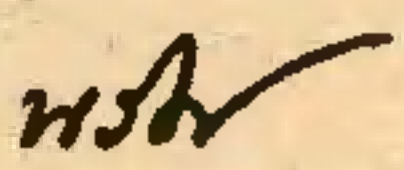
นั้นไม่ได้ไป เพราะหญิงมารยาตคติการในหน้าที่เสีย ไปไม่รอด
หญิงเขาก็พดอยไม่ได้ไปด้วย

ต่อจากนั้น เกิดการหม่อมเข้าไปในวังในการสวดมนต์เถลิง
ศก การเป็นไปอย่างหมายไม่มีอะไรแปลกออกไป

เมื่อวันท ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เข้าไปในวังเพื่อการเฝ้า
พระวันเถลิงศก และสวดปกรณผ้าคู่ มีแปลกจากเคยทเจ้าพนักงาน
เขาเอาผ้าคู่มาให้เจ้านายทอด เช่นเดียวกับผ้าไตรซึ่งเจ้านายส่งไป
ถวาย ในการพระราชกุศลทักษณานุปทานอื่น ๆ ซึ่งผิดกว่าแต่ก่อนที่
เจ้านายเด็ก ๆ เคยทอด แต่เห็นว่าควรแล้ว เพราะเจ้านายเด็ก ๆ
ก็ไม่มีเหมือนแต่ก่อนแล้ว และผ้าคู่ก็เป็นของเจ้านายส่งไปถวาย
เช่นเดียวกับผ้าไตรเหมือนกัน

ในเย็นวันนั้น ได้รับใบคำบอกข่าวหม่อมเจ้าหญิงมาตากนก
ทองใหญ่ ถึงชีพตักษัยด้วยโรคหัวใจ ทำให้ประหลาดใจมาก ด้วย
หม่อมเจ้าหญิงมาตากนกนั้นเป็นพี่สาวหม่อมเจ้าชายฉัตรทอง สามี
หม่อมเจ้านงดกษณทศนัย ซึ่งถึงชีพตักษัยเมื่อกว่านั้นไม่นานเดียวกัน
ด้วย อยู่ข้างทำให้สลดใจมาก ด้วยภายใน ๒ วันถึงชีพตักษัยไปใน
ทุกแห่งเดียวกันถึง ๒ องค์ เขาบอกกำหนดว่าจะสร้างนาคัพพวงน แล้ว
เชิญไปฝังไว้ ณ วัดมกุฏกษัตริยารามอย่างเดียวกัน

กรมกิจการแล้วแต่จะโปรด

ที่ ๑๕/๒๔๘๒

หมายกำหนดการ
พระราชพิธีเฉลิมยศ

๒๔๘๓

วันที่	เวลา	รายการ	ที่	แต่งกาย
๓๑ มี.ค. ๑ เม.ย.	๑๖.๓๐ น. ๑๐.๓๐ น.	เจริญพระพุทธมนต์ เสวยพระ สาคับปรกติผ้าคู่	พระที่นั่งอมรินทร์ วัดพระศรีรัตน	ปกติ
๒ เม.ย.	๑๗.๐๐ น.	ทรงนมัสการพระ ศรนาพระ สาคับปรกติผ้าคู่		
๖ เม.ย.	๑๗.๐๐ น.	ถวายบังคม บรมบูรพมหากษัตริย์	ปราสาทพระเทพบิดร และปฐมบรมราชานุสรณ์	

นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งบังคับบัญชาสำนักพระราชวัง รับ
บัญชาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า โปรดให้กำหนดการ
พระราชพิธีเฉลิมยศดังกล่าวต่อไปนี้

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๘๒ พนักงานเตรียมการพระราชพิธี
ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
มายังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ พระสงฆ์ ๒๑ รูป เจริญพระ
พุทธมนต์พระราชพิธีเฉลิมยศ

วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๓ เวลา ๓๐ นาฬิกา ๓๐ นาที สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เสด็จฯ ทรงพระบรมอัฐิ และพระอัฐิ บนหอพระธาตุมณฑล และคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มายังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทรงศีลแล้ว ทรงประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์ ๖๐ รูปรับพระราชทานฉัน เสด็จฯ แล้ว พนักงานเชิญพระบรมอัฐิและพระอัฐิออกประดิษฐานบนพระราชบัลลังก์ ภายใต้พญามหาเศวตฉัตรและบนพระที่นั่งกงภายใต้ฉัตรขาวด้ายทอง ๕ ชั้น ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการถวายบังคมพระบรมอัฐิและพระอัฐิ พระสงฆ์สดับปกรณ์พระบรมอัฐิและพระอัฐิ แล้วถวายอนุโมทนา

ในวาระนี้ตั้งแต่เวลา ๘ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖ นาฬิกา พนักงานจะได้จัดกระชายดำทรงนามถวายพระพรได้ตามที่ตกลง

(๑) พระมหามณฑล ในพระบรมมหาราชวัง
พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน

(๒) สำนักงานราชเลขาธิการในพระองค์
ห้องรับแขก
รัฐมนตรี คณะผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร กับข้าราชการเทียบชั้นพิเศษขึ้นไป

(๓) สำนักพระราชวัง
(ก) ห้องรับแขก พระบรมวงศานุวงศ์

(ข) ห้องแดง

ข้าราชการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ข้าราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
ข้าราชการกระทรวงเกษตรธิการ
ข้าราชการกระทรวงการคลัง

(ค) ห้องโถง

พ่อค้า
คหบดี
ข้าราชการสำนักพระราชวัง

(ง) ห้องเขียว

ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
ข้าราชการสำนักงานราชเลขาธิการในพระองค์
ข้าราชการกระทรวงธรรมการ
ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม
ข้าราชการกระทรวงเกษตราธิการ

(๔) พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย
ข้าราชการกระทรวงกลาโหม
มนตรีและสมาชิกเทศบาล

อนึ่ง วันที่ ๓๓ มีนาคม ๒๕๖๒ และวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๓

เวทนาเข้า มีพระตั้งรับอาหารบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวังวันละ
๓๕๐ รูปทั้งสองวัน

วันที่ ๒ เมษายน เวลา ๑๗ นาฬิกา คณะผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์มาสู่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประทานคณะ
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงนำพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร
พระสัมพุทธพรรณี และพระพุทธรูปฉลองพระองค์ ทรงจุดเทียนนมัสการ
แล้วเสด็จไปตั้งรงนำขนิษฐวัตถุในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จ
ไปหอบพระนาค ทรงจุดเทียนถวายสักการะพระอัฐมเด็จพระบรมราชาเจ้า
กับพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วทรงทอดผ้า
คู่ พระสงฆ์ ๕๕ รูปสดับปกรณ์

วันที่ ๖ เมษายน เบนฉนวนพระรัตนมหาจักร พนังงานเตรียม
การที่ปราสาทพระเทพบิดร ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และที่ประชุม
บรมราชานุสรณ์ไว้

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ข้าราชการ
มาถวายบังคมสมเด็จพระบรมมหาราชเจ้าที่ปราสาทพระเทพ-
บิดรได้ในวหนั้น ระหว่างตั้งแต่เวลา ๘ นาฬิกา จนถึงเวลา ๑๖ นาฬิกา

เวลา ๑๗ นาฬิกา คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มาปราสาท
พระเทพบิดร ประทานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงจุดขลุ
เทียบเครื่องราชสักการะถวายบังคมสมเด็จพระบรมมหาราชเจ้า
แล้วคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปยังประชุมบรมราชานุสรณ์
ประทานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงจุดขลุเทียบเครื่องราช
สักการะถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

การแต่งกายในงานพระราชพิธีนี้ แต่งเครื่องแบบปกติทุกเวลา

สำนักพระราชวัง

หมายมา ณ วันที่ ๒๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

ที่ ๑๖/๒๔๘๒

หม้ายกำหนดการ
พระราชพิธีพืชมงคล

๒๔๘๓

นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งบังคับบัญชาสำนักพระราชวัง รับ
บัญชาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่า การพระราชพิธีพืชมงคล
ปี ๒๔๘๓ โปรดให้กำหนดการดังต่อไปนี้

วันที่ ๑ เมษายน พนักงานพระราชพิธีเชิญพระพุทธปฏิมาชัย
วัฒน์ พร้อมด้วยพระพุทธรูปสำหรับการพระราชพิธีพืชมงคลไป
ประดิษฐานเหนือพระแท่นแว่นฟ้า ณ พระราชพิธีมณฑลท้องสนาม
หลวง และแต่งเครื่องพระราชพิธีพืชมงคลไว้พร้อม

เวลา ๑๗ นาฬิกา คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปยังพระ
ราชพิธีมณฑล ท้องสนามหลวง ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการทรงศีล แล้วพนักงานพระราช
พิธีอ่านประกาศพระราชพิธีพืชมงคล พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๓๓ รูป
เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เสด็จ
กลับ

อนึ่ง เมื่อพระดั่งสมเด็จพระพุทธมณฑลเจดีย์ เจ้าหน้าทกระทรวง
 เกษตรราชการจะได้แสดงการไถนา ให้ประชาชนผู้สนใจในการทำนา
 ทพระราชพรมณฑลของส่วนมหาดวง

วันที่ ๒ เมษายน เวลา ๓๐ นาฬิกา ๒๐ นาที คณะผู้สำเร็จ
 ราชการแทนพระองค์ไปยังพระราชพรมณฑลของส่วนมหาดวง ประธาน
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ พระ
 ดั่งสมเด็จพระพุทธมณฑลเจดีย์ก่อน ถวายพรพระเจดีย์
 ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประเคนภัตตาหาร พระดั่ง
 รับพระราชทานฉัตรแล้ว ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทน
 พระองค์ทรงประเคนจุบัจจัยไทยธรรม พระดั่งถวายอนุโมทนา
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กลับ

การแต่งกาย

วันที่ ๑ เมษายน แต่งเครื่องแบบครึ่งยศ ประดับราชอิสริยาภรณ์

วันที่ ๒ เมษายน แต่งเครื่องแบบปกติ

23/01/2565

สำนักพระราชวัง

ทนายมา ณ วันที่ ๒๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

บ้านจีนนามอน ปั้ง

วันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

ทูล สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ด้วยพระหัตถ์พระบรมราชโองการ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ข้าพระพุทธฯ ไปรับพระบรมราชโองการ ๓ มาถึงหม่อมฉันต่อวันเสาร์ที่ ๗ เมษายน แต่ของกระเรียนรอยด

หม่อมฉันรับพระบรมราชโองการมาด้วยความยินดีและขอบพระ

คุณมาก

ทูลความค้ำจามจากจดหมายเหตุฉบับก่อน

มีประเพณีเนื่องมาจากงานหน้าพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา
กุมารรัตนเกิดชนออกอย่างหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ เสด็จสวรรคต สมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงทรงพระราชปรารภว่า การทำพระเมรุใหญ่ ณ ท้อง
สนามหลวงอย่างแต่ก่อน เป็นการสิ้นเปลืองและเดือดร้อนแก่ผู้คน
ถูกเกณฑ์ให้เที่ยวหาศพพระมากนัก ทรงพระราชดำริจะให้
สร้างพระเมรุบนของดาวรรณไฉ โดยปกติให้ใช้เป็นที่ถ้ำบาดวิทยา
ตามงานพระศพชนศักดิ์สูง แม่จันพระบรมศพให้ถวายพระเพลิง
ในสถานทดแทนพระเมรุกลางเมืองต่อไป ก็แต่การสร้างพระเมรุ
อย่างนั้นถึงสองสามบั้งจะแล้ว พระศพจะต้องรออยู่นานจึงทรงพระ
ราชดำริให้ทำพระศพเรียก (ตามภาษาดั้งเดิมของเจ้าพระยา
ภานุวงศ์) ว่า "พิธีมฤตกถุ" คือ เมื่อทำบุญหน้าพระศพคราว

๓๐๐ วันอย่างทาเมืองงานพระศัพตมเด็จพระนางสุนันทาฯ แดง เวตา
 บายมการปประชุมทหน้าพระศัพอย่างเคมยศ พระตั้งฆราชาคณะราว
 ๓๐ รูปตวัดพระธรรมปริยายซึ่งรวบรวมเบเนบทตวัดชนใหม่ด้วหรับงาน
 เซนหนคยทาทองตกรกญญะ เมื่อตวัดจบประ โคมตั้งขแตรกลองชนะ
 เจาพนกงานชกต้ายพระตู่ตบตีมาบงห้องมุขตระวณตก อนเบเนทตง
 พระศัพทงหมด แดงเบเนต้งงาน พชมฤตกฏอนน ไคทาตอมาอถกตัก
 ตองต้ามกรง แต่เบเนพชเควาระทรายทากรงไคเผอญมบคคตทงศกตตุง
 ตันชพตงเมื่อต้งงานแดงในไมชา จนมคนเห็นวาเบเนงานอปมกค
 กรงตงจะเบเนเมอมงานมฤตกฏศัพ ไคจ่าไมไค แต่ในคำวณน
 เผอญหม่อมแมนไคตมเด็จพระราชบิดตาเบเนอหิวตกรไคคตงอนจกรรม
 แตนพกเตกมไคมงานมฤตกฏออก

ตอมาอถกทลายบ จะเบเนเมืองงานพระศัพเจ้านายพระองค์ไค
 แดงตมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงจะทงปรารภอย่างไค ตมเตยแตงนคไม
 ออก มพระราชประสงค์ไค ไคใหม่การตวัดคต้ายกบพชมฤตกฏออก
 ตวัดปรักษาตมเด็จพระมหาตมณฯ จงทงคคแบบชนใหม่เรียกว
 "พิชตราชพต" พระราชาคณะรวมกันตวัดเบเนทาทองตวัดต้ามญตอ
 พระธรรมเทศนา ไคเบเนแบบตบมาจนบคน แต่ชนตงมานคตวัดแต่
 เวตาเมอกอนจะพระราชทงนเพตง แต่มีไคทาพิชตราชพตกนเบเน
 ประเพณแพรทลายหม่อมอย่างทาบุญหน้าศัพครบ ๗ วัน ๕๐ วัน และ
 ๓๐๐ วัน ทูตมานเบเนต้งนเรองตานานเรอง ๓

ยังมตานานอกเรองหนง ซึ่งเกตเนองมาแต่กรงงานพระศัพตมเด็จพระ
 พระนางสุนันทาหม่อมกน เมอมกนเตกเบเนงานตวงกรงนน คน

ทงหวายคงจะเห็นเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอย่างกว้างขวางผิด
 กับเคยมีมาแต่ก่อน เป็นเหตุให้พระสยามจักรกัถ์ (หรือสร้อยอย่าง
 อื่นจำไม่ได้แน่) เป็นแขกอาหรับ พวกเราเรียกกันแต่ว่า "จรัญญา"
 ซึ่งเปนเขยคู่ชาวดวงเดิม กราบทูลขอเอาพวกนักถวดแขกอิตตาม
 เขามาถวดช่วยการพระราชกุศล และทูลรับรองว่าไม่ขัดกับคคศาสตร์นา
 อิตตาม จึงโปรดให้เขามาถวดในเวดาคำตามประเพณีของเขา
 ณ ศาลาอัญมณารณทพระญวนเคยทำกงเต็ก หม่อมฉันไปดูเห็นถวน
 เปนพวกแขกเกิดในเมืองไทย ทราบภายหลังว่าเป็นชาวเมืองนนทบุรี
 หนึ่งชคตมารชอรามะนาแขกดอมเบนอง จะเบนองเคยหรือตองวง
 จำไม่ได้แน่ แต่หนึ่งถวดโยกตัวไปมาถวดเป็นตำนานอย่างแขกเขา กับ
 จงหอรามะนา ได้เห็นเบนครงแรกก็ไมได้เอาใจใต้นัก ต่อมาในปีนั้น
 เองมงานเฉลิมพระชนษาต์มเด็จพระราชินวคตอเรียทตถานทุกองกฤษ
 ในงานนั้นพวกคนต่างชาติในบังคับของกฤษที่อยู่ในกรุงเทพฯ พวกนั้น
 หาเครื่องมหรตต่าง ๆ ไปเล่นแะหาดอกไม้ไฟไปจุดในทถานตถาน
 ทั่วทุกบ ราชคตจึงมีการราตรีดีไมตรี หม่อมฉันได้รบเชิญไปด้วย
 เมื่อเที่ยวเดินดูการมหรตต่าง ๆ ไปเห็นพวกนักถวดแขกชาวเมือง
 ไทยหนึ่งเบนอง ตรามะนาถวดประชันกันอยู่ ๒ ประรำ วงในประรำหนึ่ง
 เห็นจะกำลังเดินดูกลมุด เห็นเอารามะนาใบ ๓ ขนตง จุดเทียนข้าง
 หตงตองแต่งไฟให้หนึ่งรามะนาเป็นจอ แดงเอารูปหนึ่งตงตอเดกๆ
 ขนเซต พอเห็นหม่อมฉันกนกกว่าพวกนักถวดแขกก็จะเบนทานอง
 เคยวกกับพวกนักถวดคฤหัตถ์ของไทยเรานั้นเอง คือเอาการถวดขรรม
 ในกฎเบนเค้า ไปคิดถวดให้ต่นุกจนเคยเบนเครื่องเดิน ตอนนมาถง

งานพระเมรุสมเด็จพระนางสุนันทาททของต้นามหลวง เมื่อพระราชทาน
 เสด็จแล้วทาบัญญ ๗ วัน ณ พระพุทธชินเวศน์ พวกพระญาติผู้ใหญ่
 จระเป็นพระยาราชภักดี (โค) กราบทูลว่าพวกข้าขอเฝ้าคตรวมกัน
 เถนยเกออย่างแขกชนใหม่ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเดิน
 ถวายคตเป็นมหรสพส่นองพระเศษพระคณในงานนั้น ก็โปรดให้เดิน
 ตามประสงค ปลูกประราทเตนภนฉากเป็นหน้าโรงและในโรงเหมือน
 โรงละคร มีพวกแขก (หรือไทยแต่งคตเป็นแขก) ถือรามะหน้า
 เป็นวงอยู่หน้าโรงแทนป้าททย แรกเดินพวกนคตสวดสวดคาน่าแขก
 เขากบรามะหน้า โหมโรงสัคครุหนึ่ง แลวมคตคนเดินแต่งเป็นแขก
 ฮินคตออกมาจากในโรง มาร้องคาน่าเตนเขากบจึงหวะรามะหน้าและ
 เสด็จสวดประเศษชยคตเจเรจา มคตแต่งคตเป็นไทยออกมาตามภคจรระ
 แขกฮินคตบอกว่าจะมารคาน่าให้เกิดสวดคตมวงคต แลวกรองและเตน
 ออกพัก ๓ หมดชคตเข้าโรง ค่อนนคตเดินแต่งคตเป็นชาติต่าง ๆ เช่น
 ญวน จีน ฝรั่งเศส เบนคต พวกละ ๒ คน ๓ คน ออกมาเดินทละพวก
 พวกแต่งเป็นชาติไหนกร องราตามเพลงชาตินั้น เดินเป็นชคต ๆ คอกัน
 ไปจนหมด มีคตเดินเป็นเรองคตคตอกัน พิเศระหคตูกเห็นได้ว้าเขา
 เควการสวดของแขก เช่น พรพนนามาแล้วมาปรงกบการเดินคตหมด
 “สับสอภาษา” ในกระบวนสวดคตพของไทย เพราะเขาแขกสวดเข้า
 ส่มทบจึงเรยกว่า “ยเก” ตามคาภาษามถาย เป็นมุดทจะเกคตมการ
 เถนยเกไทยมาแต่ครงนน คตมาคตพวกนนคตเทยวเดินตามแต่จะม
 ไครหา แต่ยงเดินเป็นชคต ๆ อย่างเช่นเดินถวายคตตงพรพนนามา
 แล้ว เขาชคตแขกรคานามนคตเบกโรงเป็นนคตด้วยถือว้าเป็นกาให้พร

ต่อมาอีกนานจะเป็นพระยาเพชรปราณ (ตรี) หรือผู้ใดไม่ทราบแน่
 นอน จึงคิดตั้งโรงเดินยเกเกมคาคู และเดินเป็น "จิก" คือเดิน
 ตอนมตั้งแต่เดือนแคว้นชน ๘ ค่ำ ไปจนแรม ๘ ค่ำ ตามแบบละคร
 เจ้าพระยามหินทร และเดินยเกเป็นเรื่องราว ๆ เหมือนอย่างละคร ไม่
 เดินเป็นชุด ๆ เหมือนเมื่อแรกเกิดขึ้น การทเกยวกับแขกเป็นเพียง
 ตรีามะนาตอนแขกรคนามนตเด็กโรง แดวกใช้ปพาทยเครื่องใหญ่
 แดชอทเรียกว่า "ยเก" นพพอกมตายุเมืองบตตาน เขาเรียกว่า
 "ตเก" หมายความว่า ขบรองถานาต่าง ๆ ไม่เกยวเกการราเตน
 พวททเดินราเตนเขาเรียกว่า "มายง" เห็นจะตรงกับพวททเราเรียกว่า
 "ละครแขก" มาแตกอนนเอง เรื่องตานานยเกมมาตงน

จะเดยทุดบรตงถึงกตเมตของการเดินยเกตามทใดทราบตอไป
 อก เมื่อพระยาเพชรปราณ (ตรี) ตงโรงเดินยเกให้คนคอยทบาน
 หน้าจตราชนคตา แกะเชิญหม่อมฉนไปคุดกรง ๓ และมานงอยคดวย
 ตตอดเวจาเดิน หม่อมฉนมี โอกาสจึงตามความดงดัยบางอยางใน
 กระบวนเดินยเก ว่าเหตุใดนจึงคคทาเครื่องเดินยเกทรุทรานอกกรต
 ต่าง ๆ เช่น ไล้บันจุเหรีจยอคไล้ดงวาด แพรถ่ายตะพาย และโบ้วแพร
 ทบาเบตน

แกบอกอธิบายว่าแดงอยางนพพอกมตายุเมืองบตตาน มักคคใจ
 ชอบไปคุด มีพพอกมตายุเมืองบตตาน พวกผู้ชายกมกพากันไปคุดพวคพพอกมตายุเมือง
 กการตงโรงยเกเบนชอธาคณอยทอยากให้มคนชอบไปคุดให้มาก จึง
 คคองคคแดงคดวยเกไปทางอยางน

กามตอไปว่าหน้าพาทยเดินยเกเหตุใดจึงใช้แต่เพลงเซตเบนพน
 ทงบทรองแเดกระบวนพอนว่าคุดไม่เอาใจได้ให้เป็นอยางประณต

แกตอบว่าคนทชอบดุษเเกไม่เอาใจใใในการขบร้องพ้อนร่าหรือ
 เพดงป้าพาทย์ ชอบแต่ ๓ อย่าง คือให้แดงดักด้วย อย่าง ๓ ให้เดิน
 ขบร้น อย่าง ๓ กับเดินให้เร็วทหน้า อย่าง ๓ ถ้าฝนความนิยมคนท
 ไม่ชอบด

หม่อมฉนพงอชบายกตองชมว้าแกช่างตั้งแกต และรัฐกจับ
 ความนิยมของคนท จะตไม่ไต่เพราะกจทเดินยเอกเพอจะหาเงินกาตุ
 เดินอย่างไต่จะไต่เงินมากแกกตองเดินอย่างนน

ทนจะทุดอชบายเรองตุกประก่า ๓๐๘ ททางมาทดาตป้ตาหะ
 คอไป แต่พอหม่อมฉนอานดาตพระทตตรัดถ้ามแดงกนทชน ในขณะ
 นน ว่าอชบายมเบน ๒ ขอ คือวาคดวยประก่าขอ ๓ และวาคดวย
 จำนวน ๓๐๘ ขอ ๓ จงชวทวาทหากความรุทง ๒ ทาง

อนประก่านนตงมคไต่จ่าเป็นวตถลต้าหรับไซเบ้นคะแนนนบมท
 ภาวณาในทางค้ำดณา แต่ประก่าคอกอยู่ทการภาวณาในตทชค้ำดณา
 ตาง ๆ คือ ค้ำดณาช้นตกต พระพทชค้ำดณากต และค้ำดณาครัดตงกต
 ไซประก่าคดวยกนทงนน จงมบญหาว่าประก่าจะเบ้นของประกชฐุชน
 ในค้ำดณาทงกอนแดง ค้ำดณาอนเอาอย่างไป หรือวาทางคต
 ประกชฐุชนเองแต่หากไปพองกน ขอนพจารณาตามทางต่านนและ
 ฎุมค้ำดตร เห็นว่าพดกถอค้ำดณาช้นต แต่ยงถอดทชเกานนเรยกว้า
 ค้ำดณาพราทมณ คตประกชฐุประก่านกอนพทชกาตชานาน เพราะ
 ตทชค้ำดณาพราทมณคองรายเวทมนตร ในการบชรายญ และเพอคจการ
 ตาง ๆ อนตองนบคานและบทเวทมนตร ทรายนน จงท่าประก่าชนเบ้น
 คะแนน ยกคดวออย่างทจะพงเห็นไต่ในเมอองไทยน เวดามพชเวยนเทยน

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ไทย พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้
 ครอบครองดินแดน เมื่อพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จประพาส
 ศาลาแก้วกู่ที่เมืองเวียงจันทน์ แต่ในสมัยพุทธกาล จะใช้
 ประคำเหมือนอย่างพราหมณ์หรือไม่ ขอนไม่พบอะไรที่จะอ้าง มา
 ปรากฏว่าพระภิกษุในพระพุทธศาสนาใช้ประคำต่อเมื่อดวงพุทธกาลมา
 นานแล้ว โดยเฉพาะเมื่อมณฑลทมิฬเกิดขึ้น และแพร่หลายไปใน
 ประเทศอินเดีย จีน ญี่ปุ่น และญวน ถึงพวกทมิฬที่ทมิฬยานก็ใช้ประคำ
 ว่าตามทมิฬในเมืองไทยเห็นใช้แต่พระขลังก็ พระคัมภีร์หาใช้กัน
 ทั่วไปไม่ ทมิฬพวกนี้คบค้าสนทนากับชาวสยามใช้ประคำนั้น มีทางที่จะ
 สันนิษฐานเหตุแต่ที่ศาสนาอิสลามเกิดขึ้นภายหลังศาสนาฮินดูและ
 พระพุทธศาสนาเข้ามาในแดนอาหรับอันไปมาคมนาคน
 กับอินเดียอยู่เป็นนิจ จึงเห็นว่าคงได้ขยับไปจากอินเดีย การที่พวก
 นักบวชในศาสนาคริสต์ตั้งใช้ประคำ มีจุดหมายเหตุปรากฏว่านักบุญชอ
 โดมินิก Saint Dominic ประดิษฐ์ขึ้นต่อเมื่อ ค.ศ. ๑๒๐๖ (พ.ศ. ๑๗๔๙)
 จึงสันนิษฐานว่าน่าจะได้อย่างไปจากพวกอิสลาม ซึ่งอาณาเขตเข้าไป
 กระชั้นชิดยุโรปอยู่แต่ในสมัยนั้น

ลักษณะของประคำที่ใช้กันในพวกอิสลามต่าง ๆ ทักดูมา
 ว่าตามทมิฬที่เห็นมาแต่ก่อนและมาสู่เมื่อต้นรัตนโกสินทร์

ประคำของพวกอิสลามอันดีถูกใหญ่ขนาดเท่ากับลูกพุทรา
 รอยเป็นพวงยาว เห็นจะมีกำหนด ๓๐๘ ใช้สวมคอ พงเห็นได้ตาม
 รูปภาพฤษททามาแต่โบราณ หรือแม่ ไชนะครทแต่งตัวเป็นฤษ
 ย่อมสวมประคำเม็ดขนาดนั้นของคอ และยังเห็นได้ในพวกชาว
 อินเดียที่เบนนกบวชอนมอยู่ในเมืองบงบดนี้ กัดดมประคำขนาด
 เซนดาของคอทุกคน

ประกาศในพระพุทธศาสนาที่จนพวกถอดทรมหายาน กับไทยพวก
 ถอดทรมหายานใช้คล้ายคดงกนชอบกต คอทาเบน ๒ ขนาด ขนาด
 ใหญ่ตั้งเท่าเม็ดคพุทรา รอยพวงละ ๓๐๘ เมตต จันบอกอธิบายว่า
 สำหรับใช้เวณางภาวนา ของไทยก็อย่างเดียวกัน แต่ใช้แต่อย่าง
 ใหญ่เป็นสำมัญสำหรับผู้ชาย อย่างเด็กนนแดงแต่จะทำเด็กดงไปได้
 เพียงโตไม่กำหนด จันบอกเอาเม็ดคพุทราไม่ถอดจาเบนมงคดมารอย
 เป็นตุกประกาศา จันบอกกำหนดวาพวงละ ๓๘ เมตต เท่าจำนวนจับ ไปย
 เถาอื่น สำหรับภาวนาเวณาเดินจงกรม แต่ประกาศาเด็กของไทยว่า
 รอยจำนวน ๓๒ เมตต เท่าอาการ ๓๒ ผูหญิงทลอคคดกนบวชใช้เป็น
 พน ทำขนาดทคหุโตกม ยงมประกาศาจนกับไทยทเหมือนกนอย่างนา
 พศวงออกอย่าง ๓ ทขนนางจนแดงคดเต็มยศคตองคตมประกาศาคตองคต
 ไทยกมประกาศาทองเบนเครื่องยศ ดูเหมือนจะสำหรับถายททท
 เช่น เจ้าพระยาสรค์กตมนตร (เจิม แสง-ชูโต) ได้พระราชทานเมื่อ
 เป็นแม่ทัพไปรบช้อ ของจันจะหมายประโยชน์อย่างไรไม่ทราบ แต่
 ของไทยพอจะสันนิษฐานได้ว่าคงสำหรับใช้เมื่อรายเวทมนตร์ในการ
 รบพุ่ง

ประกาศาแขกอัสตตามนท หม่อมฉนเคยเห็นพระสยามีศร (ชรว
 หยา) ทำควขอาพนเมตตร ๆ ขนาดเท่าลูกหวา แขกอัสตตามท
 บอกความกำหนดพวงละ ๓๐๐ เมตต

ประกาศาของพวกคริสตงนท หม่อมฉนได้ให้หญิงพูนไปถาม
 หลวงชทโรงเรียนคอนเวนต์ ว่าประกาศาของศาตศาคริสตงนทกำหนด
 พวงละกเมตต พอแก่ได้ยนศาถามกแต่ตงความบตออกปากว่าแก

สารัตถ์สมเด็จพระ

ร้อยห้าหมื่นหมื่นไม้ค้อนค้อน รบจะช่วยให้สมประสงค์. เดยส่ง
ประกาศดวง ๓ กับสมุดคำภาวนาเต็ม ๓ มาให้เป็นของกำนัล ได้อาศัย
พิจารณาของทหอดวงช ใหมานน

ดุกประกาศของคริสต์ตงขนาดสักเท่าเม็ดมะละกอ สักตาทำด้วย
อะไรไมทราบ มีจำนวนเป็นก้าหนดดวงละ ๕๕ เมตติ รอยยี่ร้อยคน
เป็นกตเม็ดแเด่มตายทงผลกบประกาศของค้ำตนาอน ๆ ซึ่งรอยยี่ร้อยคน
กันไปคตออกดวง ปรดายสำทงมรูปพระเยซูตรงไม้กางเขน เห็นอไม้
กางเขนมีสรอยเงินคนแเดงถึงดุกประกาศเม็ดต ๓ มีสรอยคนนอกแเดง
ถึงดุกประกาศ ๓ เมตติ มีสรอยคนแเดงถึงดุกประกาศอกเม็ดต ๓ เป็น
หมตสำทง มีสรอยตามไปถึงแฉวน โดหะพิมพรูปนางมาเรียมกุมมาร
เยซู สร้อยดวงประกาศแยกออกจากแฉวน โดหะนทง ๒ ข้าง แดตละ
ข้างคชนแรกรอยดุกประกาศ ๓๐ เมตติ แดงถึงสรอยดุกประกาศเป็น
อย่างดุกคนใจเม็ดต ๓ คชนนไปรอยดุกประกาศข้างละ ๓๐ เมตติ
เหมือนกตาวมาแเดง ถึงคานส์กตมดุกประกาศคชนข้างละเม็ดต ๓ แเดง
ถึงราวดุกประกาศคานส์กต ๓๐ เมตติ ค้ำราไนต์มุดเรียกประกาศว่า
Holy Rosary พวกบาดทหอดวงไนกรุงเทพฯ แเปดว่า "ประกาศักกตส์ทช"
เป็นชื่อของวัดทอยเห็นอปากคตของมตุงกรุงเกษมข้างใต้ ในค้ำนาน
ฉานกบุญชอ โดมนนค Saint Dominic เป็นมูกตปรัตษฐฐนเมอ ค.ศ.
๑๒๐๖ (พ.ศ. ๑๗๔๘) แดะแแต่งค้ำภาวนาไนการ ใช้ประกาศไว้ดด้วย

กตเม็ดทรอยดุกประกาศนบออกอธิบายไนค้ำราวาแบ่งประกาศ
เป็น ๑๕ ภาค มีเม็ดตหมายวาพระบิดา Our Father เมตติ ๓ หมายถึง
ค้ำเคารพมาร Hail Mary, อนเป็นค้ำความลับ Mystery ๓๐ เมตติ แดะ

เฉลิมพระเกียรติพระบิดา Glory be to the Father เมตติ ๓ ที่เรียกว่า
 ความถนอม (ทราบว่า เป็นขอซาซึ่งบอกอธิบายเฉพาะแต่ผู้ซึ่งถนอม
 ได้มั่นคงแล้ว) ในคำวาทาตแต่หัวขอว่า เนื่องด้วยเหตุการณ์
 ในเรื่องประวัติของพระเยซูกับนางมาร igit เป็น ๓ ภาค คือภาค
 บันเทิง Joyful (ตอนพระเยซูเกิด) ภาคโศก Sorrow (ตอนพระเยซู
 ถนอม) ภาคเฉลิมพระเกียรติ Glorious (ตอนพระเยซูและนางมาร
 ถนอม)

ผู้ซึ่งประจำจะชกภาวนาแต่ภาคใดภาคหนึ่งหรือทุกภาคก็ได้
 แต่ควรภาวนาทุกวัน ว่าโดยเนื้อความประจำครัดตั้งมตกษณะตั้ง
 ถนอม

การวาทาตจนจดยเรื่องจำนวน ๓๐๘ คูนิยมกันในการต่าง ๆ
 หลายอย่างว่าตามทจทำได้ ถัดถึงเทวดาพระเคราะห์ อย่าง ๓ ราย
 เวทมนตร์ เช่นว่า ๓๐๘ คาบ อย่าง ๓ ในพระปรมัตถมีว่า "ตี้นฟ้า
 ๓๐๘" อย่าง ๓ แม่ที่สุด มีในคำพูดปากตลาตว่า "ทำอะไร ๆ ไปร้อย
 แปดอย่าง" พิจารณาโดยเฉพาะกำลังเทวดานพเคราะห์ หม่อมฉัน
 ไม่เคยทราบแต่คิดก็ไม่เห็น ว่าเขาอะไรเป็นเหตุและเป็นที่
 กำหนดกำลังเทวดานพเคราะห์หมากบางน้อยบาง ต่างกันราวกับแรง
 มารถยนต์ แต่รถยนต์เขาเขาขนาดห้องในตู้กตูบซึ่งเป็นที่เบต
 เกิดการตั้งเป็นที่หม่อมฉันนกว่าจำนวน ๓๐๘ น่าจะมาแต่อดีต
 หรือการอื่นใดอันหนึ่ง ซึ่งนับถือว่าเป็นมงคลอย่างขงมาแต่คก
 คำบรรพ แต่คนต่างพวกต่างศาสนาเขาไปตั้งเคราะห์เข้าในคติ
 ศาสนาของตน เช่นพวกถือพระพุทธศาสนาใช้ประจำจำนวน ๓๐๘

เมื่อดู ก็ไม่เห็นเหตุเกยของกบกาตงเทวดานพเคราะห์อย่างใด ดงก
ดูคเห็นจะต้องพูดว่าหม่อมฉันไม่ทราบแต่ยังคงคิดไม่เห็นว่าเป็นคำ
จำนวน ๓๐๘ เมื่อดูด้วยเหตุใด

ทูลสนองความในลายพระหัตถ์

เรื่องพระเจดีย์ ๓ องค์ ต่อแดนพม่าที่ครัดตามมานนขอชบายที่จะ
ทูลเห็นจะยาวอยู่สักหน่อย เขียนในจดหมายเวรณบบนไม่ทันขอ
ประทานผิดไปทูลสนองในจดหมายตีปีศาจหน้า

หนังสือประชุมกฎหมายไทย โบราณพิมพ์แจกในงานพระศพ
พระองค์เจ้าคารมทิไปรดประทานมานน หม่อมฉันรับแล้วขอขอบคุณ
มาก พลัดคุดน้อยหนังกเห็นชอบกตดี แต่หมิ่นได้รับหนังสือประดง
กนทงหนังสือแจกงานศพแต่งงานฉลองสมณศักดิ์นับแทบไม่ถ้วน เห็น
กว่าจะชำระงานได้หมด แต่ได้ตั้งเกิดตราหตั้งไปปลัดมุดงานฉลอง
ศักดิ์พระออบาดดูข้างคุดชอบกตอยู่ เอาเลข ๓ กับอะไรผูกเป็นพืดแจก
หม่อมฉันยังแปลความไม่ออก กนกได้พืดนเห็นจะเป็นอักษร ผ
หมายชื่อเผื่อน คว อะ ๒ ควก็ยังไม่ออก ท่านคงทราบ ขอประทาน
อธิบายสักหน่อย

ปฏิทินหลวงที่ทรงประทานมา ๓ ฉบับน - ขอขอบคุณมาก
ถ้าจะประทานได้อีก ขอประทานอีกสัก ๓ เด่ม สำหรับหญิงเหต้อ
เด่ม ๓ หาดานแมวกกับหาดานน้อยคนละเด่ม

หนังสือทูลพระยาอนมานแต่งพิมพ์แจกในงานพระศพพระองค์เจ้า
พร้อมพงศ์อชราชนน มาดงหม่อมฉันแล้วทง ๒ เรื่อง คนแต่งหนังสือ

ชนนพระยาอนุমানเป็นยอดเยี่ยมคน ๓ ตกลงการคนหาความรูและ
 ด้านพทแต่ง และเขาได้ทำงานในหอพระสมุดฉบับเหมาะแก่จะคนควา
 หาความรูเพิ่มเติมด้วย นายพทจะรงมพระยาอนุমানเป็นหลักในวิชา
 ทางนนตอไป แต่เดี่ยตายชอยทยงมความบกพรองอยอยาง ๓ ซึ่งมิใช่
 ความผิดของตนเอง กตาดขอ ยังได้เที่ยวพอยนถก ถามโอกาสไปเที่ยว
 ดูของคองเองจริงแเดะภ มีประเทศตาง ๆ ให้มากชน ความรูพระยา
 อนุมานยงจะตชนไปไดอก

หม่อมฉนตั้งเกิดในหมายกำหนดการพระราชพงศทประทานมา
 ครอบงวพชตฤษเด็กแเดงกเห็นคองเด็ก เพราะเป็นพชเกาเกินสมัย
 ดงกระนนยงนถเดี่ยตายทานองพระสวด อาฏานาฏยสตร ซึ่งเป็นกระบวน
 สวดอินคองเรียกกวาอยางวิเศษชญ ไปเดี่ย ด้วยกนกับทานองเทศน
 มหาชาติคณาเดี่ยตายเหมอนกน

ชาวตายของหญิงนงดกษณกับหญิงมาตาคนทตตรตั้งบอกมา
 มาชาทราบเมอรบตายพระหตถแเดววาเจาชายถาวรมงคองคองคตตายตง
 ชกคนหนงคอง ก็เกิดสัดใจมาก แต่จะทำอยางไรไดก็ไดแต่ปลง
 สัพเพตชารานิจจา สัพเพชมนมาอนตตา

ข่าวทางเมืองป็นัง

หญิงโหดกับหญิงโสฬศมาถึงบงเมอวณชากตยท ๗ เมษายน
 เมอวณพฤทศบคกอน หม่อมฉนให้ไปรบคางคอง ๓ รถไฟมาถึงจง
 ทราบวารถเต็มหมดเชอชอคองไมได เมอเชอมาถึงกเพียงแต่ไดมาพบ
 แดะกนอาหารคองกน พอเชอมอบของทรมฝากมาใหแเดงกคองรบ

สาส์นสมเด็จพระ

กตัญญูไปชนรถไฟไปเมืองสิงคโปร์ ด้วยเรือยากลไฮเห็นเพราะไม่เคย
 เห็นมาก่อน หม่อมฉันเห็นออกแต่เห็นความผูกพันหลักฐานวางใจได้ก็
 อนุญาตให้เธอไป ว่าสักสิบห้าวัน จะกลับมาบ่นง คือว่าได้ยู่สิงคโปร์
 ๓ วัน ก็เห็นจะพอเที่ยวจนออกเบอ
 ๗ เดือน ๗ เมษายน เบญจมาศกร หม่อมฉันได้นัดญาติ
 และมิตร มาบูชาพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ๘ พระองค์ ที่
 ชินนามอนช้อตตามเคยเหมือนทุกปี ขอถวายพระกุศลด้วย.

กรมมัครแล้งแต่จะ โปรด

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

x . x x

ตำหนักปลายเนิน กลองเตย

๗ เดือน ๘ เมษายน ๒๔๘๓

กราบทุก สมเด็จพระยาดำรง ๗ ทราบฝ่าพระบาท
 ๗ เดือน ๖ น เบญจมาศกรหม่อมฉัน ได้รับถวายพระหัตถ์
 เสร็จแต่หาได้รับไม่ ครนตอนค่ำอ่านหนังสือพิมพ์ (บางกอกไทม์) จึง
 ได้เห็นข่าวเขาบอกจากรถไฟจะมาถึงเขา ไม่น้อยกว่า ๒ ชั่วโมง ตาม
 กำหนดเวลาที่เคย เพราะติดการระงับในการข้ามสะพานอันน้อยระยะห่าง
 สถานที่ด้วยชายใดกบเห็นอ ซึ่งต้องทำซ่อมแซมเพราะชำรุดด้วยไฟ
 โหม เมื่อเห็นข่าวก็ท้อใจให้ได้ว่าไม่ได้รับเพราะพนักงาน
 ไปรษณีย์จ่ายไม่ทันอย่างหนึ่ง แล้งเบญจมาศกรหม่อมฉันกราบทูล

ราชการทุกอย่างก็ออกอย่างหนึ่ง คงต้องเบญจวงษนจึงจะได้รบกับจริง ๆ
 ได้รบตายพระหัตถ์เกรงซึ่งดวงนท ๒ เมษายน เอาต่อวันท ๘ จะได้ทอด
 ้นองความในตายพระหัตถ์นท นมเรองตั้งนททจับใจมาก แต่ขยับ
 จะทอดนงไปไม่ได้เท่าไร เพราะไม่มัดมาขอแก้เงา ด้วยมุก
 มารตนาตั้งกรานค ให้บอย ๆ เขียนแตรวงกว้างไว้ท แตรวงเขียนต่อไปอีก
 ตายพระหัตถ์ก็ได้รับซาไปวันหนึ่งแตร ชารายชายถาวรก็ตายลงใน
 วันทได้รับตายพระหัตถ์นทด้วย เดี่ยวใจเบญจนพน จะได้กราบทูล
 รายละเอียดต่อไปในเบื้องหน้าออกจะยุ่งเหยิง เพราะฉะนั้นไม่อะไร
 นอกจากจะต้องบม แต่เห็นไม่เป็นไรที่จะกราบทูลคราจนไม่ได้ก็เอา
 ไว้กราบทูลคราอื่น

สนองลายพระหัตถ์

ขอพระดำรัส ทวามนุษย์เราเห็นมาอย่างไร ความรู้สึกใจ
 เป็นไปเช่นนพ เป็นการจริงที่สุด และจับใจที่สุด ขนชอวาเทวดาแตร
 เรารู้สึกกนว่าทวาทนท ๆ แต่ทางฝรั่งเขารู้สึกกนว่ามบก ผิดกันไป
 โทด ทราบความทงนใดก็เพราะได้อ่านหนังสือฝรั่ง ยงเรองพระพุทธรูป
 ออกกเหมือนกัน เคยได้ยินพระองค์เจ้าประดิษฐวรการเล่าให้ฟังว่า
 ทูลกระหม่อมไม่โปรดจะให้ม้พระเกตุมาดา ด้วยพระอรรัตนถาจารย์
 หรืออะไรอธิบายไว้ว่า พระเกตุมาดามนเกิดขนทด้วยอำนาจทรงตั้งมา
 ออกจะกตทหายใจตมจงดนขนเบองบมทำให้ม้พระเกตุมาดา
 ทูลกระหม่อมตรัสว่าทวาทนทไปเข้าลักษณะบุรุษโทษ ไม่ควรแก่
 จะเป็นพุทธรูปลักษณะเดย ทรงตรวจพระบาตกรมเรองแตรวงคองถามกน

ว่าองค์ไหนเป็นพระพุทธรูปเจ้า ต้องบอกกนว่าองค์ไหนอยู่หน้าเจ้า นั้น
 แต่งว่าพระพุทธรูปเจ้าเหมือนกันกับพระสาวก ถ้าพระเศียรเป็นมุมแดง
 กจะตองบอกกนเช่นนนทำไม บอกแต่ว่าองค์ไหนเป็นมุมแดงกน
 ความดั่งดีย์พระราชทัณฑ์ในข้อนี้ไม่ดั่งดีย์ดง จนถึงทรงอธิษฐานให้
 ทรงพระสติเห็นพระรูปพระพุทธรูปเจ้าอันแท้จริง ก็ได้ทรงพระสติเห็น
 จริง ๆ แดกเห็นพระเศียรมุมแดงพระพุทธรูปที่ทากนอยู่นนเอง ทงน
 ไปเขารูปอย่างทมาพระบาท ครตประทานวณจณยไว้ดด้วยความเคยเห็น
 นนเอง ทดตทุดกระหม่อมกทรงทกทงทกทงทกทงทกทงทกทงทกทงทกทงทกทง
 เพราะฉะนนพระพุทธรูปซึ่งสร้างชในรัชกาลที่ ๕ จึงไม่มพระเกตุมาดา
 ความชอบเกตุกระหม่อมกเก็บเอามาครตรอง เห็นว่าชอกตของถาม
 กนว่าองค์ไหนเป็นพระพุทธรูปเจ้านนแต่งว่าพระพุทธรูปเจ้ากปดงพระเกตุ
 เช่นเดียวกับพระสาวก ถ้าจะทว่าพระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้าเหมือนกันกับพระ
 สาวกแดงจะรูได้โดยังไรว่านเป็นพระพุทธรูปเจ้า ออกจะชตของ แดทหลง
 ได้เห็นรูปสมยหนงซึ่งเขาเขียนปฐมสมโพธิมาแต่อนเคย เขาเขียน
 พระรูปพุทธรูปเจ้ากปดงพระเกตุอย่างเดียวกับพระสาวก แดกรู้ได้ว่าเป็น
 พระพุทธรูปเจ้าเพราะเรองนำไป ไม่ได้ทำให้หลงเดอะไปเดย ก็เป็น
 ความรู้ใหม่ได้ชนชกอย่างหนง

เรื่องประกาศพชตรชนน ได้ความรชนว่าเราเข้าใจผิดกนไปเอง
 พระสาวกคดตั้งวรทานแดงกาของทานชนเป็นภาษามคธ ไม่ใช่แปด
 ภาษาดงกาหรือภาษาลดกฤตเป็นภาษามคธ ตามพระคารทว่า
 ประกาศพชตรชจะเหมือนกันกับคาชงน่านนดมยงนก เพราะเกาแกมา
 เตมท ทงภาษากวกกยากทไครจะแปดออกได้หมด ตามททรงแดงน
 เห็นว่าได้แต่เพียงมด่าเนาความว่าอย่างไร เทานนกพอกาทเดย

แล้ว เกิดอาการหม่อมออกจะมีใจประมาณพวกกวของเรา ว่าแต่ง
 เอาแต่คำโดยอักษรเพื่อไพเราะ ไม่คำนึงถึงความ ปกติมาจกกับปลา
 น้าเต็มมาว่ายนกนอยู่ในสระก็ได้ กวในภาษาอื่นเขาจะเป็นอย่างไร
 ไม่นึกความรูทจะทราบได้

เรื่องกงเตกไม้มเวดจาจะเขียนกราบทูลในคราวนี้ ตามเหตุอัน
 ได้กราบทูลมาแล้วในเบื้องตน จากตองเดือนไปกราบทูลขอเบองหน้า
 มกความคใจทไทรบพระพรในการเปดยนับใหม่หมดทงครอบครว
 ขอรับพระพรไว้เหนือเกดาทกน กับทงทรงอานวยผลแห่งพระกศด
 ชงทรงบำเพ็ญในวณบใหม่ปรทานควย เป็นพระเศษพระศนदनเกด
 ขอถวายอนุโมทนาในพระกศดอันได้ทรงปฏิบัติไปแล้วนนเป็นอย่างยง

ข่าวกรุงเทพฯ

เมื่อวันท๕ เมษายน เกิดอาการหม่อมไปเฝ้าศัพพัญญิงเครื่องมาศ
 ทวคตมกฏกษตริย ได้แจกหนังสือมา ๕ เดม

๑. "ตำราปรุงอาหาร" หนิงเครื่องมาศขอแต่งไว้เอง ตพมพ
 สำหรับงานน

๒. "ความฉลาด" พระเทพเวทคตมกฏกษตริยแต่ง ตพมพใน
 งานศัพพเหมือนกน

๓. "ปัจจุบันพยาบาล" ของหม่อมราชวงศ์ นันทาสุตกร
 ตพมพชวย

๔. "โบราณคดี" เป็นกตอนภาษิตเกาอันไม่เคยรับ เป็น
 ของพระสังฆคดาของค ผู้ไทรบอุปถมกตพมพชวย คอยู ถ้าเขาไม่

ได้ตั้งมาถวายก็จงคิดตั้งมาถวาย เห็นว่าเดมนกควรจะทรง ถ้ายังไม่
เคยทรง

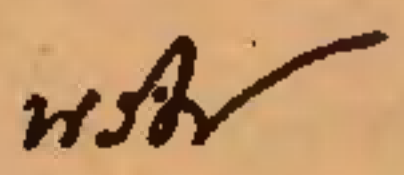
๕. "ยากันแก โกรธ" ใครแต่งใครพิมพ์ช้ดยกไม่ได้บอกไว้
แต่งเป็นทวารบอดเศคร แต่ก็ไม่เป็น เป็นแต่ดงหม่มพวก "กายนกร"
กับในวณนเองพวกหุดาน ๆ คึคักุดพากันมารคหน้าตั้งกราบท
หญิงแดงกับหญิงกุมารดาไปเที่ยวหัดหิน ดาแทนชายนพทชกับชาย
ปานด้วย ได้ขออภิเษกอนุญาตให้ไปตามปรารถนา

เมื่อ วันที่ ๗ ได้ข่าวว่าชายถาวรตายเสียแล้ว เมื่อ ๕.๑๕ น.
ทำให้งงไปด้วยความเสียใจ ไม่นึกว่าจะเป็นอย่างนี้ ได้หัวใจหยุด
เพราะโรคหัดอันเป็นประจาศักถ้อยมานานมาแล้ว กำหนดอาบน้ำศพเวลา
๑๗.๐๐ น. เกดากระหม่อมก็ไป ได้ทำกิจทุกอย่างให้ ได้เห็นสิ่งซึ่ง
พระราชทานเป็นเกียรติยศ มหบทของทรงชนต์ของชนตง

วันที่ ๘ สำนักพระราชวังออกหมายบอกมาว่า วันที่ ๑๑ เวลา
๑๐.๐๐ น. สมเด็จพระพันวัสสาเสด็จจะไปทรงบำเพ็ญพระกุศล ถวาย
สมเด็จพระบิรมมาวัด (คือรวมทรงพระวงศ์) ทอดราชาชาวาส

กับได้รับหนังสือสำนักงานราชเลขานุการในพระองค์ ในวันนี้
เหมือนกัน บอกตั้งสำเนาพระราชโองรเดช พระราชทานพระพรแต่
พระบรมวงศานุวงศ์ ในวณที่ระดกมหาจักรมา ได้คิดสำเนาตั้งมาถวาย
ฝ่าพระบาทให้ทรงทราบด้วยบุคคลแล้ว.

ควรมิควรแล้วแต่จะ โปรด

x x x

(ตำนาน)

H.R.H. Prince Aditya,
Bangkok.

Please convey H.R.H. Prince Naris my best wishes
for welfare and happiness of members of Royal Family and
prosperity of Chakri Dynasty.

(M.R.) Ananda Manidol.

(คำแปล)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา

กรุงเทพฯ

ขอได้นำความปรารถนาอันดียิ่งของข้าพเจ้า ถวายแต่แด่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ เพื่อความดีของตำราญแห่งบรรดาพระบรมวงศ์านุวงศ์ และเพื่อความรุ่งเรืองของราชวงศ์จักร.

23/01/2565

(พระปรมาภิไธย) อานันทมหิตล

บ้านจีนนามอน ปั้ง

วันที่ ๑๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

ทูต ส้มเต๋จกรรมพระนริศร ฯ

ตายพระหัตถ์เวรชบดงวันที่ ๘ เมษายน มาถึงหม่อมฉนแดง
เมื่อนั้นเช้า ๑๓ เวลาเช้า

ทูลสนองความที่อ้างมาจากจดหมายฉบับก่อน

เมื่ออ่านตายพระหัตถ์ครุฑถามเรื่องพระเจดีย์ ๓ องค์ ตรงทิศ
แค้นพม่า หม่อมฉนฉนก็คิดว่าเคยเห็นเรื่องสร้างพระเจดีย์นั้นในหนังสือ
พระราชพงศาวดาร แต่เมื่อไปค้นดูได้ความว่าเป็นแห่งอื่นต่างหาก
ในเรื่องว่าเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชชนช้างกับพระมหาอุปราชา
เมืองหงสาวดี กองทัพในกระบวนตามเสด็จไม่ทันหล่ายกอง ส้มเต๋จ
พระนเรศวร ฯ จะให้ประหารชีวิตพวกนายทัพเหล่านั้น แต่สมเด็จพระ
นริศรทูลขอชีวิตไว้ จึงโปรดให้พวกทมิฬความผิดไปตีเมืองทวายและ
เมืองตะนาวศรีแตก เจ้าพระยาจักรเป็นแม่ทัพไปตีเมืองทวาย
พระยาพระคลังเป็นแม่ทัพไปตีเมืองตะนาวศรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ ได้
เมืองทง ๒ นนแดงกองทัพเจ้าพระยาจักรยกกลับมาจากเมืองทวาย
“ด้านขมองด้วย” ในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า

“ถึงตำบลเขาตั้งช่องแคบแดนพระนครศรีอยุธยา กับเมืองทวาย
ตอกันหาที่อาศัยกันได้ จึงให้เอาปูนไฟเผาไฟพดทงปวงมาประชิดกัน
เขาเป็นใบตอกก่อพระเจดีย์ฐานสูง ๖ ศอก พอ (สูง) หุงอาหารตุ๋น
กล้าเร็ว แล้วยกเขามาถึงกรุงศรีอยุธยา” ดงน

เรื่องนมแม่ไซ้พระเจดีย์ ๓ องค์ทศวรรษตามกบเขาคชวณิชย
 ทจะทูตต่อไปข้างหน้าจึงคัดเอามากถาวไว้ ส่วนพระเจดีย์ ๓ องค์นั้น
 เมื่อหม่อมฉนเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระยาประสิทธิ์สงคราม
 (นุช) ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี เคยพรรณนาดลักษณะให้
 หม่อมฉนฟัง ว่าดูรูปทรงต้นฐานเป็นแตกของกอนหินยงกว่าเป็น
 พระเจดีย์ และที่สร้างพระเจดีย์ ๓ องค์นั้น ก็สร้างในแดนไทยห่าง
 เขามาจากต้นเขาคชวณิชยมา ได้ฟังเดาอย่างนั้น หม่อมฉนจึงมิได้
 พยายามไปดูพระเจดีย์ ๓ องค์ แต่เมื่อถึงกบเขาคชวณิชย
 อธิษฐานรยาภาได้เด็ดขาดไปถึงพระเจดีย์ ๓ องค์ และฉายรูปมาประทาน
 หม่อมฉน (เสียดายที่คนหารูปนั้นไม่พบเมื่อเขียนจดหมายนั้นแล้ว)
 พิจารณาดูในรูปฉายก็เห็นเป็นอย่างหินกของ โดยจำนงจะให้เป็นรูปพระ
 เจดีย์ เช่นพระยากาญจนบุรีว่า ห้ามตั้งแถวถาวรลักษณะจะเป็นพระ
 เจดีย์อย่างใดไม่ แต่ก็น่าประหลาดใจด้วยสร้างในป่าเปลี่ยวโดด
 ชายแดนเช่นนั้น ใครจะเอาช่างไปตั้งแรมทำอย่างประณีต แต่ตาม
 คำเล่าของพระยากาญจนบุรีซึ่งว่า สร้างห่างแดนเข้ามาในแผ่นดินไทย
 นั้น ฟังเป็นเหตุก็ดูอย่างหนึ่งว่า พระเจดีย์ ๓ องค์เป็นของไทยสร้าง
 ถ้าหากไทยกบพม่ารวมมอญกันทำเป็นวัตถุทหมายเขตแดนก็คงสร้างตรง
 ต้นเขาคชวณิชยเขต ถ้าพม่าทำโดยต่างฝั่งก็คงสร้างในแดนพม่า นี้ไทย
 ทำโดยต่างฝั่งจึงสร้างในแดนไทย แต่จะสร้างเมื่อใดและสร้างเพราะ
 เหตุใดได้แต่พิจารณาและสันนิษฐานตามความเคาเงอนที่มอยู่ชอบกต ถึง
 จะทูตต่อไป

อันทางเดินในระหว่างเมืองมอญกับเมืองไทย (ภายใต้มณฑล
 พายัพ) มี ๒ ทางมาแต่ดกดาบรรพ ทางซ้ายเห็นอเดินแต่เมือง
 เมาระตะมะมายังเมืองตาก ทางด้านแม่สอด (แต่โบราณเรียกว่าด้าน
 แม่ตะเภา) ทางซ้ายใต้เดินแต่เมืองเมาระตะมะมายังเมืองกาญจนบุรี
 " ทางพระเจดีย์ ๓ องค์ " นพมหตกรฐานปรากฏว่าใช้มาตงแต่สมัยเมื่อ
 เมืองนครปฐมเป็นราชธานี เพราะมีปราสาทหินสร้างในสมัยนั้นปรากฏ
 อยู่ทางเมืองสังหนางแม่น้ำน้อยแขวงจังหวัดกาญจนบุรี และทพงตก
 แขวง จังหวัดราชบุรี อันอยู่ในระหว่างทางเดินซ้ายนี้ แต่ทางซ้ายเห็น
 เห็นจะมาใช้มากคือเมื่อสมัยเมืองพุกามแผ่อาณาเขตเข้ามาในลุ่ม
 แม่น้ำเจ้าพระยา มีซากเมืองที่สร้างในสมัยนั้นปรากฏอยู่หลายเมือง
 เช่นเมืองชวกร่างและเมืองตากเก่าเป็นต้น ถอนตรงรายรมแม่น้ำพอง
 ทางฝั่งตะวันตก เมื่อสมัยกรุงศรีไชยคังไปมากับเมืองมอญทางด้าน
 แม่สอดซ้ายเห็นอ เช่นเคยกับเมืองกรุงศรีอยุธยาไปมาทาง
 พระเจดีย์ ๓ องค์เป็นพน ความมานัดอให้เห็นอาพระเจดีย์ ๓ องค์คงเป็น
 ของชาวกรุงศรีอยุธยาสร้าง

คราวนี้จะพิจารณาว่าสร้างพระเจดีย์ ๓ องค์เพราะเหตุใด ขอน
 เฝอญหม่อมมณฑลพบ โบราณวัตถุให้ความรู้ถึงจะพูดต่อไปน จะเป็นเมื่อ
 บัใดจำไม่ได้ในรัชกาลที่ ๖ หม่อมมณฑลขึ้นไปเที่ยวมณฑลพายัพอก
 ครองหนง จากดบมาทางเรือจากเมืองเชียงใหม่ ในเวลานั้นหม่อมมณฑล
 พนหน้าท ในการปกครองแล้ว จึงเอาใจใส่แต่ในการตรวจของโบราณ
 วัตถุทางที่เรือตองมา เมื่อตองมาถึงอำเภอเมืองสอด (เมืองรอด)
 ซึ่งตองอยู่ทราบในแดนเชียงใหม่คือเชิงภูเขาสู่ซึ่งตองเดินข้ามตองมา

ข้างใต้ ทางเรือกตองตองผวนแก่งในระหว่างภูเขาค่อยวันจึงถึง
 ทราบในอาณาเขตเมืองตาก หม่อมมณฑนขึ้นไปดูเมืองฮ้อดเห็นมีพระ
 เจดีย์โบราณขนาดใหญ่ฝีมือทำอย่างประณีต สร้างรายอยู่ในตำบล
 เดียวกันหลายองค์ ดูราวกับว่าเมืองฮ้อดเคยเป็นเมืองใหญ่มา
 แดกก่อน แต่เมื่อใดถามถึงภูมิฐานปรากฏว่าไม่มีท่าใดไรหนาทจะทำ
 ให้พอเพียงผู้คนพลเมืองอันเป็นเมืองใหญ่ได้ จึงคิดว่าพระเจดีย์งาม ๆ
 เหล่านี้เห็นจะเป็นของเจ้านายที่ครองเมืองเชียงใหม่สร้างด้วยเหตุ
 อย่างอื่น ถ้ามหาเหตุก็ไม่มีใครรู้ คิดก็ไม่เห็นจะมาพบโบราณวัตถุ
 ซึ่งไม่ได้คาดว่าจะเป็นที่เมืองตาก จึงได้เล่ามูลของการสร้างพระเจดีย์
 ที่เมืองฮ้อด

เมื่อหม่อมมณฑนลงมาถึงเมืองตากนึกขบถถึงความทกต่างในหนังสือ
 พระราชพงศาวดาร ว่าทรงพระเจ้ากรุงธนบุรียกกองทัพไปตีเมือง
 เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๗ เวลาประทับอยู่ที่เมืองตากได้ตั้งไปยัง
 วัดดอยเขาแก้ว ครั้นถามพระสงฆ์ (เจ้าอธิการ) ว่ายังจำได้หรือไม่
 เมื่อพระองค์ยังเป็นพระยาตากจะแปลงโคมแก้วทำเป็นพระเจดีย์ ตั้ง
 ไปอธิษฐานแต่ยังทายทวดคนน ว่าถ้าจะได้สำเร็จพระโพธิญาณ ใน
 อนาคตขอให้ตอยจุก โคมชาด อย่าให้ตอ โคมแก้วราวรานบุบสลาย
 ก็เป็นได้ดังทรงอธิษฐาน พระถวายพระพรว่ายังจำได้อยู่ หม่อมมณฑน
 ถ้ามพดกกรมการถึงวัดดอยเขาแก้ว เขาบอกว่าเป็นวัดร้างอยู่บนเนิน
 เขาแก้ว ทางฝั่งตะวันตกกำแพงตรงข้ามกับที่ตั้งเมืองตาก และที่ตั้ง
 จวนของพระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อเป็นพระยาตากก็ยังปรากฏอยู่ที่ตำบล
 ล้อมมะม่วง โกลด ๆ กับเขิงเขาแก้วนั้น หม่อมมณฑนจึงข้ามไปดู เห็นตรง

สาส์นสมเด็จพระ

๕๕
 ทศจวนเบนแต่ทวงไม่อะไร เดินต่อไปไม่ไกลนักกชนเนนเขาถงวัด
 ดอยเขาแก้ว พอหม่อมฉนเห็นวัดกเกิดประหลาดใจ ด้วยพระอุโบสถ
 ช่างยงเหลดออยู่แต่ผนัง ประตูหน้าต่างทาสุมจรระนาออย่างแบบวัดหลวง
 กรูโตในทันทวาเบนของพระเจ้ากรุงธนบุรีสร้างเมื่อเสวยราชย์แล้ว
 มิใช่ โบสถ์เดิมที่เสด็จไปทรงอธิษฐานเมื่อยังเป็นพระยาตาก พวกกรม
 การเขาบอกวาตามให้ดเขาดอยแก้วทางข้าง ไคยงมวัดแก้วอกหลาย
 วัด หม่อมฉนยกเดินไปดูเห็นมี ๓ หม่ออยู่ใกล้ ๆ กัน วัดสุดท้ายเห็น
 เหลดอพระเจดยกลม องค์ ๑ ขนาดสูงเมื่อบรมบูรณเห็นจะราวสัก ๘ วา
 วัดที่อยู่กลางกอบเบนแทนต์เหลดยมรสูงสัก ๒ ศอกเศษ บนแทนนพม
 พระเจดยกลม ๒ องค์เคียงกัน ขนาดย่อมกว่าพระเจดยทกถาวมากอน
 วัดอยู่สุดท้าย ไคมีพระอุโบสถเบนแบบวัดหลวงเช่นวามาแล้ว กับ
 กวแพงแกดอครอบ พอเห็นกวแพงแกดหม่อมฉนกวศัง ด้วยม
 ชุมไฟรงดำหรับตงตะคนตามประทป รูปร่างเหมือนอย่างชุมทพระ
 ราชวงเมืองดพบุรี ราชรอบกวแพงแกด เห็นตระหนักวาตองเบนวัด
 หลวงสร้างครงตั้งมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชวนให้เห็นต่อไปว่า
 วัดที่อยู่แนวเดยอกนอก ๒ วัด กนจะเบนวัดหลวง กเกิดขญหาว่า
 เพราะเหตุ ไคจึงไปมวัดหลวงอยู่ทเขาดอยแก้วเบนหลายวัดเช่นนพ
 หม่อมฉนคคคนแล้วไปดอบในหนังสือพระราชพงศาวดารจึงเห็นเหตุ
 ดวยปรากฏวามาเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาพระเจ้าแผ่นดินเสด็จยกกองทัพ
 ชนไปตีได้เมืองเชียงใหม่ ๓ ครั้ง คอตั้งมเด็จพระชัยราชาธิราช ตไคเมื่อ
 พ.ศ. ๒๐๘๓ ครงหนง ตั้งมเด็จพระนเรศวรมหาราช โปรดให้ตั้งมเด็จพระ
 พระเอกาทศรถ เสด็จชไปตีเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๔ ครงหนง

แต่ได้เมืองเชียงใหม่ โดยมีคองรบเพราะพระเจ้าเชียงใหม่ดำรงค์ ซึ่ง
 เบนราชบุตรของพระเจ้าหงส์ดำรงค์นองออกมารถวายบังคมยอม
 อ่อนน้อมโดยดี ต่อมาถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสด็จ
 ขึ้นไปตีได้เมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๖๕ อีกครั้งหนึ่ง รวมเป็น ๓ ครั้ง
 พอเหมาะก็จับจำนวนและตั้งนักบวชณะของวัดทั้ง ๓ ทพรณนามา
 เมื่อใดเหตุกเช่นนถอาจจะกล่าวคือไปว่าที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสร้าง
 อนุสรณ์ตามเยงอย่างทพระเจ้าแผ่นดินแต่ปางก่อนได้เคยทรงทำมาใน
 กรณีเช่นเดียวกัน และยังเคยตบฏหาได้คือไป ถึงพระเจ้าเจดยทมอยู่
 หมายองค์ ณ เมืองฮอดในแดนเชียงใหม่ ว่าพระเจ้าเชียงใหม่คนใด
 ทได้ตงมารบพุ่งหัวเมืองไทย มีชยชนะกลับไปก่อสร้างพระเจ้าเจดยไว้เป็น
 อนุสรณ์เมืองฮอด อันเป็นเมืองปดายแดนเช่นเดียวกับเมืองตาก

คิดดูถึงเหตุแห่งความประสงค์ ซึ่งสร้างพระเจ้าเจดยไว้เป็น
 อนุสรณ์ไว้ปดายแดนดังกล่าวมา เห็นว่าคงอยู่ใน ๓ อย่างนี้ คือความ
 ยนคทมชยชนะอย่างหนึ่ง ความยนคทได้กตบบานเมืองโดยปดอถกย
 อย่างหนึ่ง ถ้าหากว่าได้บบานอชชฐานไว้กเป็นกรใช้บนคด้วยอีก
 อย่างหนึ่ง ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปเป็นจอมพล เมื่อเสด็จกลับถึง
 พระนครก็ดำรัสสั่งให้คคแบบอย่างตั้งซึ่งจะสร้างเป็นอนุสรณ์ แล้วให้
 นายช่างเบนชาหวงออกไปเป็นฐฐแฉงให้เจ้าเมืองกรมการสร้าง
 แต่ถาจอมพลหรือแม่ทัพไปมชยชนะกตบบามได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 จะทำเช่นนไม่ได้ แต่ความยนคทมชยชนะและทได้กตบบานเมืองโดย
 ปดอถกยหรือทได้บบานอชชฐานไว้ยอมมอยู่ กยอมมอยากสร้าง
 อนุสรณ์ตามตำมารถจะทำได้ จะมาทำเมอถงชานเมืองผู้คนกแยกย้าย

กันไปหมด ต้องทำในเวลาที่ยังรวมอยู่พรกพรอมกัน อันเห็นว่าเป็น
 มืดทชกชวณกัน โห้เอาก่อนคดีมากอดสร้างเป็นพระเจดีย์ไว้ดังเช่น
 เจ้าพระยาจักรี ครองสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสร้าง ณ ทศขอแดน
 เมืองทวาย พงคตเห็นโดยง่ายว่าพระเจดีย์เช่นเจ้าพระยาจักรีสร้างนั้น
 เป็นพระเจดีย์แต่ขอ แคร่รูปต้นฐานคงเป็นอย่างกอนหินตั้ง ๆ เทานั้น
 เพราะไม่มีเวลาจะรกรออยู่ได้ช้าและไม่สามารถจะทำได้เมื่อภายหลัง
 เช่นของหลวง พเคราะห์อกอย่างหนึ่ง เห็นว่าทสร้างในแดนแผ่นดิน
 ไทย (เหมือนอย่างพระเจดีย์ ๓ องค์) คงตรงกับคามยนต์หรือไซ
 บนที่ปัดอดภยภตบบ้านเมือง พอเขาเขตแดนกสร้างอนุสรณ์ ใช้บน

อาศัยวนจณยทพรวณนามาหม่อมฉนเห็นวพระเจดีย์ ๓ องค์
 นั้น ๓) มีโครงสร้างเป็นเครื่องหมายเขตแดน ๒) มีไซเป็นของหลวง
 สร้าง ๓) เป็นของแม่ทัพไทยทยกออกไปรบชนะพม่ากตบมาสร้างไว้
 ๕) ทสร้างเป็น ๓ องค์ คงเป็นเพราะกองทัพยกตามกันมา ๓ กอง
 กองมาถึงกอนสร้างไว้องค์ ๓ แดวกองมาถึงภายหลังกสร้างกองตะ
 องค์เรียงกันต่อไป ๕) แดจะสร้างเมื่อไรไม่มहतกทจะลงความเห็น
 เพราะจะมพระเจดีย์ ๓ องค์ยกอนรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร แด
 เจ้าพระยาจักรีจึงเอาอย่างไปสร้างทศขอแดนทวายนกได้ หรือแม่ทัพ
 ภายหลังเอาอย่างพระเจดีย์ของเจ้าพระยาจักรีมาสร้างพระเจดีย์ ๓ องค์
 กเป็นได้เหมือนกัน

ทกถาวกนวพระเจดีย์ ๓ องค์รูปทรงเป็นพระเจดีย์มอญนั้น อาจ
 จะเป็นเพราะธรรมเนียมการกของหินกอนหินกอบเป็นพระเจดีย์คองทฐาน
 กวางรูปจึงคล้ายพระเจดีย์มอญก็ได้ หรือตกแต่งดัดแปลงเมื่อภายหลัง

ก็ได้ เพราะเมื่อรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๒ ให้พวกมอญไปตั้งระวาง
 ด้านทางอยู่มาก จึงเป็นเมืองขนดงอยู่ทางแม่น้ำอยู่ถึง ๗ เมือง
 ถ้าหากพระเจ้าเจดีย์ ๓ องค์พงทาดายในสมัยนั้น เปรียบว่าพม่ารอเดี่ย
 เมื่อเข้ามาดเมืองไทยคราวรบกันที่ลาดหญ้า หรือที่ทาดนแดงเบนตน
 ก็อาจจะมทองครวตั้งให้พวกมอญ ๗ เมือง ไปก่อสร้างให้ถดถคนด
 เพราะพระเจ้าเจดีย์ ๓ องค์เบนตั้งดำคณูของชอทเรียกทางสายนั้น พวกท
 ไปทำการปฏิสังขรณ์เบนมอญกก่อสร้างเป็นอย่างรูปพระเจ้าเจดีย์มอญ
 อย่างนกเบนไตเหมือนนกน หรืออกนยหนึ่งซึ่งน่าจะเบนยงกว่าอย่างอน
 คอเมื่อรัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ คชเสนี) เป็น
 แม่ทัพยกผ่านเข้ามาทางพระเจ้าเจดีย์ ๓ องค์หลายครั้ง เจ้าพระยามหาโยธา
 อาจจะเบนปฏิสังขรณ์พระเจ้าเจดีย์ ๓ องค์ ด้วยความศรัทธา หรือใช้
 มนุกเบนไต แต่เจ้าพระยามหาโยธาก็เบนมอญ จึงปฏิสังขรณ์ตาม
 เหนงามอย่างมอญ ทว่าน โดยมีไตเคยเห็นพระเจ้าเจดีย์ ๓ องค์ด้วยตา
 ตนเอง จึงได้แต่คาดคะเน

ทูลสนองความในลายพระหัตถ์

พระเกตุมาดาพระพุทธรูปนทนมอดนเห็นว่าอธิบายในพระบาถ
 ขดกบธรรมชาตไม่น่าเชื่อ มีอธิบายของศาสตราจารย์ ฟูเช่ Foucher
 ฝรั่งเศสผู้ที่ได้ไปตรวจตราโบราณเจดีย์ในอินเดีย และได้เข้าใจได้
 พิจารณาตักษณะพระพุทธรูปโดยเฉพา กล่าวไว้ว่าเขาทศกกว่าอธิบาย
 อย่างอนทนมอดนไตเคยได้ยินมา แก่กว่าประเพณีสร้างพุทธรเจดีย์

ชนแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐ เสด็จในดมีพระเจ้าน้องโลกมหาราช ถอดคหาม
 มิให้ทำพระพุทธรูป แม้อาจหาดกถายเป็นเรื่องพุทธประวัติที่ทราบแต่รูป
 ภาพคนอื่น ๆ ตรงไหนของที่จะเป็นพระพุทธรูปทางใดก่อน โดยนึ่ง
 เช่นพุทธอรหันหรือพระธรรมจักร เป็นต้น แทนพระพุทธรูป ถอดคหาม
 มิให้กระทำพระพุทธรูปมาจนราว พ.ศ. ๕๐๐ ถึงสมัยเมื่อพระพุทธ
 ศาสนาไปรุ่งเรืองในคณชารราชรัฐข้างฝ่ายเหนือ (เดียนคาบ
 อาณาเขตอันเดียวกับอาฟฆานิสถานค่อน) มีพระเจ้าราชาธิราชเป็น
 พุทธศาสนูปถัมภกเช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงย้ายใน
 มณฑลประเทศมาแต่ก่อน ก่อสร้างพุทธเจดีย์ขึ้นในคณชารราชรัฐ
 แพร่หลาย ก็ในคณชารราชรัฐนั้นพวกโยนิก (คือฝรั่งชาติกรีกเดิม
 ออกมากบกองทัพพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช แดงเดยตงภุม
 ดาเนามเซอถ่ายด้อมมาและเขารคถอพระพุทธศาสนา) เป็นพดเมือง
 อยู่มาก มกมข้างผมอดคณทศทารูปภาพตามแบบกรีกอยู่ในพวก
 โยนิกนี้ ชาวคณชารราชรัฐไม่เคยถอดคหามมิให้ทำพระพุทธรูป
 เหมือนอย่างชาวมณฑลประเทศ เมื่ออาจหาดกถายภาพเรื่องพุทธประวัติ
 จึงทำเป็นพระพุทธรูปตามตรง พระพุทธรูปเริ่มขึ้นในคณชารราชรัฐ
 ก่อนคณ คานานทวามานัดมด้วยลักษณะพุทธเจดีย์ที่ตรวจพบใน
 อินเดียนั้น จึงรับเป็นนัยควาถูกต้องของคณทุกหน

คราจนอนจนยของคณคณราชารยฟูแซ แก่นนพื้นฐานว่าเมื่อ
 ข้างโยนิกคณคณพระพุทธรูปจะทำ เห็นจะเกิดลำบากใจ เพราะ
 ถาทำเป็นรูปด้อมถจะเหมือนนกับรูปภาพพระต่างกหจมที่ตั้งเกิดให้รู้ได้
 ในกณทวามเป็นพระพุทธรูปไม่ ชาวผู้คิดแบบจึงเขาคความในเรื่องพุทธ-
 ประวัติขอทว่า "พระพุทธองค์เป็นกษัตริย์เสด็จออกบรพชาเป็นด้อมถ"

มาเป็นเหตุทำพระพุทธรูป คือทำส่วนพระองค์ทรงครองผ้าอย่างฉันท
 แแต่ด้วยพระเศียรทำเป็นพระเศียรกษัตริย์ คือไว้พระเกศายาวเกล้า
 กระทบคหมันไว้บนเกล้าทรงหม่อม แต่ไม่ให้มีรักรักรับระดับพระ
 เกศาเหมือนอย่างกษัตริย์ทเบนมราชาติ พระพุทธรูปคณหารราชฐ
 บางองค์ทำไว้พระมัสต์กม เพราะถือว่าเป็นพระเศียรกษัตริย์ อย่างไร
 กติ ดกษณะพระพุทธรูปต่าง โยนกคคชนนธำเรจประ โยชนใดทง ๒
 ถาน คือถึงจะประปนอยู่กับรูปภาพอื่น พอแต่เห็นกรโตทททวา
 พระพุทธรูป อกถาน ๓ ชอบใจ คนทงหลายชอบรบแบบอย่าง
 ทวไปในคณหารราชฐ เมื่อพระพุทธรูปมีแพหลายลงมาถึงมชฉม
 ประเทศกเกิดคความนิยมแก่คนทงหลายใครจะสร้างพระพุทธรูปต่าง แต่
 ชาวมชฉมประเทศไม่พอใจทชาวคณหารราชฐทำพระเศียรพระพุทธรูป
 เป็นอย่างกษัตริย์ แต่จะแก้ไขเป็นพระเศียรโตน ตามิจริงกคคชค
 เช่นเดียวกับชาวคณหารราชฐ ทพระพุทธรูปจะไปเหมือนกกับรูปภาพ
 พระเจ้าวก ชาวชวมชฉมประเทศจึงคิดแก้ไขทำให้พระเกศาสั้นแต่
 กระทบคคบนกน หอยรวมเป็นทรงสูงบนเกล้าทรงหม่อมคล้ายกกับพระ
 เมาดแบบโยนก คงไม่กล้าเด็กเพราะคนทงหลายทมวยพระเมาดเป็น
 ทสูงเกิดพระพุทธรูปอยู่ทวไปแแต่ จึงเกิดพระเกตุมาดาชน แแต่กเป็น
 ประ โยชนคังปรำรธนา

ทพระคณทรจนาจารย์แแต่อธิบายว่าพระพุทธรเจ้าไม่คองมีตงพระ
 เกศาเหมือนเช่นพระเจ้าวก เพราะแต่เกศาชมคคเป็นทกษณาจรรค
 เรียบอยู่กกับพระเศียรบนนจกค หรือทวาพระเกตุมาดาเกิดชนคค
 อานาจทงธำชกค เป็นเหมือนอย่างวา "ขอไปท" เทานน

สาส์นสมเด็จพระ

ทศกัณฐะหม่อมทรงแสดกษณะพระพุทธรูปนั้น หม่อมฉนเคย
 ได้นวาทแก่เมือทรงสร้างพระสัมพุทธพรรณ ในเวลายังทรงผนวชเป็น
 องค์แรก หม่อมฉนเคยพิจารณาพระสัมพุทธพรรณ เห็นว่าอาคัย
 พระรศัมเบนทศาคณูทให้รู้ว่าพระพุทธรูป ถาถอดพระรศัมออกเดี่ย
 กกถายเป็นรูปพระศรัอารย แต่ยงมตวอชางอกรเือง ๓ ทเมืองตพมู
 มรูปพระยันทาควยศัถาทงแทง เป็นชองโบราณองค์ ๓ ชางเมือง
 เรียกว่า "แม่นางกษตร" (หรือชนตนาว่ากระไรหม่อมฉนจำไม่ได้แน่)
 บอกล่าวเป็นรูปนางภิกษุณเพราะทวโธน หม่อมฉนยงคคตงตั้งย จึงตอ
 คณบ้นชนไปตุดงถดางกระหม่อม เห็นรอยพระเกตุมาดาหักหายไป
 จึงรู้ว่าพระพุทธรูป พระองค์นเคยวณอยุทช่มมูชางนอกพระระเบียง
 วดเบญจมบพตรแห่ง ๓ เมือว่าโดยทวไป ความคคทเขาทาพระเมาด
 หรือพระเกตุมาดาพระพุทธรูปน่าจะต้องชมาว่าเป็นความคคต

หนังสือ "โบราณคดี" ซึ่งพิมพ์แจกในงานศพเจ้าหญิงเครือมาศ
 วมฉน หม่อมฉนทไทรบแะอ่านตอถายพระหัตถถบบน ตั้งเกตรายชอ
 พระสงฆทพรอมจกนพมพชวยชอนให้ฉนษฐางวามูแตงนาจะเบนพระ
 หนุม ๆ ทมชชอยในพนองค์ ๓ หรือ ๒ องค์ชวยกันแตง แตงตแต
 ความรู้วรรณคดีชงชอน ควรชมได้แต่ว่าอปนตั้งยมแวดจะตในการแตง
 ถดชน อ่านหนังสือโบราณคดีแล้ว หม่อมฉนททชนถงความทถง ท
 หม่อมฉนได้เคยคคคณตภาษิตไทยกรง ๓ ควรทุดบ้นเดงได้ แต่จะเขย
 ไม่ทนในตปตาหระน ทงจคหมายถบบนทยาวอยุแล้ว จะรอไว้ทุดตอ
 เวรหน้า

ข่าวทางเมืองป๋นัง

๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ .
 ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ .
 ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ .
 ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ . ๕ .

เวลาฝนตกบ่อย ๆ ทบหนง เบื่อนอนพันดาบากเรื่องแดงแดงร้อน
 จกมาตัก ๓ เดือนนนแดง หนุ่ยารองให้กศตายโคก ตั้งเกตุกชอบกต
 เวลาแดงมนแหงเบนต์เหตุองมวพงอกอ พอฝนเชยกโงเงชนแดง
 เบตยพต ๕
 ๕
 ๕
 ๕

ยงเหตุองงอกออยูกม มีนไม่ผดคใบเขาจรงเรียกวาทญ่า.

ควรมิกควรแดงแต่จะไปรด

คัง ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐